

**Відділ освіти Васильківської районної держадміністрації
Районний методичний кабінет**

Використання методу проектів в умовах НВК

**З досвіду роботи
вчителя трудового навчання
Барахтівського НВК
«ЗОШ І- Шст. – ДНЗ»
В'юн Лариси Іванівни
с. Барахти, вул. Михайлівська, 38
Васильківського р-ну,
Київської обл.**

Київ – 2016

Зміст.

1. Подання	3
2. Анотація досвіду	4
3. Вступна частина. Метод проектів у викладанні трудового навчання...5	
4. Основна частина. Основні критерії вибору проектів.....8	
4.1. Напрямки творчих проектів.....8	
4.2. Етапи виконання проекту.....9	
4.3. Визначення часу на виконання проекту.....13	
4.4. Оформлення проекту (орієнтовне).....13	
4.5. Переваги методу проектів.....15	
5. Висновки	17
6. Бібліографія	19
7. Додатки	20
Проекти вчителя :	
Проект «Український національний костюм».....	20
Проект «Український рушник».....	39
Конспект уроку до проекту «Швейне обладнання».....	127
Дизайн – листи для оформлення учнівського портфоліо	136
Учнівські проекти:	
«М'яка розвиваюча книжечка – Пори року».....	148
«Інтерєрна прикраса – підхват для штор Котко- киця».....	170
«Сучасна текстильна іграшка – киця Марися».....	182
«Сучасна текстильна інтерєрна іграшка».....	199

Голові науково-методичної ради
відділу освіти
Васильківської райдержадміністрації
Андрикевич І. В.

ПОДАННЯ

Барахтівського НВК «ЗОШ І-ІІІ ст. – ДНЗ»

Адміністрація Барахтівського НВК «ЗОШ І-ІІІ ст. – ДНЗ» подає досвід роботи вчителя трудового навчання В'юн Лариси Іванівни з теми «Використання методу проектів в умовах НВК».

Досвід роботи вивчено і узагальнено директором навчального закладу В'юном Володимиром Степановичем.

Анотація досвіду

Тема над якою працює В'юн Лариса Іванівна «Використання методу проектів в умовах НВК» актуальна і важлива на сучасному етапі розвитку української національної школи .

У процесі роботи над даною проблемою вчитель широко використовує існуючі в методиці форми і методи роботи , технології , які сприяють розвитку дитячої особистості , формуванню в підростаючого покоління творчих здібностей , забезпечують формування трудових навичок, що впливають на цілісну орієнтацію учнів.

Система навчальних занять вчителя спрямована на формування в учнів інтересу до знань, міцних теоретичних і практичних навичок, на розвиток творчих здібностей , практичних навичок.

Нестандартні уроки: уроки прес-конференції , уроки-ділові ігри, уроки-рольові ігри, роблять процес навчання цікавим, спонукають до творчості.

Вчитель вдало поєднує дидактичні ігри поряд із «серйозним» навчанням, виконанням проектів, практичних робіт.

Навчальні заняття вчитель доповнює систематичною позакласною роботою, залучає учнів до пошукової дослідницької діяльності та участі в олімпіадах.

Організовує зустрічі з місцевими народними майстрами. Велику увагу приділяє проведенню екскурсій до фермерських господарств села. Проводить профорієнтаційну роботу з учнями.

Вчитель бере активну участь у роботі зональних та районних методичних об'єднаннях , дає відкриті уроки для вчителів району.

Директор НВК

/В'юн В. С./

Заступник директора школи з навчально-виховної роботи

/Наталенко Н.В./

Вступ.

3. Метод проектів у викладанні трудового навчання.

Освітня галузь "Технологія" була введена в Базисний навчальний план загальноосвітніх установ для формування в учнів життєво важливих основ технологічних знань і вмінь, застосовувати їх у різних сферах практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної й підприємницької доцільності. Найбільш ефективно ці завдання можуть бути вирішені шляхом організації цілісного навчально-виховного процесу технологічної підготовки учнів, використання у викладанні сучасних педагогічних технологій і методів навчання, які розвивають особистість. Особливу значимість при цьому має метод проектів, що дозволяє школярам системно опанувати організацію практичної діяльності по всьому проектно-технологічному ланцюжку – від ідеї до її реалізації у виробі (послузі).

Пріоритетним педагогічним завданням у процесі навчання є не репродуктивне, строго послідовне витримування етапів, а озброєння учнів цілісною культурою організації проектної діяльності, розвиток у них здатності до генерування ідей, їх аналізу, самостійному прийнятті. Рішення, формування своєї думки, позиції, взаємодії і діалогу в процесі вирішення спільних завдань.

Якщо проаналізувати програми трудового навчання за останні роки, то вони відрізняються від попередніх програм у першу чергу тим, що передбачають проектно-технологічну діяльність під час вивчення програмового матеріалу. Це стосується вивчення не лише обов'язкової, а й варіативної частини програм. Тобто, для використання методу проектів є можливості як під час вивчення інваріантної складової програми так і під час вивчення її варіативної частини.

Суть методу проектів. Слово „проект” у перекладі з латинської мови означає „кинутий вперед – план, задум тощо”. Всі звикли до того, що

проектування пов'язувалося переважно з інженерною діяльністю у різних галузях: машинобудування, приладобудування, архітектури і вважалося підготовчим етапом виробничої діяльності. Тобто, одна організація (відповідні спеціалісти) проектували, а інші спеціалісти виготовляли машини, будували будинки тощо. Але останнім часом уявлення про суть проектування, про сферу його застосування суттєво змінилися. Зараз проектування розглядається як особливий вид діяльності, що відрізняється від наукової та виробничої діяльності, а сфера його застосування охоплює і систему освіти.

Особливе місце займає метод проектів під час вивчення трудового навчання (технологій).

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще в 1920-і роки нинішнього сторіччя в США. Американський філософ і педагог Дж. Дьюї, а також його учень В.Х. Кілпатрик пропонували будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня. Надзвичайно важливо було показати дітям їх власну зацікавленість у знаннях, що здобуваються, що можуть і повинні знадобитися їм у житті. Саме тут можна розглядати ту проблему, яка взята із реального життя, знайома і значима для дитини, для рішення якої їй необхідно прикласти як і ті знання, що вона має, так і ті нові, які ще треба здобути. Де ці знання можна взяти? Вчитель може підказати нові джерела інформації або просто направити думку учнів у потрібному напрямку для швидкого пошуку. Але в результаті учні повинні самостійно і спільними зусиллями вирішити проблему, застосувавши необхідні знання, можливо з інших областей, одержати реальний і відчутний результат. Рішення проблеми, таким чином, здобуває контури проектної діяльності. Зрозуміло, згодом реалізація методу проектів перетерпіла деяку еволюцію: народилась з ідеї вільного виховання, а стала в даний час інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти.

Але суть проектної діяльності залишається тією ж — стимулювати інтерес дітей до певних проблем, що припускають володіння деякою сумою знань, і через проектну діяльність, що передбачає рішення однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань. Іншими словами, від теорії до практики — з'єднання академічних знань із прагматичними при дотриманні відповідного балансу на кожному етапі навчання.

У закордонній школі метод проектів активно і досить успішно розвивається: у США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах і багатьох інших країнах, де ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж. Дьюї, його метод проектів знайшли широке поширення і мають велику популярність через раціональне сполучення теоретичних знань і їхнього практичного застосування для рішення конкретних проблем навколишньої дійсності в спільній діяльності школярів.

Основна теза сучасного розуміння методу проектів – «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де і як я можу ці знання застосувати».

Знання, які має і постійно їх розширює і поглиблює, учень може використати для того, щоб виготовити цінну річ чи послугу і їх практично застосувати. Звідси й випливає означення: що ж таке творчий проект?

Проект треба розуміти як самостійну творчу роботу учня, яка виконується від задуму до його втілення в життя під контролем і постійним консультуванням учителя.

Метод проектів (від грец. – шлях, спосіб дослідження) – це система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються, – проектів. Тобто, якщо учні виконують творчі проекти, то можна сказати, що вчитель працює за методом проектів

4. Основні критерії вибору проектів.

Щоб допомогти учням визначитись з темою творчої проекту, вчитель заздалегідь складає список можливих тем проектів і пропонує учням обрати одну з них. Якщо серед запропонованих тем жодна не зацікавила учня, то тему проекту учень може придумати самостійно. При цьому вчитель повинен допомогти учневі визначитись у тому, чи має він достатній рівень знань, умінь, навичок, необхідних для виконання задуманого проекту.

Для того щоб учителю було легше зорієнтуватись у плануванні роботи з виконання проекту, вкрай важливо залучати батьків до участі у проекті через домашні завдання. По- перше, батьки будуть знати чим займаються діти. По – друге вони мають забезпечити учнів матеріалами, необхідними для виготовлення задуманого виробу (віднайти їх дома або виділити кошти на придбання). По- третє, знаючи завдання, які стоять перед дітьми, вони певною мірою допомагатимуть їм виконувати проект. Загалом це сприятиме самостійній роботі дітей над творчим проектом і підвищенню рейтингу предмета серед батьків.

Теми проекту повинні бути цікавими для учня, мають відкривати можливості для самостійного висування і реалізації нових ідей, розвивати знання та вміння, які вже учень має, відповідати можливостям і нахилам учнів, враховувати рівень матеріально-технічної бази школи, безпеку праці, час, який необхідний для виконання задуманого проекту, забезпечувати створення корисної і красивої речі, тобто одержаний результат має мати практичне застосування.

4.1. Напрямки творчих проектів.

Основними сферами проектної діяльності можуть бути:

- **дім:** дизайн кухні, мисник, кухонний набір (серветки, прихватки, фартух, рушнички, скатертина), полиця під телефон, полиця для книжок, полиця для взуття, свічник, ваза, скринька (для ключів, прикрас, дрібних речей), озеленення дитячої кімнати, інтер'єр квартири, домашнє взуття, постільна білизна, одяг тощо;

- **школа:** класний куточок, інструменти і пристосування для шкільної майстерні, обладнання для кабінетів (вишиті портрети письменників, ящички для каталогів, динамометри тощо);
- **дозвілля:** сценарії свят, туристичних походів; одяг для гуртківців, ігри та іграшки, подарунки, сувеніри тощо;
- **виробництво:** замовлення підприємств, фірм.

Теми творчих проектів. Щоб допомогти учням у виборі теми творчого проекту, вчителю необхідно скласти списки тем проектів для кожного класу – так званий банк проектів. При цьому, треба врахувати кількість учнів у класі для того, щоб тем проектів на одну-дві було більше – щоб була можливість обрати з представленого переліку.

4.2. Етапи виконання проекту.

Існує кілька підходів до визначення основних етапів проектного навчання. Наприклад, Симоненко В., Матяш Н. вважають, що виконання проектного завдання має здійснюватися в три етапи: організаційно-підготовчий, технологічний, заключний. Шиян Н. пропонує здійснювати проектування у п'ять етапів: пошуковий, аналітичний, практичний, презентаційний, контрольний. Є вчені, які пропонують розглядати і 7 етапів проектування.

Коберник О.М., Ящук С.М. та інші викладачі Уманського державного педагогічного університету імені П.Тичини пропонують проектну діяльність розглядати як чотири етапи діяльності учнів, а саме: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний.

Кожний учитель має право самостійно визначатись із кількістю етапів виконання проектів (шкільні підручники розглядають чотири етапи проектування).

На наш погляд, найкраще поділяти проектну діяльність учнів на три етапи: організаційно-підготовчий, технологічний, заключний.

Основними етапами виконання проекту є:

- 1. Організаційно-підготовчий етап.** *Що роблять учні на організаційно-підготовчому етапі:* виходячи із практичної необхідності та значущості майбутнього виробу:
 1. Обирають тему проекту із списку тем, запропонованих учителем (або придумують свою тему), (задум).
 2. Роблять її обґрунтування. (*Чому саме обрали такий виріб, як вони використають його на практиці: на подарунок, для власного використання тощо*).
 3. Розробляють критерії майбутнього виробу.
 4. Визначають об'єм знань та умінь, які необхідні для виконання задуму.
 5. Працюють із літературою (науковою, періодичною, використовують Інтернет – у старших класах), консультуються з батьками, іншими спеціалістами з обраної теми. Завдання – зібрати якомога більше інформації з даного питання.
 6. **Шукають аналоги** задуманого виробу (послуги);
 7. **Аналізують їх** (за призначенням, складністю конструкції, оригінальністю, розмірами, кольором, дизайном, умовами використання, видами та властивостями матеріалів, їх вартістю, естетичністю, часом, необхідним для виконання тощо);
 8. **Пропонують різні власні конструкції виробу:** складають ескізні малюнки своєї найкращої конструкції, яка відповідає сучасним вимогам та дизайну, розробляють конструкторсько-технологічну документацію; визначають найдоцільнішу технологію виготовлення розробленої конструкції, планують технологію виготовлення виробу, здійснюють вибір технології обробки деталей, їх з'єднання, складають технологічну послідовність виконання виробу; здійснюють добір матеріалів та інструментів; планують організацію робочого місця, виконують екологічні, економічні та міні-маркетингові дослідження, у яких визначають доцільність виготовлення виробу з погляду економії матеріалів та енергоресурсів для його виготовлення.

На цьому ж етапі учні здійснюють так звану екологічну експертизу, де вони мають дати повну характеристику з точки зору екологічної безпеки виготовлення; обґрунтування використаної сировини. Учні також мають вивчити (знати) потреби ринку у виготовленій продукції .

- 2. Технологічний етап.** Учень виконує технологічні операції (**виготовляє виріб**), корегує свою діяльність, здійснює самоконтроль і самооцінку своєї діяльності. Оцінка якості. Дотримання технологічної, трудової дисципліни, культури праці.
- 3. Заключний етап.** Коригування (за необхідності) виконаного виробу відповідно до запланованого. Корегування технології виготовлення виробу (за необхідності); остаточний контроль; випробування проекту. Оформлення портфолію проекту (проектної папки). Самооцінка проекту. Підготовка до захисту проекту. підбиття підсумків роботи над проектом (*чи досягли поставленої мети, які затрати часу, зусиль, матеріалів тощо, який результат праці, його практичне значення*).
- 4. Захист проекту.** (*Форми захисту можуть бути різні: у старших класах, наприклад, може бути захист проекту з використанням електронної презентації, можлива демонстрація моделей одягу тощо*); 5-7 класи – *виставка робіт учнів; учнівські ярмарки тощо. Дуже важливо робити захист проектів із запрошенням класного керівника, представників адміністрації школи, вчителів-предметників, батьків, спеціалістів з тих чи інших питань.*

Проектно- технологічна діяльність включає не лише взаємодію вчителя і учнів, а також участь батьків. Звідси можна показати схему їх взаємодії в поданій нижче схемі.

4.3. Визначення часу на виконання проекту.

Щоб виконати проект, для учня необхідно певний час. Він має складатись із часу, визначеного програмою трудового навчання та часу, необхідного для роботи з літературою, відвідування виставок, музеїв, консультацій з учителем, спеціалістами з тієї чи іншої проблеми тощо.

Кожний учень має знати на який термін розрахований той чи інший етап проектної діяльності, щоб орієнтуватися у часі, виділеному на виконання проекту. Оскільки на виконання проекту використовується не тільки урочний час, а й позаурочний, тому важливо правильно визначити терміни на кожний етап.

Вчитель трудового навчання, перед тим, як повідомляти учням що і скільки часу вони робитимуть, має в першу чергу для себе скласти план проектної діяльності. Спочатку, враховуючи тему проекту, визначають кількість уроків на перший етап, потім – на заключний. Час, який залишається від загального часу (16 годин в 5-9 класах та 20 годин у 10-11 класах без урахування резерву часу) – використовується на технологічний етап проекту

План проектної діяльності важливий не тільки для вчителя (дає можливість правильно розпланувати свою роботу з учнями з виконання проекту), а й для учнів: кожний учень знає, коли мають бути готові результати роботи з проектування і виготовлення виробу відповідно до етапів. З учнями скласти таку таблицю, можливо, не завжди й доцільно, важливо тільки те, що учень має знати коли він розпочинає і закінчує роботу з того чи іншого етапу проектування.

4.4. Оформлення проекту (орієнтовне).

Для виконання творчого проекту складають портфоліо (проектну папку) (8-11 клас), що представляє собою окрему папку, яка містить всю необхідну інформацію для виконання проекту. *(Під час вивчення «Технології» в 10-11 класах мова йде про професію дизайнера, який на*

виробництві оформлює документ, що має назву «Пояснювальна записка». Тому ті матеріали, які оформлюють учні, доцільно називати «Портфоліо проекту» або «Проектна папка»).

Титульну сторінку підписують так:

Назва навчального закладу (зверху) *(така, як написано на печатці школи).*

Тема проекту (посередині сторінки) *(вказується лише назва виробу).*

Нижче справа: Виконала учениця 8 класу

Нижче: Керівник: учитель трудового навчання

Внизу посередині сторінки: Київ - 2014

На другій сторінці розміщують „Зміст”, де вказують назви всіх розділів і підрозділів та сторінки, на яких вони розпочинаються. Орієнтовно розділи можуть бути такі:

1. Вступна частина

1.1. Обґрунтування вибору теми проекту. *(Розпочати можна так:*

1.2. *«Я обрав (ла) цю тему тому, що...». «Метою мого проекту є ...».)*

1.3. Актуальність теми проекту.

1.4. Критерії виробу.

1.5. Визначення рівня знань та умінь, необхідних для виконання проекту *(які знання і вміння треба мати, які є, а які ще треба здобути).*

1.6. Зміст діяльності з виконання творчого проекту *(складання плану роботи з виконання проекту та плану проектної діяльності (які доцільно подати в додатках).*

2. Основна частина *(може мати конкретну назву, наприклад, „Вироби із деревини в інтер'єрі кухні”, „Вишиті вироби у сучасному інтер'єрі ” тощо).*

2.1. Короткі історичні відомості про виріб *(назва виробу) (або еволюція виробу).*

2.2. Аналіз подібних виробів (аналогів).

2.3. Теоретичні відомості. *(Доцільно вказати, які властивості мають мати матеріали, щоб виріб відповідав критеріям; які матеріали можна використати, які їх особливості використання тощо)*

2.4. Конструювання виробу. (Конструкторсько-технологічна документація – клаузура, ескізний малюнок виробу, креслення виробу (якщо необхідно), розробка візерунка(наприклад, для вишивання, випилювання, випалювання), техніки (вишивальні), які будуть використовуватись, технологія виготовлення виробу, технологія обробки деталей, їх з'єднання, складання технологічної послідовності виконання виробу; організація робочого місця тощо).

2.5. Економічний аналіз виробу та міні-маркетингові дослідження.

2.6. Екологічний аналіз використаної сировини, екологічна безпека виготовлення виробу.

3. Висновки. (Учень розповідає, як він справлявся з роботою, що було важко виконувати; що вдалось, що сподобалось, де можна використати набуті знання та вміння, чи буде займатись надалі проектною діяльністю).

4. Список використаної літератури. (Список подається з дотриманням бібліографічних вимог).

5. Додатки.

Кожна проектна папка (портфоліо) повинна мати перелік матеріалів, які там містяться – «Зміст». Нижче наводиться приклад орієнтовного «Змісту» творчого проекту на тему: «М'яка розвиваюча книжечка» - додаток 1.

Відповідно до вимог оформлення проектк пропоную використовувати на уроках дизайн –листи для оформлення портфоліо –додаток 4

4.5. Переваги методу проектів.

До творчої діяльності учні залучаються поступово. Для цього їм необхідно вміти обирати те (виріб, послугу), що треба виготовити, розробляти план виконання поставленого завдання, працювати з інформаційними джерелами з обраної теми, знаходити та аналізувати вироби-аналоги, розробляти варіанти вирішення завдань і т. ін. Основним принципом навчання за проектною методикою є особистісна орієнтація навчального процесу на інтереси й цілі учнів. Завдання вчителя полягає в

тому, щоб організувати самостійну роботу учнів з виконання творчих проектів, спрямувати і допомогти їм у засвоєнні інформації, формуванні умінь і навичок.

О.М. Коберник виділяє такі переваги використання методу проектів на уроках трудового навчання :

- формує навички самостійної орієнтації в науковій, навчально-методичній і довідковій літературі, вчить добувати потрібну інформацію самостійно;
- активно розвиває в учнів основні види мислення, в тому числі технологічне (*«дитячий розум на кінчиках пальців» - В.Сухомлинський*);
- зберігає і підсилює самостійність школярів, тобто прагнення самому створювати, творити і т.д.;
- робота з «неслухняними інструментами і «непіддатливими матеріалами» зміцнює емоційно-вольову сферу дитини;
- розвиває інтелектуальні здібності, вчить мислити від абстрактного до конкретного;
- привчає школярів до реальної самоосвіти;
- дозволяє учневі уявляти себе творцем своєї діяльності;
- підсилює позитивну мотивацію навчання, тому що задумана річ створюється з урахуванням власних інтересів, потреб і можливостей;
- привчає школярів до цілеспрямованої діяльності, що є основним компонентом перетворення матеріалів, сировини, енергії й інформації;
- сприяє формуванню культури ділового спілкування, умінь аргументовано захищати свої позиції, мислити оригінально і неординарно;
- розвиває творчу уяву, що є могутнім стимулом народження нових ідей, пошуку альтернативних рішень, їхнього аналізу, синтезу, що в майбутньому стане основою інноваційного мислення;
- забезпечує інтеграцію знань з різних галузей науки і виробництва, цілісний розвиток особистості школяра;
- вчить планувати і працювати за планом;

- розвиває творчість, самостійність;
- встановлює тісний зв'язок із реальним життям;
- дає можливість використовувати знання з інших предметів;
- навчає правильно оформляти звітність;
- створює умови для застосування набутих компетентностей тощо.

3. Висновок.

Виконання творчих проектів дає змогу організувати в школах регіональні учнівські свята: День моди, конкурс творчих проектів, виставки, ярмарки творчих проектів тощо. захист творчих проектів посилює комунікативні здібності учнів, їх уміння аргументовано захистити свій проект, ефективно його представити.

Отже, творча проектна діяльність школярів сприяє формуванню у них адекватної самооцінки, готує до майбутньої професійної діяльності. В процесі виконання творчих проектів в учнів формуються: технологічне мислення, технологічна етика, підвищується їхня технологічна освіченість і грамотність.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що метод проектів – це комплексний узагальнюючий процес раціонального поєднання репродуктивної і продуктивної діяльності, який дозволяє комбінувати і поєднувати формальні знання з практичним досвідом. Проектна діяльність в своїй основі розрахована на гнучку організацію процесу навчання учнів.

У результаті проектної діяльності більш повно забезпечуються сучасні вимоги до розвитку особистості, враховуються їх індивідуальні інтереси і здібності, виконуються і засвоюються учнями не тільки конкретні трудові дії, але в системі вирішуються різноманітні конструкторсько-технологічні і технічні задачі.

Метод проектів не потребує додаткового обладнання, не вимагає перебудови існуючого, крім того, як кажуть самі вчителі, розпочинати впровадження цієї методики можна за практично «нульовою» матеріально-

технічної бази шкільних навчальних майстерень (головне – визначитись з темами проектів).

Виходячи із усього вищевикладеного, завдання вчителя трудового навчання полягає в тому, щоб результативно впроваджувати проектний метод навчання у викладання предмета.

Використана література .

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник.-К.:Академія,2001.
2. Дмитренко К. Незворотні зміни у трудовому навчанні очевидні. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. - №4.
3. Коберник О. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003.- №2.
4. Методичний лист про вивчення трудового навчання та креслення в загальноосвітніх навчальних закладах у 2005/06 н.р. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. - №4.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. –К.: А.С.К., 2004.
6. Сердюк І. Урок – гра як прояв творчості учителя. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003.- №2.
7. Симканич О. Застосування комп'ютера в процесі навчання, моделювання та конструювання одягу. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. - №4.
8. Тхоржевський Д.О. Методика трудового навчання: навч. посібник. – К.: Вища школа, 1973.
9. Є.А.Антонович, В.І. Проців, С.П. Свид. Художні техніки у школі: Навч. – метод. посібник.1997 р.
10. Бербец В.В., Дубова Н.В., Коберник О.М. та ін. Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючих видів праці. Навч. метод. посібник /За заг. ред. О.М.Коберника. –К.: Науковий світ, 2003. -92 с
11. Журнал „Трудова підготовка у закладах освіти ” № 1, 4 , 2001; №1, 2002; 2002-2011 рр.
12. Методика навчання учнів 5-9 класів проектуванню в процесі вивчення технології обробки деревини і металу. Навчально-методичний посібник. /За заг. ред. О.М. Коберника та В.К. Сидоренка. – Умань.

Проект
«Український національний костюм»

Проект «Український національний костюм»

Тема. Український національний костюм

Дидактична характеристика проекту

Тип проекту: інформаційно-пізнавальний, індивідуально-груповий.

Об'єкт пізнання: історія національного одягу, виготовлення та оздоблення його; бажання створення власних маленьких шедеврів та збереження народних традицій та національної культури.

Проблема: заохотити до створення власних маленьких шедеврів збереження національних традицій.

Спосіб розв'язання проблеми: пошук інформації про національні костюми, виготовлення національного одягу для ляльок - українців.

План виконання проекту

1. Обговорення ідеї проекту
2. Створення творчих груп:
«дослідники», «історики», «художники», «модельєри», «дизайнери»
3. Визначення форми представлення результатів - групова робота в майстерні народних дизайнерів та модельєрів.
4. Складання плану дій:
 - а) зібрати інформацію про історію національного одягу; б) навчитися створювати елементи одягу за шаблоном;
 - в) освоїти вишивання низинкою, зібрати відомості про професію модельєра-дизайнера;
 - г) ознайомитися з різноманітністю видів вишивки та призначенням кольорів;
 - д) збір зразків робіт народних умільців: вишиті рушники, елементи українських національних костюмів;
 - ж) систематизація та оформлення зібраного матеріалу.

Проект розрахований на 3 тижні. Підготовка до проекту проводиться на уроках трудового навчання

1 урок - запуск проекту, планування і розподіл обов'язків.

2 урок - Набуття навичок створення елементів національного одягу та його оздоблення.

3 урок - Подорож у країну модельєрів, дизайнерів та майстрів національного одягу.

Урок 1. Запуск проекту, планування і розподіл обов'язків.

1) Вступна бесіда. (На дошці вислів Дмитра Павличка)

«Сорочку мати вишивала мені червоними і чорними нитками»

- Про яку сорочку йде мова?
- Хто носить такі сорочки?
- Чому вишивають?
- Яке призначення вишитої сорочки? (це елемент національного костюма)
- Яким ви його уявляєте?
- Коли одягають цей одяг?

2) Читання вірша Ю. Шкрумеляна «Мала українка»

Ой, вдягнуся у неділю
У вишивану сорочку,
У червону спідничку
І в корали на шнурочку.
Заплету я свої коси
І візьму віночок з рути,
Ще васильком завітчуся,
Чи від мене кращій бути?
А на нозі чоботята
Червоненькі, сап'янові!
Я - маленька українка -
Будьте всі мені здорові!

(грамзапис пісні «Україночка». О. Білозір)

- Чи знаєте ви щось про національний одяг українців?
- З чого складається?
- Як оздоблюються його елементи?
- Що він символізує?
- Чи хочете дізнатись про національний одяг українців більше і навчитися створювати його своїми руками?

3) Планування:

- дізнатись про історію національного одягу;
- дослідити, з яких елементів складаються чоловічий та жіночий національні костюми;
- зібрати зразки вишивки, яку створюють на одязі;
- зібрати зразки робіт народних умільців;
- підготувати пісні, вірші, прислів'я, вислови для презентації.

4) Об'єднання в групи:

- «дослідники - народознавці»;
- «модельєри-дизайнери»;
- «майстри-художники» (2 групи);
- «артисти».

Урок 2. Набуття навичок створення елементів національного одягу його оздоблення .

1) Робота з картиною К. Трутовського «Одягають вінок» (художник зобразив жартівливий момент: молода мати і старша сестра прикрашають квітами малу дівчину, одягнуту у святковий одяг і намисто. За вдяганням уважно спостерігає хлопчик. Твір сповнений тепла, поезії щасливого дитинства, а ще - це розповідь про світ високої краси, в якому минає життя українців.)

2) Відбір матеріалів та інструментів. Повторення правил роботи з ними. Загадки.

- З мене шиють сорочки. Штанці, сукенки, спіднички. (Тканина)

- Вона тоненька і міцна, Латає нам кожух свитки. Як зветься штучка чарівна? Ви здогадалися діти? (Нитка)
- Усіх обшиваю, сама одягу не маю. (Голка)
- Майстер викував уміло два однакові ножі, Дуже зустрічі зраділи, обнялись, а роз'єднати їх уже ніхто не зміг.

Підскажіть, як називати почали відтоді їх? (Ножиці)

3) Робота в групах.

Кожна група одержує завдання, все необхідне для роботи: тканину, нитки голки, ножиці, шаблони, викройки, матеріали для оздоблення, технологічну карту, зразки вишивки.

Завдання групам:

- виготовити за шаблонами елементи: а) жіночого національного одягу; б) чоловічого.
- освоїти зразки оздоблення одягу.

Упродовж 3-х тижнів діти збирали матеріал. Один раз на тиждень підбиваються підсумки: обговорюються джерела інформації, досягнення, труднощі.

Кінцевим результатом роботи буде гра-подорож «Ввібрав наш одяг український...»

Урок 3. «Ввібрав наш одяг український...»

Мета: - розширити знання дітей про національну святиню - український костюм, вишивку як символічний елемент оздоблення;

- розвивати естетичний смак;
- зацікавити професією дизайнера-модельєра;
- викликати бажання створювати своїми руками власні маленькі шедеври;
- виховувати відчуття красивого і корисного, любов до рідного краю, вчити берегти свою національну культуру, народні традиції.

Обладнання: національний одяг, рушники, вислів, зразки вишивок, вироби народних умільців, ілюстрації національного українського побуту, елементи одягу, макети ляльок.

Хід проекту:

1. Станція «Святкова» (звучить грамзапис). Привітний і світлий наш сонячний дім. Як радісно й весело жити у нім! Тут мамина пісня і усмішка тата. В любові й добрі тут зростають малята. Дзвінка наша пісня до сонечка лине: «Мій сонячний дім - це моя Україна!»

(звучить пісня «Україна», до класу заходять діти в українському національному костюмі)

Вчитель: - Хто ти, дівчинко маленька?

Дівчинка: - Я - Оленонька гарненька.

Українкою зовуся

Й тою назвою горджуся.

Вчитель: - А скажи, де край твій рідний? **Дівчинка:** - Там, де неба круг погідний, Там, де сонце сяє ясне Та вкраїнські діти красні. **Вчитель:** - Діти, хто це завітав до нас у гості? (діти - українці) Який одяг на дітях?

(український національний)

2. Станція «Історична»

Група істориків-дослідників презентує:

Кожен народ має свій національний одяг, він є національною святинєю, однією з форм народної індивідуальності. Крім практичних функцій захисту тіла від дій природи, він відображає художній смак та уподобання народу у даний час.

Український костюм має давню історію. Він розвивався і вдосконалювався протягом століть, вбираючи багатовіковий досвід, засвоюючи кращі традиції народу.

Український костюм відзначається простотою, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю орнаментів, насиченими кольорами.

Український народний костюм, жіночий, складається з сорочки, плахти (спіднички), фартушка, чобітків, віночка або стрічки, намиста. У чоловічому костюмі - чобітки, сорочка, штанці.

Основна складова народного костюма - біла сорочка, оздоблена вишивкою на рукавах, комірці і вишита манишка.

Розміщення вишивки на рукавах пов'язане із вишиванням руки, як знаряддя праці, побажання їй сили і вправності, а також вишивка захищає від злого і недоброго.

- Яким швом вишивають узор? (Низинкою, хрестиком)
- Якими кольорами? (червоним, чорним, блакитним, зеленим)
- Що символізують кольори? (червоний - любов, чорний - смута, блакитний - злагода, зелений - достаток).

Національний одяг дівчинки не можна уявити без вінка - символу слави, перемоги, успіху, молодості, чистоти, кохання. Плетіння віночка - то своєрідна наука: потрібно було знати, з яких квітів і коли плести, яке зілля вліталось поруч. А всього в повному українському віночку могло бути до дванадцяти різних квіток, кожна з яких щось символізувала, була своєрідним оберегом і лікарем.

Віночок прикрашали різнокольоровими стрічками. Кожна мала своє символічне значення. Найпершою посередині в'яжуть коричневу стрічку - символ землі. По обидва боки від неї - жовті - символ сонця; за ним - світло-зелені - символ молодості і краси. Потім голубі та сині - символ неба і води, що дають силу і здоров'я, далі - жовто-гарячу - символ хліба фіолетову - символ мудрості, малинову - символ здоров'я, рожеву - символ достатку і врожаю. В'язали і білу стрічку, кінці якої були розшиті срібними і золотими нитками. На лівому кінці вишивали сонце, а на правому - місяць. Люди вірили у магічну силу стрічок, вважали їх оберегами волосся від лихого ока. Тому й довжина стрічок була такою, щоб під ними була надійно схована

дівоча коса. Одягався вінок лише на свята, адже був він і найкращою прикрасою і оберегом, і знахарем.

За взуття служили жовті та червоні чоботи або чорнобривці - чоботи на підківках, а також чорні та червоні черевики.

Жіночий костюм відзначався багатством прикрас для шії. Тут носили коралі, дукати, бурштинове і гранатове намисто, хрестики, маленькі овальні ікони.

3. Станція «Загадкова»

Учитель: - Які ж квіти влітали у вінок?

1. Що за квіточка пахуча:

І червона, і колюча? (Троянда)

2. Заплакали в чистім полі Квіти гарні, всі червоні. То палає влітку так Польовий червоний.... (Мак)

3. Я на сонце дуже схожа -Золотиста,
ніжна, гожа Я щоранку розквітаю,
Промінцями всіх вітаю. Відгадати нам
не важко.

Що за квітка я (Ромашка)

4. На просторах поля золотого

Сині зірочки тремтять.

Мов шматочок неба голубого,

Виграють, виблискують, горять. (Волошки)

4. Станція «Танцювальна»

Під музику «Гопака» діти виконують рухи.

Два прихлопи, два притопи,

На носок, на каблучок.

Руки - вліво, руки - вправо, -

Ми танцюєм гопачок.

Раз - присядем, два присядем -
Гарний настрій!
Покружляли, повертілись
І тихенько усі всілись.

5. Станція «Модельне агентство»

(Клас ділиться на групи, працюють під спокійну музику)

Завдання. Використовуючи наявні елементи одягу, прикраси одягти ляльок у жіночий та чоловічий національні костюми.

6. Станція «Виставкова»

Демонстрація ляльок на подіумі. Захист моделей.

Дівчинка: - Ой, вдягнуся у неділю

У вишивану сорочку,

У червону спідничинку

І в корали на шнурочку.

Заплету я свої коси

І візьму віночок з рути,

Ще васильком завітчуся,

Чи від мене кращій бути?

А на нозі чоботята

Червоненькі, сап'ятові!

Я - маленька українка -

Будьте всі мені здорові!

Мій край чудовий - Україна!

Тут народились ти і я.

Тут над ставом верба і калина,

Чарівна пісня солов'я.

Є в світі й інші чудові країни,

Але Батьківщина одна.

Якщо народила тебе Україна,

Для тебе - як мати вона.
Красивий, щедрий рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься Україна.
(Звучить пісня про Україну)

Підсумок.

- Чи сподобався вам процес народження національного костюма?
- Хто спробує з допомогою дорослих виготовити український костюм для себе?
- З яких частин складається український національний костюм?

Конспекти уроків

Урок прес - конференція. 8 клас

Тема: Оздоблення виробів . Відомості про регіональні особливості оздоблення виробів в українських народних традиціях.

Мета: Навчальна - ознайомити учнів із художніми особливостями української народної вишивки різних етнографічних регіонів ;

Розвивальна - розвивати в учнів увагу, творче мислення , розвиток пізнавальної діяльності, критичного та логічного мислення, вміння знаходити оптимальні рішення.

Виховна - виховувати працелюбність , бережливе ставлення до матеріальних цінностей, повагу до національних надбань, виховання комунікативності, співпраці, самостійності;

Профорієнтаційна – продовжувати ознайомлювати з професіями вишивальниці, працівників ЗМІ.

Ключові слова: етнографія , етнографічні групи, орнамент.

Дидактичні засоби: альбоми «155 знаків української народної вишивки», карта «Етнографічні регіони України», підручник трудового навчання «Обслуговуючі види праці 8 клас» ,2008р, вишивки областей на інформаційних носіях, зразки різних технік вишивки, робочий зошит .

Обладнання, інструменти, матеріали: комп'ютерний клас, кольорові олівці , фломастери , розрізана за регіонами карта України , ватман, клей.

Міжпредметні зв'язки: географія, образотворче мистецтво, інформатика.

Трудові дії прийоми, організація: виконання ескізів , схем.

Методи навчання: розповідь, бесіда, демонстрація, самостійна робота.

Форми організації пізнавальної діяльності учнів: фронтальна.

Тип заняття: прес-конференція.

План заняття.

- I. Організаційний момент.** _____ 2 хв.
- II. Мотивація навчально-трудової діяльності учнів.** _____ 2 хв.
- III. I. Етап підготовки.** Розподіл учнів по групах. _____ 3хв.
- IV. II. Етап проведення.** Вивчення нового матеріалу. _____ 25хв.
- V. III. Етап проведення. Підсумки уроку-гри "Прес-конференція"**
Закріплення нового матеріалу. _____ 10хв.
- VI. Виставлення оцінок** _____ 2хв.
- VII. Повідомлення домашнього завдання** _____ 1хв.

Хід уроку.

I. Етап підготовки.

Визначається проблема уроку.

«Прес-конференція» як дидактична гра відбуватиметься впродовж всього уроку. Учні виконуватимуть ролі та спочатку знайомитимуться з новим матеріалом, а потім його закріплюватимуть і робитимуть певні висновки, тим самим збагачуючись знаннями.

Клас поділяється на групи. Створюються такі групи: майстри різних регіонів, кореспонденти, адміністрація, прес-група. Кожна з груп одержує своє завдання і самостійно працює над ним. Кореспонденти визначають для кожної групи запитання. Адміністративна група разом з кореспондентами з прес-центру повинна узагальнити увесь матеріал і представити його в певній логічній структурі. Група технічного обслуговування робить креслення ескізи, замальовки, готує необхідний реквізит.

Особливу увагу слід приділити групі прес-центру в підготовці питань, враховуючи регламент і ступінь складності. Заняття носить форму дискусії, урок ведуть кореспонденти, звертаючись по черзі до вибраних учнів і пропонуючи їм свої запитання, але уявляючи кожного як народного майстра.

У дискусії бере участь практично весь клас. Кожний учень має можливість ввійти в свою роль і відповідати у відповідному стилі.

II. Етап проведення.

Вступ робить учитель. Урок проводиться у формі інтерв'ю, а допоможе в цьому головний редактор нашого журналу «Берегиня» (прізвище, ім'я, по батькові). *Головний редактор:* Панове! Сьогодні ми зібрались з приводу організації етнографічної експедиції по регіонах України для збирання матеріалів про майстрів української народної вишивки та її особливості.

Шість кореспондентів вирушають по таких регіонах: 1 - Полісся, 2 - Карпати, 3 - Поділля, 4 - Слобожанщина, 5 - Середня Наддніпрянщина, 6 - Південь . Група технічного обслуговування опрацює зібраний матеріал.

Кореспонденти сідають за відповідні столики з табличками регіонів. Кореспонденти разом з майстрами опрацьовують матеріал підручника, вносячи в карту кожного регіону свої техніки - схеми (якщо шов раніше вивчався) , кольори, орнаменти , працюють з папками на робочому столі комп'ютера, що містять файли зразків орнаментів різних регіонів.

Кореспонденти задають запитання майстрам :

1. Що властиве для вишивок вашого регіону?
2. Які техніки найбільш поширені?
3. Яка кольорова гамма характерна у вашому регіоні?
4. Який орнамент є домінуючим?

III. Етап проведення.

Підсумки уроку-гри "Прес-конференція"

Над столом табличка «Головна редакція». Головний редактор газети входить і сідає до столу з телефонами. Заходять кореспонденти.

Кореспондент 1. Панове! Ми повернулися з поїздки в Україну, де взяли інтерв'ю у народних майстрів , ознайомились з регіональними особливостями

української вишивки. Ми зробили відповідні фотознімки, а технічна група допомогла нам випустити чергову статтю нашого журналу.

До *Середньої Наддніпрящини* належать райони, розташовані по середній течії Дніпра. Цей регіон є центром давньоруської народності, її культурного життя. Вишивкам цього регіону властиві пишні вишукані рослинно-геометризовані орнаментальні мотиви з квітками, листям, бутонами. Вироби, в основному, оздоблюють гладдю, занизуванням, набируванням та хрестиком. Основні кольори вишивок — білий, коралово-червоний, відтінений чорним .

Для *Київщини* типові техніки «набирування», «хрестик», характерна двоколірна червоно - чорна вишивка іноді з додаванням третього кольору – жовтого або зеленого.

На *Середній Наддніпрящині* виділяються *полтавські вишиванки*. Вони відзначаються ніжною гамою, побудованою на вишуканому поєднанні білого та м'яких пастельних кольорів. Використовуються всі відтінки блакитного, вохряно-золотистого, зеленого, сірого. Для цієї місцевості властиві такі техніки: «вирізування», «виколювання», «верхоплут», «насилування», «мережка», «стебнівка», «гладь», «солов'їні вічка», «зерновий вивід» та ін. Оригінальними також є рушники, оздоблені композиціями вазонів тощо. Орнамент із симетрично розташованими квітками, листям, бутонами і, пташками зорієнтований до центра рушника. Краї з усіх боків облямовані в'юнцем зі спорідненими мотивами.

Кореспондент 2. Я перебував у відрядженні в Поліссі. Споконвічні ліси й болота українського *Полісся*, його ландшафти та клімат, віддаленість від промислових і культурних центрів зумовили збереження найдавніших елементів у народному мистецтві. Вишивка цього регіону проста й чітка за композицією (мал.66). Домінуючим є найдавніший монохромний (однотонний) геометричний орнамент. Переважає червоний або вишневий колір, який часом доповнюється синім або чорним. Поширені техніки поверхневого шва — «занизування», «насилування», «дрібний хрестик».

Своєрідною вишивкою здавна відома *Волинь*. Візерунки геометричні, дуже чіткі й прості за композицією. Чіткість посилюється одноколірністю вишивок, виконаних червоною ниткою на біло-сірому фоні полотна. Вишивки північної Волині відзначаються вишуканою простотою. У південних районах і переважають рослинні мотиви квіток, ягід, листя. Основний колір — червоний, який іноді доповнюється вкрапленням чорного, синього або зеленого.

У вишиванні застосовують техніки «занизування», «хрестик», «верхоплут», «настилування».

Для *Чернігівщини* характерні «білі вишивки». Геометричний або геометризований рослинний орнамент вишивають білими нитками, часом із вкрапленням червоного та чорного. Найбільш класичною для оздоблення сорочок є техніка «набирування» дрібними суміжними стібками, що нагадує бісерні вишивки. Особливими декоративними якостями вирізняються чернігівські рушники з геометризовано-рослинними мотивами (розетами - квітками, букетами, вазонами) та фігурними зображеннями (птахами, людьми) тощо. Улюбленими техніками вважаються: «гладь», «вирізування», «вирізування з лиштвою», «штапівка», «мережка», «хрестик», «качалочка» та ін.

Кореспондент 3. Мені пощастило досліджувати вишивки Поділля.

Класичною технікою *Поділля* є «низь», яку виконували одним або двома кольорами (червоним і чорним). Стібки лягають густими насиченими лініями геометричного орнаменту .

Велике багатство технік вишивання характерне для *Вінниччини*: «низь», «хрестик», «стебнівка», «насилування», «верхоплут», «зерновий вивід», «вирізування», різноманітні види чорних, білих кольорових «мережок». Поряд з основними швами застосовуються й допоміжні — «штапівка», «стебнівка», контурні шви, якими обрамляють та з'єднують окремі елементи композиції. Своєрідним центром мистецького вишивання на Поділлі є село Клембівка. Клембівчани одні з перших в Україні одержали звання майстрів

народної творчості. Їхні художні вироби відомі в усьому світі вони експонувалися на різних виставках та міжнародних ярмарках: у Лейпцигу, Алжирі, Брюсселі, Марселі, Монреалі та ін. одноразово їм було присвоєно золоті медалі. Серед відомих майстрів — М.Т. Коржук, П.О. Березовська, К.І.Горобець, П.П. Горобець, Г.М. Козак.

Кореспондент 4. Я досліджувала особливості вишивки в Слобожанщині.

Слобожанщина охоплює східну частину України. Техніка вишивання цього регіону має багато спільного з усталеними формами вишивки центральних областей України, але їй властиві й ком своєрідні поліхромні багатокольорові) орнаменти, що виконуються технікою дрібного « хрестика», «півхрес-тиком» і «гладдю» (мал. 68). Колорит оздоблення яскравий, із переважанням червоного кольору. Орнаменти здебільшого вишивають грубою ниткою, завдяки чому узори справляють враження рельєфних. Рукави жіночих сорочок прикрашають орнаментальними мотивами, розміщеними в шаховому порядку, а також з акцентом декору на вузькій частині рукава.

Кореспондент 5. У **Карпатському** етнографічному регіоні виділяються три основні підгрупи: Прикарпаття, Карпати, Закарпаття. Майже кожна хата у західних областях України нагадує своєрідний музей народного мистецтва. Всі речі повсякденного вжитку прикрашені різноманітними візерунками, вишивками, художнім розписом, різьбою тощо. Кожне село відрізняється інших своєрідністю використання технік вишивання, багатством орнаментальних композицій та неповторністю кольорів (мал. 69). Характерною особливістю вишивки Карпатського регіону є поєднання рослинного, зооморфного і геометричного орнаментів, смислове значення яких сягає глибинних джерел.

Вишивки виконують нитками різного кольору: червоного, помаранчевого, зеленого, жовтого і чорного. Така колористична різноманітність у вишивці поєднується гармонійно. Типовою є вишивка вовняними нитками згущеними стібками: окремі елементи обводять

кольоровими нитками, що забезпечує високий рельєф та кольоровий ефект. Такі вишивки розміщують у усього полотна повздовжніми або скісними смугами.

Карпатський регіон характеризується використанням таких технік вишивання, як: «кучерявий стіб», «настилування», «штапівка», «качалочка», «стебнівка», «гладь», «низь», «вирізування», «виколювання», «хрестик» та ін.

Кореспондент 6. У відрядженні я перебувала на Півдні нашої країни.

Південь — етнографічний регіон України, заселений в основному вихідцями з Середньої Наддніпряни та Поділля. тому тут збереглися особливості оздоблення виробів, характерні для цих регіонів. Специфіка культур переселенців зумовили неоднорідний характер вишивок Півдня. Це пояснюється збереженням традицій рідного краю як українцями, так і переселенцями – росіянами, поляками, молдаванами та ін. З часом традиційний декор втрачається, одяг шують з яскравих, квітчастих фабричних тканин. Переважають такі техніки вишивання, як: «гладь», «стебловий шов», «ланцюжок».

Демонструють статтю, випущену прес-групою протягом уроку-гри (карта склеюється водне ціле на ватмані).

Головний редактор. З усього вищесказаного можна зробити висновок. Ви справились із завданням і наша стаття піде вчасно до друку.

VII. Домашнє завдання: Зібрати відомості про майстрів вишивання нашого села, дослідити етнографічні особливості оздоблення виробів нашого регіону.

Висновок:

"Прес-конференція" як дидактична гра відбувалася впродовж всього уроку. Учні виконували ролі і спочатку знайомились з новим матеріалом, а потім його закріплювали і робили певні висновки, тим самим збагачуючись знаннями.

Слобожанщина

Карпатський регіон.

Полісся

Поділля.

Проект «Український рушник»

Зміст

Вступ

Частина I

Український рушник – культурний символ України.

Відродження вишитого рушника в сучасних умовах

Частина II

Український рушник – зрима пісня нашого народу.

Символіка і семантика українського рушника.

Частина III

Особливості традиційних рушників різних областей України.

Розміри рушників

Приклади опису рушників

Коротка характеристика основних технік вишивки рушників

Частина IV.

Методичні рекомендації з організації проектної діяльності по відродженню мистецтва вишивання традиційних українських рушників.

Загальні методичні вказівки.

Як вишити український рушник?

Догляд за вишитими рушниками

Обладнання робочого місця, матеріали та техніка безпеки

Матеріали та інструменти для вишивання рушників

Висновки

Бібліографія

Додатки

План проектної діяльності

Етапи	Зміст роботи
Організаційно - підготовчий	Обрати тему проекту.
	Обговорити тему з батьками (родиною) на предмет необхідності такого виробу, його практичного застосування, виділення коштів на придбання матеріалів.
	Визначити завдання та вимоги до проекту.
	Вивчити найбільш можливу кількість літератури з обраної теми.
	Знайти цікавий історичний матеріал про рушники.
	Зібрати колекцію давніх рушників.
	Ознайомитись з роботами сільських майстринь.
Конструкторський	Розглянути різні варіанти виконання практичної частини проекту.
	Визначити терміни виконання проекту
	Виконати ескіз рушника
	Виконати візерунок
	Розробити власну конструкцію виробу.
Технологічний	Виготовити інструкційну картку.
	Виготовити виріб
	Оформити портфоліо (пояснювальну записку).
Заключний	Захистити проект.
	Підготувати та провести конкурс на кращий рушник.
	Провести виставку рушників.

Вступ

Свідоме відродження мистецтва вишивки традиційного українського рушника та його поширення в сучасному житті дає змогу зберігати народні традиції.

Вишивання було і є поширеним видом народного мистецтва на Україні. Із здобуттям Україною державності воно стало одним із провідних промислів, покликаних задовольнити дедалі зростаючі естетичні потреби людей. Одним із важливих шляхів реформування загальноосвітньої підготовки учнівської молоді, яка повинна продовжувати і удосконалювати те, чого вже досягли предки, є використання досвіду народної педагогіки, залучення школярів до вивчення національних традицій, ремесел.

Мета проекту - узагальнення та поширення глибоких знань про український рушник, його історичне походження та генезу, роль рушника в житті українського народу, місце в декоративно-ужитковому мистецтві. Вивчення різноманітних технік вишивання, регіональних особливостей українського рушника, прадавньої й сучасної символіки орнаменталістики, зв'язку рушника з іншими видами декоративно-ужиткового мистецтва в обереговій системі житла. Ознайомитись з народними звичаями та обрядами, де застосовується вишиваний рушник. Важливо усвідомити, що рушник - це не бездушний шматок тканини з візерунками, побудованими за законами композиції, який милує око віртуозністю вишивальних технік, гармонією та колористикою добірних узорів. В ньому проявляється і живе народна душа зі споконвічними прагненнями служіння красі, добра і благополуччя. Рушник – це рукотворна молитва, видиме звертання до Бога, рушник – це зрима пісня нашого народу.

Вишивка рушників не проста справа, як це може показатися на перший погляд. Вона потребує всебічного традиційного і навіть наукового підходу, основою якого є багатовікова спадщина, що передається, як усна народна творчість, із покоління в покоління.

Перша частина проекту – “ Український рушник – культурний символ України” – є теоретичною і включає в себе відомості про історію вишивки, про відродження рушника в сучасних умовах в Україні і за кордоном.

Друга частина – “ Український рушник – зрима пісня нашого народу ” знайомить з традиційною орнаментикою, символікою і семантикою вишиваних рушників та візерунків. Велика увага приділена порівнянню вишиваних мотивів з українською піснею та іншими видами народної творчості і декоративно-ужиткового мистецтва..

Третя частина – “Особливості традиційних рушників різних областей України” говорить сама за себе. В ній подано регіональні відмінності українських рушників за розмірами, колористикою, техніками виконання та іншими параметрами. Тут же охарактеризовано основні вишивальні техніки та методи оздоблення рушників.

Четверта частина – “Методичні рекомендації з організації роботи по відродженню мистецтва вишивання традиційних українських рушників в школах та позашкільних закладах”– дає рекомендації, як виготовити український рушник, на що звернути особливу увагу при роботі з дітьми, як обладнати робоче місце, як підібрати необхідні матеріали та інструменти для вишивання рушників. В цій частині подаються правила техніки безпеки під час вишивання.

В проекті використані матеріали наукових статей і доповідей українських та зарубіжних вчених, керівників центрами народної творчості, музейних працівників, вишивальниць.

І на тім рушникові

Вишиваний рушник, як і писанка, являється символом України і посідає в народній обрядовості особливе місце. Рушник супроводжує українця від самого народження і до кінця життєвого шляху. В складних орнаментах вишивки збереглись прадавні знаки і символи, символіка червоного кольору, як відбиття генетичної культурної пам’яті народу.

Рушник, як і сувій білого полотна, завжди символізує дорогу. На рушник або шматок нового полотна приймає бабка-повитуха новонародженого, душа якого прийшла до нас з вищих світів; на рушнику або знову ж таки на шматку білого полотна - крижмі хресна мати несе немовля до церкви хрестити, започатковуючи його хресний шлях. Рушник дає мати синові на згадку про рідну домівку, проводжаючи в армію, на війну або в далеку дорогу. Жодне весілля не обходилося раніше без рушників, а саме весілля було найяскравішим святом рушника. З хлібом-сіллю на рушнику зустрічали з дороги дорогих гостей, вітаючи їх та запрошуючи в домівку, рушник дарували друзям на згадку. І, нарешті, проводи в останню дорогу теж не обходилися без рушника.

Рушник завжди був не тільки окрасою житла, а й входив до його оберегової системи, виконував важливу образно-символічну роль і в християнській обрядовості. Рушником обрамляли іконостас, окремі ікони, фотографії, вишивані картини, вікна, вішали на кілочки. Рушник мав і ужиткове значення, ним накривали щойно витягнутий з печі хліб, паски, посуд.

Отже рушник - це не просто шматок тканини, не тільки побутова реалія або витвір мистецтва. Рушник - це відображення явищ, подій і фактів, поєднання матеріального з духовним. Рушник являється об'єднувачем двох світів, захисником свого власного світу від оточуючого чужого.

Рушник тріумфує в умовах свята. Коли він схований у скрині, то перебуває в небутті, як мертвий, і воскресає, коли його дістають для святкового дійства. Під час свята людина звеличується і перебуває в центрі уваги, вона стає центром свого всесвіту. Цей принцип і лежить в основі регламентів святкової поведінки. Орнамент працює на повну силу тільки в умовах свята. Там він повністю розкривається, створюючи святкову атмосферу, піднесений настрій, завдяки своїй потужній позитивній енергетиці, а з другого боку він несе ідею заступництва, захищаючи від негативних проявів ззовні. Оскільки свято дуже сильно і активно впливає на

емоційну сферу, людина не може довгий час перебувати в його центрі. Після бурхливих свят потрібен відпочинок і спокій. Тому святкові, щедро орнаментовані рушники ховають на відпочинок до скрині, замінюючи їх на простіші і стриманіші, буденні.

Серед вчених немає одностайної думки про точний час виникнення рушника. Якщо залишки писанок археологи знаходили під час розкопок стародавніх міст і могил, то залишки рушників не могли бути віднайденими, оскільки тканина не може зберігатися протягом такого тривалого часу. Про стародавність походження рушника можна судити лише з малюнків і фресок, які збереглись до наших днів.

Частина I

Український рушник – культурний символ України

Мабуть ніколи ми не зможемо довідатися, хто і коли здогадався втілити в узорний мотив красу рідної природи, свої переживання і відчуття. Зразки найдавнішої вишивки в музеях Європи відносять до V ст. н.е., а пам'ятки української вишивки збереглися лише за кілька останніх століть.

Вишивкою був прикрашений одяг у скіфів – мешканців причорноморських степів, про що свідчить давньогрецький історик Геродот. Відомо багато археологічних доказів відносно давності і поширеності народних звичаїв вишивати одяг. У с. Мартинівка Черкаської області було знайдено скарб, що датується VI ст. Серед інших речей тут виявлено срібні бляшки з фігурками чоловіків, одягнених у широкі сорочки з вишивкою на грудях, - ще недавно так одягались українські селяни.

Арабський мандрівник Ібн-Фадлан (X ст. н.е.) у своїй оповіді про русів зазначає, що вони мали вишитий одяг.

У часи Київської Русі мистецтво художньої вишивки дуже високо цінувалося. Сестра Володимира Мономаха Анна-Янка організувала в Києві, в Анріївському монастирі, школу, де молоді дівчата вчилися вишивати золотом і сріблом.

Археологічні розкопки підтверджували значне поширення вишивання у стародавньому Києві: на фібулах і срібних браслетах XIII ст. зображено постаті в сорочках з широкими вишитими манишками.

В Іпатіївському літопису від 1252 р. говориться, що князь Данило Галицький під час зустрічі з королем був одягнений у кожух, обшитий золотими пласкими мережками.

Творче спілкування з іншими народами мало певний вплив на техніку художньої вишивки майстрів Київської Русі, але в своїй основі вона залишалась самобутньою. Народ творив, знаходив і стверджував власний оригінальний стиль. Невідомі умільці копіткою працею виробили різноманітні техніки вишивання, які завдяки стійкості традиції дійшли через

століття до наших часів. Звичайно з часом майстерність вишивання вдосконалювалась. Народний досвід зберіг найтипівіші, найбільш доцільні, позначені високим мистецьким смаком зразки орнаменту, їх барвистість, вишивальні техніки.

Італійський мандрівник Жільбер де Лануа, який перебував у 1412, 1421 р.р. на території України, згадував, що рукавиці й шапки руські були оздоблені вишивкою. На малюнках та іконах того часу бачимо зображення людей у вишиваному одязі, який своїми узорами мало чим відрізняється від сучасних, характерних для певної місцевості орнаментів. Старовинні зразки більш подібні до тканого орнаменту, більш геометризовані, ніж вишивки пізніших часів.

На рубежі XVI – XVII ст. починається могутня хвиля відродження української культури, розвитку різних видів мистецтва, в тому числі й вишивання. Арабський мандрівник й письменник Павло Алепський, який у 1654 та 1656 рр. проїздив через Україну по дорозі до Москви й назад, описуючи побут українців, зазначав, що у дочок уманських міщан та київських вельмож головні убори гаптовані золотою ниткою.

В умовах патріархального укладу сільського життя з натуральними формами господарювання більшість речей домашнього вжитку здебільшого виготовлялась господарем та його сім'єю. Майже в кожній хаті ткали полотно і шили з нього одяг. А вишивка була найпоширенішим способом прикрасити тканину.

Вишиванням в Україні займалися майже виключно жінки. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода, влаштовувались досвітки та вечорниці, на які дівчата збиралися довгими осінніми та зимовими вечорами, і в години відпочинку від польових робіт.

У XVIII – XIX ст. майже в усіх поміщицьких господарствах та при монастирях існували майстерні художньої вишивки, вироби яких використовувались не лише для власних потреб, а й частково йшли на продаж.

З другої половини XIX ст. мистецтво вишивання поступово виходить за межі хатнього ремесла і подекуди набирає форм кустарного промислу. Виникають артіль та перші кооперативні об'єднання вишивальниць. Іноді цілі села жили цим промислом.

Художньою вишивкою починають цікавитися збирачі-колекціонери та науковці-етнографи, заходами яких влаштовуються перші виставки ужиткового мистецтва та кустарних промислів. На своєрідність української вишивки звертають увагу прогресивні кола громадськості, нею починає захоплюватися широка публіка.

Видатний етнограф Олекса Воропай пише: *”Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що вироблялися протягом багатьох століть і освячені віками.*

Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших національних справах. Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю”.

Сьогодні, як і сотні років тому не старіє стародавнє мистецтво тканих і вишиваних рушників, які є традиційною прикрасою українського народного житла. Оздоблення рушників – це невичерпна скарбниця народної фантазії.

Відродження вишитого рушника в сучасних умовах.

Останнім часом активно відроджується роль рушників. Вони продовжують своє життя в обрядах, особливо у весільному, залишаються окрасою сільського житла. Сучасні митці вивчають традиції української вишивки, переосмислюючи відомі форми орнаментики, шукають нові мотиви, прагнуть в образній формі відтворити наше сьогодення.

В той же час, майстрині відчують на собі з одного боку вплив традицій, органічну спорідненість з історичною орнаментальною традицією, з другого боку – вплив сучасного кітчю. Саме це приховує в собі небезпеку не

тільки втрати стилю, але і втрату художньої логіки та руйнацію художньо-образної систем, тому так важливо сьогодні звернутися до народних традицій орнаменталістики рушників, зберігаючи їх регіональний художній образ.

Відтворюються давні форми “набожників” для ікон, рушників для оздоблення церков, для святкування Великодніх та інших свят.

Рушники – це віддзеркалення культурної пам’яті народу, в їхніх узорах збереглися прадавні знаки-символи: Дерево-Життя, жіночі зображення, символіка червоного кольору, що знайшли своєрідне подальше осмислення та оновлення в сучасності.

Переосмислюючи традиційні форми орнаментики, і насамперед Дерева-Квітки, майстрині збагачують їх, вводять нові мотиви – колосся пшениці, квіти соняшника, плоди, ягоди. Завдяки цьому створюється певний емоційний образ, символ врожаю, родючості, гімн праці незалежної Української держави.

Образна змістовність вишивки, її символічний зміст глибоко хвилюють жінок, що проживають далеко за межами України. Наприклад, Любов Волинець зі Сполучених Штатів Америки вивчає історію українського рушника, його побутування у святах та обрядах. Вона сама чудово вишиває рушники, викладає техніки шитва.

Неподалік від Нью-Йорка живе Мирослава Стахів – чудова вишивальниця, глибокий знавець української вишивки. Її талановитими руками створені рушники, що репрезентують художнє обличчя Полтавщини, Київщини, Поділля, Гуцульщини. В одному з своїх чудових творів вона поклала на карту України узори, типові для кожної місцевості, які злилися в мажорну симфонію на честь краси української вишивки.

Український рушник – зрима пісня нашого народу

Символіка і семантика українського рушника

Впродовж віків рушникам надавалось важливе образно-символічне значення. Ще сто років тому досліджуючи вишивку, В. Стасов відзначав: “У народів древнього світу орнамент ніколи не містив у собі жодної зайвої лінії, кожна рисочка мала тут своє певне значення... Це складна мова, послідовна мелодія, що має свою основну причину і призначена не лише для очей, а й для розуму і почуттів”. Дійсно, усі образи народного мистецтва пройняті глибоким змістом, і сьогодні важко з’ясувати початкову семантику сюжетів, бо з плином часу все забулось і переплуталось. Цілісні композиції були розділені на частини, з’явилися поєднання компонентів з різних сюжетів, функції давніх образів втратили своє первинне значення, набуваючи нового змісту. Повністю прочитати і розшифрувати орнаменти сьогодні неможливо.

Символи світобудови

В усіх міфологіях світу при початку світотворення стоять Вогонь і Вода, як чоловік і жінка при народженні нової людини. Вода сама по собі — безмежний океан – бездушний, темний, холодний і пустинний. Вода в мистецтві позначається синім кольором, а вогонь-світло — жовтим. Ще раз звернімось до М.І.Костомарова: “ Пасивний стан води в природі послужив приводом вбачати в ній жіночу сутність. Без животворчої сили світла непорушна вода нагадує простір у вигляді снігу, льоду, мертвої маси. Та коли світло і тепло пробуджують її, вона розтікається і породжує, живить рідний світ. Справді, під впливом сонячного проміння весною тануть сніги, і вода дає ріст траві, квітам, дереву, всьому живому. Без води само сонце несе посуху і смерть. Без сонця вода також мертва. Отже, лише в творчому поєднанні, як чоловік і жінка, Вогонь і Вода дають життя.”

Таку ж саму світотворчу силу, безперечно має і весняний дощ і насамперед грозова хмара. Дощ – це також вода, пронизана сонячним світлом, а грозова хмара – безпосереднє поєднання води і вогню. Грім і

блискавка, небесний вогонь, що пронизує небесну воду (літню хмару), завдяки якій розвивається і утверджується життя в природі – також поставлені українцями в основі світотворення. Отже, дощ, що спадає на землю, це вода, запліднена вогнем і світлом і від нього все родить. Це водночас шлюбне поєднання неба (чоловіка) і землі (жінки). Після цього вона родить жито-пшеницю і всяку пашницю. Відгомін цих уявлень зберігається в піснях, баладах, повір'ях, обрядовості.

Символом єднання Води і Вогню (Світла) здавна був **хрест**, де горизонтальна лінія означала пасивне жіноче начало, а вертикальна – чоловіче. Хрест, покладений в основу орнаменту ще з язичницьких часів, має світотворчу, шлюбну та захисну оживляючу силу.

Вогонь. Вогнепоклонниками були всі народи світу. З початку світа вогонь уявлявся людиноподібною істотою чоловічої статі. Це був ніби посланець сонця на землі, що дає людям світло, тепло, допомагає в ремеслах, дає хліб і всяку страву, але, як і сонце може бути небезпечним — залежно від ставлення до нього людей.

Вогонь позначається знаком “триріг” (інші назви цього знаку – “трикветр”, “триніг”). Вважається, що “триріг” – знак, пов'язаний з неолітичним (кам'яна доба) богом землі, а вогонь був одним із його атрибутів. Також цей знак є символом родючості, оскільки бог землі був носієм чоловічого, запліднюючого чинника. Триріг складається з трьох заокруглених або ламаних гачків, що виходять зі спільного центру, або від кола чи трикутника.

Символіку вогню має і червоний колір – колір вогню і сонця, що сходить. Тому рушники, як хатні обереги здавна ткались червоними нитками. Дівчата носили червоні пояси, стрічки, намисто, спідниці, черевички, взагалі в одязі і мистецтві українців переважав цей колір.

Отже, Вогонь у міфології, фольклорі, обрядовості та віруваннях українців є символом сонця, любові, багатства, роду, здоров'я і сили, зв'язку з небесним світом, урожайності, має захисну та очисну силу.

Вода. В народній творчості чи не найбільш символізована у нас вода. Нею позначають і пояснюють вічність, космічний простір, межу між світами і станами людського буття, а також життєдайну жіночу сутність, родючі сили природи, кохання. Вода виступає Праматір'ю Світу, бо з неї постали і земля, і небо, і власне вода. Всім знайомий міф про те, що земний диск тримають на морських водах три кити. Цікаві уявлення й про вододіл між тим і цим світом.

Загалом же вода, особливо в піснях, символізує дівчину чи жінку, кохання до них. Хотіти напитися води означає кохати:

*Несе Галя воду, коромисло гнеться,
За нею Іванко, як барвінок в'ється:
– Галю ж моя, Галю, дай води напитися,
Ти ж така хороша, дай хоч подивиться!*

Стає зрозумілим, що звичайна вода у відрі чи в глечики зовсім не та, що символічна в дівчині. Звичайна вода, скільки б її не пити, не зможе замінити кохання. Свою воду — дівочу вроду, дівчина пильно охороняла.

Велике значення має те, чиста вода біжить чи каламутна. Чиста — це здоров'я, вірність, щастя. Вода є і рубежем між життям і смертю, між двома станами людини: до шлюбу і після. І, що найголовніше, вода символізує силу дівчини і жінки — земних відображень Води-Праматері, господині Всесвіту.

Зигзагоподібні чи хвилясті лінії, якими позначається вода земна (річки, озера) та небесна (дош), можуть розташовуватись горизонтально чи вертикально. Поширеним мотивом на вишивках є “безконечник” або “меандр”. Цей знак ще називають “хвилька” або “вужик”. Хвиляста лінія, що не має ні початку, ні кінця, символізує безкінечність і ритмічність руху води, життя, усього світу. Цей символ є оберегом від злих сил, які, за повір'ям, одного разу потрапивши в цю безкінечну лінію, будуть вічно

кружляти по ній і ніколи вже не зможуть зашкодити власнику речі, на якій він зображений.

Ще з кам'яної доби до нас дійшли різноманітні глиняні вироби зі знаками дощу у вигляді зигзагоподібних або прямих ліній, що відходять від горизонтальної смуги, що означає небо. Це дощові потоки, які виходять з неба. Такі знаки дощу бачимо на багатьох народних писанках та на вишивках. Ці знаки, називають “гребінці, “грабельки”. Дощова вода, що виходить з неба, призначена для насіння, яке має прорости. В основі грабельок іноді лежать трикутники, саме так позначали дощові хмари, які дають вологу. Лінії позначали воду як земну (річки, озера), так і небесну (дощ).

Сигма. S-подібний знак, або “сигма” (від грецької назви букви). Знак змії, символічне позначення бога Підземного світу, що у вигляді блискавки викликає з хмари дощ. На зразках трипільської кераміки цей знак є одним з найпоширеніших; він зображений на посуді, на фігурках Рожаниць. Ще з палеоліту бог землі уявлявся в образі підземного змія. Навесні, щороку цей змії у вигляді блискавки піднімається до неба, і, поєднуючись з богинею неба, запліднює її. Небо родить дощем, зрошуючи земну рослинність. Отже, символ змії є і символом води, грому, блискавки. Змії є охоронцем домашнього вогнища, а також володарем незліченних підземних скарбів, якими, за легендою, він щедро обдаровує того, хто йому сподобається.

Половину “сигми” можна розглядати як спіраль, яка є схематичним зображенням еволюції Всесвіту, а також рухом Сонця, знаком плодючості.

Сонце. Багата солярна символіка збереглась не лише у фольклорі, але й у речах, що нас оточують. Перш за все це орнаменти вишивок, килимів, різьблення по дереву, керамічного посуду. Символом сонця тут виступають коло, хрест, розетка, восьмикутна зірка, свастика, концентричні кола, коло або кілька концентричних кіл з хрестом, розетка в колі, спіраль, косий хрест, коло з променями, ромашка. Хліб, калачі, весільний коровай також мали

солярну символіку: були круглими, як сонце, тісто сходило, як сонце сходить.

Ріжки, кривульки, закрутки. Кривулька або безконечник це вияв філософської думки: “початок і кінець”, де перше й де друге? Вони знаменують “нитку життя”: народження, життя, смерть; вічність, безкінечність. Це символ вічності руху небесних світил, зокрема сонця та місяця; безкінечна зміна дня і ночі та пір року. Ці мотиви поширені на Гуцульщині, Волині, Київщині, Поділлі, Харківщині, Кубані та окремих місцях Полтавщини. Мотив-кривулька відповідає веснянці-гаївці “Кривий танець”.

Безконечник, меандр – не мають ні початку, ні кінця. Зло, яке потрапляє в цю пастку, як у лабіринт – нейтралізується.

Спіраль – сонячна енергія, енергія розвитку.

Зоря. Зоря-зоряниця – найулюбленіший образ українського фольклору і міфології. Це красна пані, що вранці відмикає ключами небесні ворота і випускає сонце, яке женеться слідом за нею. Зоря розсипається на землю росою, а бджоли збирають божу росу і дають людям мед.

На відміну від сонця і вогню, зоря вбачалась народній уяві прекрасною юною дівчиною. Це порівняння стало звичним, зоря і дівчина сприймалися, як один образ. Зоря, що сходила і зарожевіла край неба, нагадує дівчину, що засоромилася при зустрічі з милим.

Земля. Крім орнаментики, що відноситься до космологічних уявлень, геометрична орнаментация включає ще ряд мотивів, що мають важливе концептуальне значення і давнє коріння. Серед них мотиви квадрата, ромба та трикутника, які ще в епоху неоліту стали ідеограмами землі і родючості, а розкреслені квадрати та ромби – умовне зображення розораної землі. Як правило, стрічки з трикутників обрамляють рослинні мотиви. Мотив ромба домінує в орнаментациї, він характерний майже для всіх слов'янських вишивок.

Ромб – символ родючості, загальний символ жіночої основи в природі. На вишивках ромб зустрічається як у вигляді окремого символу, так і в сполученні з іншими елементами. Часто в орнаментах вишивок зустрічається ромб або квадрат розділений навхрест на чотири частини. В кожній частині міститься крапка чи маленький хрестик – символ зерна, що проростає. Такий розділ землі на чотири частини символізує також чотири пори року, чотири сторони світу.

Ромби дуже часто декоруються завитками, “баранячими ріжками” та іншими символами рослинності. Часто зовнішня поверхня ромба чи квадрата оформлюється “грабельками” (зубчиками), які символізують дощ або проміння сонця, що падає на землю.

Крапки – розкидані, мов зорі на небі в певному порядку, або цілком вільно, поза всяким порядком і симетрією. Це стародавній орнамент, що означає символічне зображення зерна, що проростає. Цей орнамент примітивний і зустрічається по всій території України. Крапки означають зерно, що має прорости. В цьому символі закладена ідея плодючості полів (а також людей).

За християнськими легендами крапки — це сльози Божої Матері, що заплакала, почувши звістку про розіп'ятого Ісуса Христа.

Цим орнаментом заповнюються площини квіток та листочків при вишивці рушників рушниковими швами.

Інші елементи геометричних орнаментів. Як уже було відзначено вище, в стародавніх орнаментах не було жодної зайвої рисочки, або хрестика вишитих просто так. Тому спробуємо розшифрувати ще декілька простих геометричних елементів, які використовуються в українській вишивальній орнаменті.

Трилисник. Серед елементів народної вишивки часто зустрічаються зразки з зображенням знаків “трійця”, та “тризуб”. Знак тризуба є знаком триєдності світобудови, символом Триєдиного Бога. Вважається, що знак тризуба походить від зображення знаку води, дощу ще за кам'яної доби. Пізніше, в період бронзи,

тризуб став атрибутом бога грози, бурі, взагалі всіх небесних богів. І його зображували з хвилястими, вогненними зубцями. Отже, тризуб є атрибутом водних богів, сили й родючості води, а також він символізує блискавку, грім, полум'я. У поєднанні цих двох сил виникає вічне життя, третя, синівська сила. Тризуб також може символізувати минуле, теперішнє й майбутнє.

Трикутник є також поширеним символом. У ньому втілена ідея триєдності природи Всесвіту: неба, Землі і людини. Цей знак також символізує батька, матір та дитину. Це — символ божественної Трійці. Сяйво у вигляді трикутника — атрибут Бога-Отця. Рівнобічний трикутник символізує завершеність. Трикутник, обернений вершиною вгору, є сонячним і має символіку життя, вогню, полум'я, є символом чоловічої основи, духовності. Це також трійця любові, істини, мудрості. Трикутник, обернений вершиною донизу, є символом, пов'язаним з Місяцем, жіночою основою, водою, символізує Велику Матір, Богиню-Рожаницю. Трикутники часто розміщені на вишивках в основі “Вазонків”, “Дерева життя”.

Куточки-кутики. Утворюються лініями, що пересікаються і утворюють своєрідні узори куточків, що часто шиються поперечними штришками-рисочками. Найчастіше зустрічаються на Волині.

Решітка,, сітка, решето. Символ решета пов'язаний з палеолітичною богинею неба. Сітка, решето, за давніми повір'ями, мають силу оберега від злих духів, відокремлюють добро від зла. Сіткою дуже часто заповнені окремі елементи на рушниках – кола, квадрати, трикутники, квіти, листочки тощо.

Вишивка шнурочками, пасочками, поясами. Орнамент дуже простий, що часто зустрічається самостійно, але в більшості використовується, як допоміжний разом з іншими зображеннями. Пояски бувають різного кольору й різного розміщення: поздовжні поперечні або ті й другі разом. В усіх регіонах України розповсюджений мотив пояса-доріжки. Він символізує

шлях, дорогу і має кілька варіантів. Часто використовується в елементах кайми, обшивки, оторочки.

Грабельки, гребінці символізують промені сонця, дощ, регенеративну енергію. Ці узори часто бувають в поєднанні з іншими орнаментами.

Драбинка – пошук кращого життя. Це типовий елемент в складних орнаментах. Часто застосовується для обрамлення рушника, або відокремлення мотивів вишивки. Іноді середина драбинки заповнюється іншими взірцями. Такі мотиви зустрічаються разом з іншими узорами як у вишивці так і на писанках. Символ “драбинка” тісно пов'язаний з символом “Дерево життя”. Драбинка – символ сходження до вершин духовності, до Бога, до неба, до кращого життя. Людина вірила, що драбиною, як і деревом, можна піднятися на небо.

Пісочний годинник – регенерація.

Чаша – оболонка, вмістилище що наповнюється певним змістом. Храм, як і чаша являється вмістилищем Бога, його житлом. Людина теж є вмістилищем добрих або злих сил, вона може стати або житлом Бога, або знаряддям в руках диявола. Цей вибір у великій мірі залежить від власної волі людини. Бог ніколи не лишає її напризволяще, недарма говориться, що безвихідних ситуацій не існує. Саме тому стилізованими або й досить реалістичними чашами прикрашають великодні серветки і рушники на божниці.

Арка — піднесення життя, апогей.

Дві паралельні лінії, доріжка — вагітність.

Три паралельні лінії — три плани буття.

Рослинна символіка

Дерево життя. Міфологічний образ Світового Дерева присутній в первісних уявленнях багатьох племен і народів, населяючи Землю. Це найулюбленіший символ українських вишивальниць. Світове Дерево уособлює єдність усього створеного світу. Йому присутня двоякість, що

символізує матерію і дух. Взимку Дерево матеріальне, воно спляче, нерухоме, застигле, а влітку – духовне, рухоме, живе. В ньому поєдналися уявлення про час, простір, життя і смерть, організацію громади. Дерево є центром, віссю всесвіту, навколо якого закручується життя, воно живе одразу в трьох світах, перебуваючи одночасно у трьох вимірах часу. По вертикалі Світове Дерево членується на три частини. Його коріння – в підземному світі, символізує минуле, що створило основу для теперішнього буття; розлоге гілля сягає небес – світу духовного, надчуттєвого, майбутнього; стовбур між землею і небом - прояв матеріального, земного світу і нинішнього часу. Світове Дерево часто ототожнюється з Деревом життя, на листках якого нібито записані людські долі. Коли людина вмирає, зривається листок, коли народжується – відростає новий. Квіти є також символами людського життя, плоди на Дереві символізують людські діяння, підсумок прожитого, бруньки – то майбутнє.

Світове Дерево, Дерево життя – один з не багатьох символів, що чудово зберігся і дійшов до наших днів у обрядових та ліричних піснях, замовляннях, загадках, орнаментальних зображеннях на рушниках, килимах, скринях, писанках, пряникових дошках, спинках саней, посуді, одязі, а також в обрядових атрибутах - одно предметних символах, серед яких віха, весільне гільце, новорічна ялинка. Найпоширеніша схема Світового Древа – це стовбур з трьома гілками, тризуб.

Дерево життя – це і Дерево роду, де кожна квіточка позначає якогось родича, а всі разом, на дереві, є втіленням родоводу певної людини. Найпростіше, тричленне позначення Древа-сім'ї є стовбурець з трьома гілочками: батько, мати і на вершечку – дитя.

Розгалужуючись, Дерево охоплює братів і сестер, тіток, дядьків, дідусів і бабусь – усіх членів роду. Такі родовідні Древа вишивались червоними нитками на білому полотні рушника і вішались над образами, над вікнами й дверима. Червоний колір – це колір серця, крові, колір Ісуса. Весільна символіка рясніє вишитими зображеннями Древа життя. Птахи на дереві, що

є посередниками між світом живих і світом предків виступають охоронцями роду, помічниками й радниками у підборі пари.

Дуже часто в орнаментатії можна зустріти Світове Дерево, що проростає з вазону і називається воно – “Дерево-квітка” або “Дерево-квіт” – це дерево роду. Без вазона Дерево символізує світовий порядок, космос. Часто поряд з Деревом вишивались рожаниці, як символ плідності, продовження роду. Мотив Дерева-квітки – один з найулюбленіших у шитві рушників. Мотив “вазону” з’являється в XVII-XVIII ст. як наслідок освоєння ренесансно-барочних мотивів з подальшою переробкою народним мистецтвом. Це можуть бути вазони найрізноманітніших конфігурацій - видовженої форми вази, округлих обрисів глечик, типовий за формою для кераміки Полтавщини. “Дерево-квітка” часто виростає з умовно трактованої землі, яка подається ніби у розрізі. Іноді вишивальниці в “землі” умовно крапками позначають насіння, з якого виростає Дерево. В народнопоетичній творчості Дерево життя (Дерево раю) асоціювалося з символом молодого та молодої. У весільній пісні співається:

*Райське деревце над раєм стояло,
Квітло, проквітло, немного зродило,
Венцей не зродило, як дві ягідочки:
Перша ягідочка – молодий Івасьо,
Друга ягідочка – молода Марися.*

Таке олюднення дерева пояснюється матеріалістичними властивостями образного мислення народного мистецтва, характерного для фольклорно-поетичного осягнення і осмислення світу.

Своєрідним символом Дерева життя є літера “Ж”, яка часто зустрічається на вишитих рушниках з весільною символікою, як верхній елемент, що закінчує вишивку. Саме слово “життя” починається з цієї літери, а в слов’янському алфавіті вона так і зветься – “живіте”. Найчастіше цей мотив обрамлений віночком, що замикається вгорі вінцем або короною. Корона є символом сонця, тобто увесь цей символ означає побажання щасливого

сонячного життя. По обидва боки від літери розміщені відкриті віночки, в середині яких вишиваються перші літери імен нареченої (ліворуч) та нареченого (праворуч).

У Світового Дерева є символи-синоніми – це стовп, світова гора, дорога, церква з трьома верхами, три тереми, драбина, мотузка, хрест.

Хрест часто розглядається як універсальний символ безсмертя, животворящого незгасного джерела життя – сонця, як образ божественного вогню. Хрест є моделлю людини. Всесвіт також уподібнюється людині. Ми бачимо перед собою струнку схему, впорядкований світогляд, в основі якого, у центрі світу височить Світове Дерево.

Берегиня. Назва язичницької богині Берегині неоднозначно трактується серед дослідників слов'янської культури. Слова Берегиня, оберіг, берег, берегти – являються однокорінними. Берег є межею між двома станами речовини водою і землею, шкіра - це берег між зовнішнім світом і тілом людини. Оберіг береже внутрішній світ людини від дії зовнішніх проявів. Отже думки вчених розділяються у двох напрямках: одні вважають, що Берегинею звали охоронницю прибережних зон і вод, інша думка, що вона є хоронительницею домашнього вогнища, яка несе лад, мир і спокій у сім'ю. Берегиня – втілення Матері-природи, яка несе в світ і суть творення, і суть захисту, а через це і вічне оновлення та гармонію життя. Цей символ поширений по всій Україні. Вона і життєтворча Мати-Природа, і Жінка-Мати, яка дарує світові Сина, і Дерево Життя, що уособлює єдність усього створеного світу.

На вишивках Берегиня часто зображується у вигляді стилізованої жіночої фігурки з піднесеними догори руками, або пишної фантастичної квітки, яка при всій своїй величності та могутності скромно виросло у земному горнятку. Головною відмінністю вишивки образу Берегині від Дерева Життя і є це саме горнятко. Квітка-Берегиня має віття-руки обтяжене земним насінням розвитку, а сама вона така наповнена і динамічна, що, здається,

готова вмить розлетітися, вибухнути в безмежний простір насінням для розвитку нового життя.

Рожаниці. На старовинних рушниках збереглися зображення жіночих постатей в позі народження дитини серед фантастичних птахів та оленів. Іноді жінки тримають птахів у руках. Звернення до рожаниці було подвійним. З одного боку прохання врожаю та подяка за нього, з другого прохання про допомогу при пологах. Зображення птахів – далекий відгук магічної жертви, що приносили мисливці божествам неба. Рожаниця уособлювала “матір врожаю”, була богинею добра і достатку покровителькою продовження роду людського.

Виходячи з розгляду символіки і семантики українського орнаменту, порівнюючи його з пісенними образами, можна впевнено сказати, що рушник – то є зрима, видима пісня нашого народу.

Ростунці. Цікавим символом життя, що зароджується, юності, молодості, безсмертя, являються ростунці. Найчастіше вони проростають на рушниках у вигляді рослинних паростків з орнаментів, що символізують первісні стихії – землю, воду, вогонь у їх творчому поєднанні. Тобто вони є символами первозданної природи, рослинного світу, створеного Творцем. В українській орнаментиці ростунці часто мають вигляд трилисника, що є паростком нового життя.

Жито, колосся, хліб. У вишивці є старовинні техніки, назви яких пов’язані з зерном – це “зерновий вивід”, мережки - “вівсяночка”, “гречка”. Мотиви колосків та зернят (насіння) часто зустрічаються на обрядових рушниках. А вишита літера “Ж”, про яку писалось вище, нагадує перев’язаний житній сніп.

В християнській символіці хліб є Тілом Христовим. Хліб використовується на Божественній Літургії та інших церковних службах.

Калина. Найулюбленішими символічними рослинами українців є калина і

мак, що символізують кров - життя. Ці символи прийшли до нас крізь тисячоліття з тих давніх часів, коли над світом панувала магія.

Суттю життя вважається кров, оскільки вона поєднує в собі цільну органічну систему роду, всю послідовність поколінь, і до того містить в собі головні ознаки батьків. Калина є символом веселості, радості, руйнування калини — символ смутку, смерті.

Калина – символ дівочої чистоти, незайманості. Ламати калину означає втратити дівочий вінок або виходити заміж. Квіти калини є також символом дівочої гідності, моральності:

– Ой у лузі калина білим цвітом зацвіла,

Пішли її дружки рвати, не далася ламати.

Жіноче горе символізується як цвітом, так і плодами калини:

– Ой зацвіла червона калина над криницею...

Горе ж мені, моя матусенько, жити за п'яницею!

Символізуючи відновлювану від покоління до покоління кров українського народу, образ калини говорить про його невмирущість, непідвладність часові. Образ калинового моста — поетична алегорія кровного єднання народу від покоління до покоління. Єдинокровність пов'язує народ не тільки в часі, а й у просторі.

Ой, поїхав в світ далекий та й там десь загинув,

Свою рідну Україну навіки покинув.

Казав собі висипати високу могилу,

Казав собі посадити в головах калину.

“Будуть пташки прилітати, цвіт калини їсти

Будуть мені приносити з України вісті.”

За популярністю символ калини не має собі рівних. Її ім'ям в Україні названо сотні сіл, воно оспіване в сотнях пісень. Червона калина в народній символіці репрезентує не лише магічну силу крові, красу і силу життя, а й людську долю, єдність нації.

Калина - дерево нашого українського роду, а оскільки ягоди калини червоні, то й стали вони символом крові. Через це весільні рушники, дівочі і парубочі сорочки тяжіють її пишними гронами.

Глибока народність і семантична наснаженість символіки червоної калини ставить її в ряд найцікавіших і найзмістовніших рослинних емблем людства.

Мак. Червоний мак, як магічний символ, має таке ж давнє походження, як і червона калина. З давніх-давен на Україні святили мак і ним обсівали хату, подвір'я, людей і худобу, бо вірили, що мак має чарівну силу, яка захищає від усякого зла. А ще вірили, що поле битви навесні вкривається маками. Ніжна трепетна квітка несе в собі незнищенну пам'ять роду. Дівчата, в сім'ї яких був загиблій, з любов'ю і сумом вишивали узор маку на рушниках і сорочках, а на голову клали віночки з семи маків, присягаючи цим зберегти і продовжити свій рід. Макові квітки, як і калинові, символізують здоров'я, дівочу красу, радість:

...Вирвала квітку з макового цвіту,

Приклала її до личенька свого:

– Чи я є така, як квітонька ця?

Обізвалась до неї матінка її:

– Ти, доню така, як квітонька ця,

І такою будеш, поки в мене будеш.

Маковий цвіт за популярністю символу значно поступається образіві червоної калини, однак макові зерна є також символом Всесвіту, безмежного зоряного простору, безкінечності.

Дуб. Ще з язичницьких часів дуб уособлював в собі чоловічу красу і силу, чоловічу сонячну енергію, розвиток, життя, міцність, довговічність. “Міцний, як дуб, – кажуть про сильного чоловіка”.

Дуб і калина найчастіше зустрічаються на парубочих сорочках і поєднують в собі символи сили і краси, але сили незвичайної і краси

невмирущої. Отже хлопці й молоді чоловіки мали на собі чудодійний оберіг життєдайної сили свого роду.

Смерека, ялина. На рушниках, що походять із Західної України часто зустрічається орнамент, який нагадує ялинку або смереку. Ці вічнозелені дерева відображають не тільки красу Карпатського краю, а й символізують дівочу красу, юність і вічне життя.

Яблуко. Елемент яблука використовується у вишивці в різних областях України. Це символ плодючості, мудрості, здоров'я. У вишивці яблуко часто зображується у вигляді кола, поділеного на дві частини вертикальною лінією, або на чотири косим хрестом. При цьому частини яблука вишиваються двома контрастними кольорами.

Виноград. Символіка винограду є досить широкою і неоднозначною. Це улюблений церковний символ. Виноград в'ється по різьбленому іконостасу, серед храмового розпису, на облаченнях церковнослужителів. В народних вишивках, на рушниках в'ються виноградні грона, як символ єднання людини і Бога.

Вино є символом крові не тільки в церковній традиції, а і в народних обрядах. Тож, у випадку невдалого сватання, коли сватів не перев'язують рушниками - вони розливають на підлогу вино (горілку). Розливання вина є символічною ознакою кровопролиття, а розпивання, навпаки, – кровозмішування, поріднення.

Символіка винограду розкриває нам радість і красу створення сім'ї. Виноград символізує злагоду, добробут і гармонію сімейного життя. В цьому випадку лоза - це чоловік, а пишне грона - жінка. Лише добра лоза приносить солодкі плоди, як співається у пісні:

За хорошим чоловіком

Жінка червоніє,

За поганим чоловіком

З личенька марніє.

Сад-виноград – це життєва нива, на якій чоловік є сіячем, а жінка має обов'язок ростити й плекати дерево їхнього роду.

Молода Ганнуся по садочку ходить.

Виноград, красний зелен-сад.

По садочку ходить, зіллячко садить.

Виноград, красний зелен-сад.

Виноград символізує також братерство, добробут, доброзичливість, довготривалу вірну любов. Тому цей мотив часто зустрічається в різних областях України на жіночих та чоловічих сорочках, в'ється на родинних рушниках.

Вишня, черешня. Квіти і ягоди цих популярних в Україні дерев є символами дівчини “на порі” або молодої жінки. Вишневий садочок оспіваний не тільки народом, а й визначними українськими поетами. Це символ весни, літа, кохання, добробуту, бажання кращого життя, єдності людини і квітучої природи. Поряд з вишнею часто виступає символ соловейка, винограду (“Ой у вишневому садочку, там соловейко щебетав...”, “Ой сад-виноград, кучерява вишня...” та ін.).

Лілія. Таємницю життя приховує в собі і квітка лілії. В легендах квітка лілії - символ дівочих чарів, чистоти і цноти. На іконі “Благовіщення” Архангел Гавриїл часто зображується з квітами лілії в руках, або букет з цих квітів стоїть у вазі біля Діви Марії.

Якщо пильно придивитися до контурів геометричного узору, що стилізує лілію, то вимальовуються силуети двох пташок - знаку любові та парування. Крім квітки, невід'ємною частиною орнаменту є листок і пуп'янок, що складають нерозривну композицію триєдності. У ній закладено народження, розвиток та безперервність життя.

В орнаменті лілію неодмінно доповнює знак, що нагадує собою хрест, який благословляє пару на утворення сім'ї. Іноді над квіткою вишиті краплі роси, які також означають запліднення.

Ружа. Пишні ружі рясно розквітли на сорочках і рушниках багатьох областей України. Мотив ружі вважається не дуже давнім, а деякі дослідники стверджують, що зображення цієї квітки було запозичене, або навіть бездумно перенесене з банальних фабричних зразків. Але це не зовсім так. Ружа рожева, або мальва – одна з найулюбленіших квіток українців, її дбайливо плекали під вікнами хати. Високі стебла, густо вкриті яскравими ніжними квітами та великими лапатими листками, утворюють живу дивовижну веселкову стіну з безліччю відтінків: від білого, рожевого до червоного і багряного. Сама квітка ружі нагадує сонце.

Узори з ружами укладаються за законами рослинного орнаменту, що означає безперервний сонячний рух з вічним оновленням. Існують і стилізовані орнаменти, де квіти укладені в систему геометричного узору і перетворюються таким чином у квіти-зорі. Пізніше під впливом іноземних культур ружі перетворюються в троянди, але від цього орнаменти не втрачають своєї краси і гармонії, а навпаки стають улюбленими мотивами вишивки. З ХІХ ст. троянди вишиваються різнокольоровою заповоччю на сорочках, рушниках та інших ужиткових речах. Особливо така вишивка поширилась в південних областях України, де ці чудові квіти вирощувалися для окраси оселі і давали наснагу для перенесення їх на полотно. Для вишивки букетів троянд використовувались десятки відтінків ниток та різноманітні вишивальні техніки, в тому числі і художня гладь. Тому такі витвори виглядали дуже натуралістично, немов тонкий живопис.

Барвінок, хміль. Узори, що нагадують квіти барвінку та листя хмелю відносяться до молодіжної символіки. Гілочками барвінку вишиває мати сорочечку для свого неповнолітнього сина. Хміль несе в собі значення розвитку, молодого буяння та любові, це також і весільна символіка. Барвінком прикрашають весільний стіл та коровай. Барвінок і хміль є символами молодого парубка, якому вже пора одружуватися, шукати собі пару. Народні пісні підказують, що “витися” - для хлопця означає бути

готовим до одруження, як для дівчини заміж іти - це пучечки в'язати. Як співається у відомій пісні:

*Несе Галя воду, коромисло гнеться,
За нею Іванко, як барвінок в'ється.*

Мотив хмелю присутній в народній вишивці в узорі, що зветься “ламана гілка”, яка символізує упорядкований Всесвіт, що створений Творцем з первинного хаосу.

Полуниці, ягоди. Мотиви ягід та полуниць вишиваються на сорочечках для дівчаток їм на радість, на здоров'я. Адже часто матуся називає свою улюблену донечку полуничкою, солодкою ягідкою. Наївна полуниця — це, знову ж таки, втілення сонця, його життєдайної сили, яка зігриває і плакає дитину.

Еволюційні джерела і семантика “орликових” рушників.

Пташина символіка.

Здавна славиться виготовленням весільних, зокрема “орликових”, рушників місто Кролевець на півночі України в Чернігівській області. Існує легенда про те, що коли Тарас Шевченко готувався до свого весілля, він замовив в Кролевці рушники з птахами та, на жаль, не дочекався... Коли перевозили домовину Шевченка з Петербургу до Канева та проїздили через Кролевець, замовлені рушники поклали йому на труну.

“Орликові” рушники прийшли до нас у XVII-XVIII ст. з півночі, з Росії, виконувались вони тільки в жовтих і червоних кольорах, основним мотивом їх оздоблення є двоголові “орлики”. Існує дві думки щодо їх походження. Одна з них має політичну підоснову, вважаючи, що це візантійський двоголовий орел, або стилізований герб Російської Імперії. Але, уважно досліджуючи символіку і намагаючись подолати політичний аспект, віднаходяться інші пояснення.

Український “орлик” не має русизму, бо двоголові орли здавна карбувалися на українських монетах і дукачах. Рушникові “орлики” мають

єдиний тулуб у вигляді серця, з якого виростають дві голови. Голови можуть дивитися в різні боки, одна на одну або перехрещуватися. Двоголові орли - це спосіб єднання двох істот в одну. В Біблії сказано: “... *оставит человек отца своего и мать свою, и прилепится к жене своей; и будут одна плоть*”. (Быт. 2; 24). Тому єдиний тулуб свідчить про нерозривність шлюбу, його форма у вигляді серця про взаємне кохання, а перехрещені голови про нелегкий хрест сімейного життя. Над головами орликів сяє вінчальна корона - вінець - символ сонця, Божої благодаті і благословення на подружнє життя.

Крім обрядового призначення під час весільної церемонії, ці рушники також використовувались молодістю замість пояса.

Існує ще одна тема - тема орлів-близнюків. За народними повір'ями близнюки народжуються на щастя. І якщо два колоси зростаються в один то, їх зберігають на покуті, як символ добробуту й багатства.

Мотив двоголових птахів зустрічається в багатьох місцях світу - в іранських, персидських, якутських орнаментах і це вказує на його архетиповість. Пізніше такі мотиви на весільних рушниках були замінені на голуби, сині птахи та квіти.

На вишитих українських рушниках дуже часто можна зустріти і мотиви інших птахів – це “птиця Пáva”, соловейки, голуби, зозулі та ін.

Незайве нагадати, що символами першої, чоловічої іпостасі в українському пташиному світі є Орел та Сокіл, оскільки вони можуть падати з неба як божественний вогонь – блискавка. Це символи козацької слави та щирої чоловічої дружби. Зображення орла має ще одне значення - це короновані особи царської крові.

Символом другої, жіночої іпостасі є Гуси й Лебеді, як невіддільні від водної стихії (вологої життєвої енергії, водного середовища). При тому “білий Лебідь” є символом дівчини, а сірі гуси - символом заміжніх жінок. Вираз “відставати від білих лебедів і приставати до сірих гусей” означає лишати дівування і ставати заміжньою жінкою.

Дрібні та мирні птахи: голуби, зозулі, горобці, ластівки, солов'ї тощо - насамперед символізують складники третьої, синівської іпостасі - людські душі, але кожна з цих пташок зокрема має і своє символічне значення. Вважалося, що після втрати фізичного тіла по смерті душі набирали вигляду птахів і певний час продовжували життя у потойбіччі, маючи, однак при певних умовах можливість завітати в гості, відвідати своїх близьких чи обмінятися вітанням через інших птахів. В Україні існує повір'я, якщо пташка буде стукати або битися у вікно, в сім'ї хтось помре. Це чиясь душа з того світу прийшла по живу душу, щоб сповістити їй про перехід у інший світ.

На родинних рушниках, де вишите розлоге Дерево життя з присутнім філософським розумінням минулого, сучасного і майбутнього, птахів вишивали фантастичними. Розташовували їх при корені, середині стовбура і віття з обох боків дерева. Це свідчило про міцність та продовження роду.

Павичі і Пави - птахи дуже поважні, бо завжди розсідаються на весільних рушниках і здебільшого мають над собою Боже благословення - вінець чи вінок.

*Сива пташка літала,
Крилами двір мітала,
Сподівалася вінця
До свого гуменця.*

Слід відмітити, що Пава - це Жар-Птиця, яка несе в собі сонячну енергію розвитку, тому вона є птахом сімейного щастя. Дівчата на Полтавщині влітали у весільний вінок пір'я павича. Павич – символ сонця, добробуту, безсмертя, бо за древніми повір'ями його м'ясо не псується і не гниє.

Соколи, орли, голуби, півні символізують шлюбну пару. Характерною ознакою весільного рушника є розташування птахів один до одного голівками. Вони або тримають у дзьобиках ягідку калини, або сидять в основі дерева, символу нової сім'ї.

Сокіл – благородство, хоробрість, символ чоловічої дружби.

Півень - образ воскресіння, який своїм криком пробуджує людину від духовного сну. Він є також противником нечистої сили, бо після його ранкового співу вся нечисть зникає з лиця землі. Ще півень символізує короноване панство не царської крові. Вишивка “Півники” досить поширена на українських і російських рушниках. В російських селах Донецької області дуже поширений сюжет з двома півнями, які стоять повернуті голівками один до одного. Такі рушники не тільки вишиваються, а й часто виконуються методом ручної набійки червоного кольору.

Голуб – це птах, в якого після смерті вселяється душа людини і летить з ним до неба. Голуби – символи кохання, недарма їх вишивають на весільних рушниках.

Горлиця – поетичний образ молодої дівчини “на порі”.

*Ой летіла горлиця через сад,
Розпустила пір'ячко на весь сад,
Ой хто ж тебе пір'ячко підбере,
Отой мене молодую забере*

Ластівка. З великою любов'ю наш народ ставиться до ластівки - вірної супутниці людської оселі. Ластівка - символ весни, воскресіння природи, початку нового життя. Ця пташечка завжди несе добру звістку. Саме вона турбується, щоб людина не пропустила благословенної пори для створення сім'ї та зміцнення господарства. Вважається, що коли ластівка зів'є гніздо в стрісі оселі, в цьому домі буде мир, злагода і достаток; якщо наступної весни ластівка не повертається на попереднє місце – чекай біди.

Соловейко. Символом весни, радості та любові є також соловейко - улюблений мотив на дівочих рушниках. Народна любов до соловейка виражається навіть у назві віртуозної ювелірної техніки вишивання – “солов'їні вічка”.

Зозуля – провісниця смерті, істота, що веде у потойбічний світ, але є мудрою, здатною зцілювати. Зозуля є також символом суму, розлуки, вдівства,

довгого дівування, тугою за рідним краєм на чужині і, як не дивно, цей птах ще пов'язується і з багатством.

Лелека – символ українського народу, оберег роду і рожаниць, яким він приносить із Вирію душі дітей. Черногуз, лелека - оберіг житла, дітей, символ плідності та працелюбності.

Сирини – зачатки людини, яка розвивається з яйця.

Зооморфні та антропоморфні мотиви

На відміну від квіткового та рослинного орнаменту, зооморфні та антропоморфні мотиви у вишивці зустрічаються набагато рідше. Але серед розмаїття квітів та гілочок можна побачити працювиту бджілку, метелика, павучка і навіть муху. Працювиту бджілку вишивали на рушничках і сорочечках для дівчаток, метелика частіше для хлопчиків. Скачуть на тлі рушника грізні вершники з мечами та списами, відганяючи нечисту силу від хати. Серед складних квіткових композицій вгадуються жіночі фігурки “рожаниць”, “берегинь”, які частенько годують птахів та золоторогих оленів, або тримають свічі в руках, освячуючи, освітлюючи та очищаючи заплутані стежини наших доль.

Бджола є священним знаком українців, що символізує невтомну працюватість, чистоту душі. Мед є єдиним продуктом, який можна вживати, за канонами Православної церкви, протягом всього року під час усіх постів. На меду готуються ритуальні страви, як символ солодкого, райського життя, як на цьому так і “на тому” світі.

Метелик символізує радісне, безжурне дитинство. Це дуже яскравий і промовистий образ преображення людини з приземленої матеріальної істоти у високу духовну сутність. Метелик проходить перевтілення від крихітного, з макове зерня, яєчка, через стадію гусені, сплячої лялечки, до прекрасної летючої квітки, що живе у двох світах – земному і небесному. Так само людина, маючи вище божественне призначення, повинна очиститись від

гріховних оболонки і стати новим творінням, духовною людиною – чадом Божим.

Павук. Особливою увагою в українців користується також павук. Павуки – засновники й очисники світу. Павук порівнюється з творцем, який “з нічого” снує павутину, творить свій світ; з невтомним ткачем, що з невагомих, майже невидимих ниток, тче полотно, матеріальну основу буття. Поряд з цим павук символізує також наполегливість, терплячість, художні промисли. Тому на рушниках дуже часто зустрічається стилізований мотив, що так і зветься – павучок. Поряд з павуком, знаряддя для прядіння – прядка та веретено символізують нитку людського життя, яка обривається з приходом смерті. Нитка символізує пошук вірної дороги, потрібний напрямок. Недарма в казках допомагає відшукати шлях клубочок ниток, що котиться поперед ідучого. З грецької міфології добре відома нитка Аріадни, яка допомогла героям знайти вихід з лабіринту Мінотавра.

Зокрема, павуків, за звичаєм, не годиться вбивати, але з хати їх виносять. Існує новорічна традиція підвішувати в хаті під стелею величезну гірлянду, вив’язану із соломи, що має назву - павук.

Коні та олені. Кінь символізує силу, витривалість, пошук долі, вибір життєвого шляху, промисел Божий. В легендах та казках вершник часто вручав свою долю вибору коня, довіряючи йому обрати вірний напрямок на перехресті доріг.

Зображення оленів вважається первісним відгуком мисливських міфологічних вірувань. Небесні олені символізують пошук Бога, благородство, довге життя, заможність. Оленячі роги – це сонячні промені.

Вишивка рушників зберегла не лише первісний культ оленів, але й шлях поступової заміни їх більш новими зображеннями – кіньми. Тобто відбувався процес переходу від космогонічних зображень з небесними оленями до жіночих зображень з реальними кіньми вже земного ярусу.

Частина III

Особливості традиційних рушників різних областей України.

В процесі історичного та культурного розвитку в Україні у кожній місцевості утворились характерні орнаментальні мотиви і композиційні рішення, найбільш улюблена і поширена кольорова гама, притаманні лише цій місцевості техніки шитва.

Вивчаючи орнаменти рушників, відчувається сила, що йде від них, вражаючи ритмічною красою узорів, її таємничістю.

Поліські рушники. Полісся охоплює територію сучасних Волинської, Рівненської, Житомирської, та північні райони Київської, Чернігівської й Сумської областей.

Віддаленість цього етнографічного регіону від крупних промислових і культурних центрів, несприятливість природних і географічних умов для життя спричинили ізолюваність культурно-побутових та економічних процесів його розвитку. Відрізані лісами й болотами, поліщуки довше, ніж в інших районах України, зберігали в побуті, народному мистецтві, віруваннях архаїчні елементи, що несли відгомін не лише давньоруської, а й праслав'янської традиції.

Рушники Полісся насамперед відрізняються невеликою шириною (25-30 см) і значною довжиною (до 4 м). Кольорова гама червоно-чорна. Вишивка червоною ниткою по біло-сірому льняному полотну – графічно чітка. Кінці рушників оздоблені горизонтальними смугами геометричного або стилізованого рослинного орнаменту в техніці лиштва, вирізування, занизування. Вишивки Полісся прості й чіткі за композицією. Характерною їх прикметою є спокійно-розмірений ритм якогось одного лаконічного за абрисами мотиву. Ромболамана лінія геометричного мотиву повторюється кілька разів. Улюбленими мотивами були також і пташки.

Вишивки Рівненської та Волинської областей здебільшого нескладні за своїми орнаментами, які утворюються з ритмічного повторення поодиноких або вписаних одних в другі різноманітної конфігурації ромбів, восьмикутних

зірок, ламаних ліній тощо. Виразність малюнка досягається застосуванням техніки “занизування”, що імітує візерункове ткацтво й лягає на полотно чіткими лініями. В цих областях поширеним було також шиття білим, що поєднувалося з ажурними техніками “вирізування” та мережками. Застосовували мотиви “терен”, “виноград”, “ключики”.

У Київському та Чернігівському Поліссі поряд із геометричними популярні рослинно-геометричні мотиви. Улюбленими тут є “рожі”, “берізки”, “хміль”, “барвінок”, а також “гусячі лапки”, “сливки”, “старчики” тощо. Поряд із “занизуванням” улюбленим є “вирізування”, “лиштва”, ажурні розшивки.

Поліські орнаменти не мають деталізованої внутрішньої розробки, для них зовсім не характерне одночасне застосування різноманітних технік виконання. Вишивки Полісся – дуже стримані, прості й графічно виразні. Основне емоційне навантаження належить червоному кольору.

На Поліссі широко виготовлялись ткани рушники. Техніки ткацтва цих рушників можна порівнювати з ювелірними роботами. Тому і вишивка поліських рушників подібна до узорного ткацтва. На Київському та Чернігівському Поліссі рушники оздоблювали горизонтальними смугами в техніці лиштва, вирізування, занизування.

У 30-х роках на території Київського Полісся поширилась так звана “писана” або “рисована” техніка шитва. Це умовно вирішені рослинні орнаменти з різноманітних за формою листочків, пуп’янків, квітів. Техніка, нагадуючи гладь, має ту особливість, що попередньо на полотні вільно від руки малюється майбутній малюнок. Форми окремих елементів усціль зашиваються червоним кольором, надаючи їм площинності й підкреслюючи декоративність. Іноді контур червоної квітки обводиться чорним, завдяки чому весь малюнок набуває чіткості, графічної виразності. Вишивка “писаних” сорочок та рушників потребувала особливого вміння і неабиякого художнього смаку.

Поділля займає територію між Південним Бугом і Дністром. Подільська вишивка – одна з найбільш складних і красивих в Україні. У вишивці Східного Поділля переважають геометричні мотиви складних сполучень. Мініатюрна їх розробка справляє враження дорогоцінної мозаїки. Класичною технікою Поділля є “низь” чорного і червоного кольорів, які лягають густими насиченими лініями. Крім неї дуже поширеними є легкі прозорі техніки – “поверхниця”, “штапівка”.

Вишивки Західного Поділля відрізняються темним колоритом. Це чорний з малою домішкою темно-червоного або жовтого. Орнаменти Тернопольської області характеризуються насиченим, темним аж до чорного колоритом.

Подільські рушники виділяються невеликим розміром, орнаментальними мотивами, кольоровою гамою, складною технікою виконання. Кінці оздоблені горизонтальними, вертикальними або діагональними смугами геометричного або рослинного орнаменту, закомпонованого з окремих розеток. Вишиті вони червоними, жовтими, синіми, зеленими та чорними вовняними нитками, що лягають опуклими рельєфними рядами, утворюючи виразні композиції. В орнаментиці подільських вишивок трапляється мотив “кривульки” або “безконечника”, який відомий ще з часів трипільської культури, тобто значно раніше ніж славнозвісний грецький меандр. Зигзагоподібний меандровий орнамент зустрічається в західних районах Поділля. До цього виду орнаментальних мотивів належать “сосонки”, “хвощ” та “перерви”, що набули поширення в південних та західних районах Поділля. Відомий узор “рожі” (звізди, розетки) являє собою перехід від геометричного до рослинного орнаменту. Іноді він нагадує зображення сонця. Вишивальниці відтворювали на полотні фантастичних коней з крилами, казкових, з розкішними хвостами пав, вершників у військовому одязі, стилізовані жіночі фігури зображені з піднятими вгору руками, іноді жінки тримають за вудила коней із вершниками або на їх долонях сидять птахи. Подільські рушники часто вишивають технікою “качалочки”.

Своєрідним центром мистецького вишивання на Поділлі є село Клембівка. Художні вироби його майстринь відомі в усьму світі, вони експонуються на різних виставках та міжнародних ярмарках неодноразово їм було присуджено золоті медалі. Дуже любляють у Клембівці житній колір у поєднанні з чорним, це сполучення виглядає дуже ефектно. Дивлячись на таку вишивку здається, наче шелестить колоссям пшеничне поле.

Вишивка білим по білому у Клембівці, на відміну від полтавської, позначається компактністю ювелірно розроблених мотивів, застосуванням філігранних технік (“солов”їні вічка”, “зерновий вивід”, “довбанка”). Рушники вишиті білим або жовтим були весільними й тому оздоблювались особливо ретельно й виразно.

Буковина. Багато й щедро вишивали на Буковині. Основні техніки “низь”, настил, хрестик, мережка. Вишивали різнокольоровими вовняними, бавовняними нитками, додаючи золоту й срібну нитки, металеві пластинки – лелітки.

Основу орнаментациї становлять дрібні геометричні мотиви в поєднанні з геометризованими рослинними формами яскравих малинових, блакитних, жовтих, зелених тонів. Улюблений мотив – поєднання різноманітних за формою ромбів.

На Буковині широко використовувались для оздоблення оселі так звані “бурунчукові” рушники. Вони жовтаво-білого кольору, виткані з тонкої льняної пряжі (бурунчук) та білої бавовняної нитки.

Рушники Західної України. В Карпатах, на Прикарпатті сформувалась і набула свого розквіту незнана раніше вишивка рушників. Давні традиційні узорі гуцульської вишивки з уставок жіночих сорочок переносились на полотно рушників. Велична краса карпатської природи сприяла монументалізації геометричного орнаменту, контрастному протиставленню чорного, червоного, жовтого, зеленого кольорів. Особливістю творчої манери

майстринь є укрупнення окремих елементів, виділення центру композиції, наповнення твору емоційною наснаженістю. Узори приваблюють тонким відчуттям кольору. Найулюбленіші техніки — “низинка”, хрестик, біла мережка “цирка”.

Прикарпатська вишивка виділяється стриманим колоритом з перевагою темно-червоних, чорних кольорів, витонченою ювелірною проробкою деталей орнаменту.

Своєрідну групу утворюють вишивки Гуцульщини – історико-етнографічного краю, що охоплює гірські райони Івано-Франківської та Чернівецької областей і Рахівський район Закарпаття. На Гуцульщині й дотепер усі жінки вишивають. Кожний район, навіть кожне село має своє художнє обличчя, улюблену колірну гаму. Орнаменти чорного кольору доповнюють укрощеннями зеленого, коричневого, жовто-гарячого, вишневого, іноді проступає біле тло. В цілому гуцульські вишивки справляють враження коштовної інкрустації. Кольори завжди згармоновані й підкорені якомусь основному, завдяки чому складається чорно-фіалкова гама верховинських вишивок, темно-вишнева – пистенських, ясно-червона – яворівських, зелено-блакитна – села Річки.

У вишивках Городенківського району колір вишневих, малинових відтінків часто поєднується із золотисто-жовтим і зеленим. Цікаві й узори, в яких нитки кладуться у двох протилежних напрямках, від чого кольори мають різні відтінки. Святинські вишивки виконуються білим, прозорим шитвом, мережками “цирками” багатих рослинних візерунків.

Місцеву своєрідність мають і вишивки села Космач. Їхня головна прикмета – це осіння гама кольорів, насичена червоними, жовто-гарячими, жовтими тонами. Вишивають виключно хрестиком. Малюнок має чітку геометричну будову. Усі елементи з’єднані в ланцюжок і ніби рухаються в один бік – “летючий”, “безконечник”. Назви космацьких орнаментів пов’язані з формами вірців. Особливістю гуцульського орнаменту є

наявність в одному узорі кількох відтінків жовтого кольору. Таке сполучення створює ефект сяйва, палаючого вогню.

Закарпаття виділяється різноманітністю технік виконання й колірної гами, яка включає до десяти-п’ятнадцяти барв, застосуванням бісеру, стеклярусу, металевих леліток. Вишивки густі, без пробілів, “кучерявим стібком”, “заволікуванням”, а також прозорим шитвом. На Закарпатті виготовлялись і узорноткані рушники (отиральники), що вивішувались на жердці (грядка), прибитій над ліжком, навпроти вікна, утворюючи цілий ряд декоративних прикрас. Орнаментувались вони тільки з одного боку, того, що вивішувався в хату і відповідно звались “отиральник на грядку”.

Рушники Центральної України. До Центральної України або інакше кажучи Середнього Подніпров’я належать райони, розташовані по середній течії Дніпра, за сучасним адміністративним поділом сюди входять Київська, Полтавська, Чернігівська, Житомирська, Сумська, Черкаська, Харківська, Кіровоградська та Луганська області. Середнє Подніпров’я – центр давньоруської народності, де формувалась українська нація. Цей район відіграв значну роль в економічному та політичному розвитку нашого народу, а також займав провідне місце в культурному житті. Саме тут відбулося формування української літературної мови, сконцентрувались і найяскравіше виявились основні риси культури та побуту українського народу. На Полтавщині, Київщині, Черкащині, Чернігівщині — вишивка рушників має широке розповсюдження. Тут набула поширення орнаментация з пишних рослинних форм. Мотив Дерева-квітки — один з найулюбленіших в шитві рушників. На рушниках квіти, пуп’янки виглядають площинно, внутрішню будову квітки передано різними рушниковими заповненнями.

Полтавщина. Провідне місце на Середньому Подніпров’ї займають полтавські вишивки. Вони вирізняються ніжною кольоровою гамою, побудованою на вишуканому поєднанні м’яких пастельних кольорів. Усі

вадтінки голубого, вохристого, ледь зеленуватого, сірі тони й білий – такі улюблені барви майстринь Полтавщини.

До кінця XIX століття дуже поширеною була вишивка “білим по білому” (“біллю”). Вона створює малюнок високого рельєфу зі світлотіньовим моделюванням. Залежно від напрямку світла, узор по-різному то відбиває, то поглинає світло, викликаючи його багату гру. Вишивка “білим по білому” – це своєрідний художній прийом, вона асоціювалась в народі з красою морозних візерунків:

*По білому білим шила,
Інеєм рубила.
Сороченьку чумаченьку,
Що вірно любила.*

Особливістю полтавської вишивки є співіснування рослинного, рослинно-геометричного та геометричного орнаментів. У ній поширені саме ті мотиви, які характерні для даної місцевості, постійно оточують майстриню, у чому й проявляється глибока реалістичність витворів. Це – “барвінок”, “хмелик”, “морока”, “курячий брід”, “зозулька”. Однак особливе захоплення викликають “гілка” та “ламане дерево”. Мотив дерева характерний для рушників Полтавщини початку і середини XIX ст. Загальна побудова композиції здійснюється за принципом симетрії і рівноваги мас. Для більшої рівноваги в основі квітки внизу по боках розміщуються два найкрупніших мотиви. Бічні гілки згинаються під тягарем плодів, квіток, нанизуються на основне стебло. Відчувається динаміка пружного, стрімкого руху від основи елемента вгору до його завершення. Верхівка позначається однією крупною квіткою з більш детальною розробкою деталей, або ж квіткою з трьома гілками, що виходять з неї. Багато полтавських рушників виконано білим по білому, іноді чорний колір тільки вкраплено. Обов’язковою є поздовжня кайма на всю довжину рушника. Кінці оброблялися мереживним рубцем. Такі рушники розвішували на кілочках, тому вони дістали назву “кілкові”,

або розпинали на паличці, як панно. Два кінці вишивалися тільки у святкових рушниках. В піст оселя прикрашалась “пісними” рушниками вишитими дуже скромно, або й зовсім без вишивки. Вони були білого коричневого та синього кольору. Різноманітність мотивів досягається насамперед за рахунок застосування значного числа технік.

Поєднання “лиштви”, ажурних мережок, наскрізних технік, “вирізування”, “виколювання” й особливо таких ювелірних, як “солов’їні вічка”, “довбанка”, збагачують виражальні засоби орнаментальних композицій, надають їм схожості з мініатюрою.

На Чернігівщині мотив дерева, вазону ускладнюється значною кількістю птахів. Це і великі пави по боках дерева і по кілька пар невеликих. Вишивальниці розміщують на стеблах велику кількість квітів і майже не розміщують листків, прагнучи таким чином передати красу і пишність природи, її цвітіння. Вся увага зосереджена не на реалістичності зображення форм природи, а на декоративному вирішенні всього малюнку, на орнаментальному заповненні площин мотивів.

Зображення “Дерева-квітки” завжди має трьохчастний поділ, який в народній уяві асоціюється як царство підземне, земне, небесне.

Вишивки Чернігівщини – це задумливі пісні, котрі приваблюють своєю ліричністю. Вони опинилися немовби посередині між яскраво насиченими червоно-чорними київськими і стриманими білими вишивками Полтавщини.

Територіально сучасна Чернігівщина поділяється на південні райони, які входять до Середнього Подніпров’я, та північні, що належать до Полісся. Вишивки, залежно від цього поділяються на білі, монохромні, котрі за техніками виконання, орнаментальними мотивами й кольором тяжіють до Полтавщини, та північні вишивки – типові для Полісся. У південних районах основним малюнок орнаменту виконується білим із лаконічним украпленням “цяточками” червоного і чорного кольорів, якими користуються тут дуже делікатно. Значного поширення набула на Чернігівщині своєрідна ажурна вишивка. Для неї характерними техніками є “лиштва”, “вирізування”,

“виколювання”, “довбанка”, різноманітні мережки. Вони насичуються кольором на відміну від білих узорів Полтавщини.

Вишивки Київщини відрізняються дрібно розчленованими орнаментальними мотивами. Улюбленими є грона винограду, гілочки з ягідками, квітами, хоча найпоширенішими стали “зірочки”. Вони переважно червоного кольору з графічним окресленням малюнка чорним. Це надає орнаменту рис стриманості, чіткості й надзвичайної виразності.

Для вишивок Київщини типове контрастне поєднання білого тла рушника зі звучним мажорним акордом червоного й червоно-чорного рисунка, що створює сильне враження. Поряд з найулюбленішими техніками гладдю “зірочками” та хрестиком на Київщині також дуже поширене “набирування”.

“Набируванням” вишивали і на території сучасної правобережної Черкащини, яка раніше входила до складу Київщини.

Вишивка Черкащини. Характерна рослинним орнаментом, який утворюється з гілок винограду, ягід, невеликих квіточок. Тут, як і скрізь в Україні, полюбляють контрастне поєднання червоного і чорного.

Лівобережна частина Черкащини раніше належала до Полтавщини. І в цих районах зберігається традиція вишивок білим по білому в техніці “лиштва”, “вирізування”. В Чигиринському районі улюбленим є жовтий колір, який переливається всіма відтінками золота завдяки дрібно покладеним стібкам “верхоплута”, хрестика. Колір стиглого жита поєднується з темно-вишневим, іноді підсилюється додаванням чорного.

Рушники Центральної України вишивались техніками вільного малюнку. До них належать рушниковий і тамбурний шви, полтавська та художня гладь. Ці шви виконуються не за рахунок ниток полотна, а по заздалегідь нанесеному малюнку. Контур обводиться стебловим швом, а площини вишиваються різними рушниковими заповненнями. Всі ці заповнення утворюють чергування вертикальних смуг, хвилястих ліній, штрихів різної густоти, площин різного наповнення кольором – усе це створює враження динаміки, внутрішнього руху. Для вишивання використовували куповані

нитки “заполоч”, або ж домашні нитки, пофарбовані буряковим квасом. Нитки шитва лягають у різних напрямках, що створює багату гру червоної фарби, яка ніби сяє. Декоративність підсилюється чітко окресленим контуром, і вся композиція стає легкою, ажурною. На Київщині ця техніка ускладнюється контурною обводкою. Рушники вишивають інтенсивним червоним кольором, який несе символіку червоного кольору й нагадує про давнє символічне значення рослин. Червоний колір рушників Полтавщини доповнюється синім на Київщині, Чернігівщині, чорним і жовтим на Катеринославщині. У Харківській області додавали незначну кількість зеленого, що підсилював звучання червоного. Рушники центральних областей України мають підкреслено вертикальну композицію. Вони орнаментовані з обох боків рушника мотивом “Дерева-квітки” або вазона пишних рослинних форм. У весільних рушниках в орнамент вплітаються зображення птахів.

На зламі XIX - XX століть в Україні, особливо на Сумщині, Полтавщині, Черкащині значного поширення набула “тамбурна” техніка. Вона була поширена у вишивці Вірменії, в арабських країнах, у Франції, в Росії. Мотиви орнаментів, вишитих цією технікою — рослинні, вільних, вибагливих ліній, не зв’язані з рахунком ниток полотна. Вишивались узорі червоним кольором, іноді з додаванням жовтого, синього, чорного. Особливо цікаві так звані “кумачеві” рушники, які виконуються білими нитками на червоному полотні.

У Чернігівській, Київській та Полтавській областях побутують рушники, вишиті рахунковими техніками: вирізування, лиштва, хрестик, різноманітні мережки.

На початку XX ст. у вишивці рушників поширюються зображення жанрових побутових сцен, які майстрині запозичували з журналів “Нива”, “Аполлон”, “Искусство и художественная промышленность” тощо. Ці видання поширилися у провінції і знайшли зацікавленість серед міського міщанського населення. Іноді подібні картинки на рушниках поєднувались з

текстами дидактичного характеру, або ж з прислів'ями та приказками. Два таких рушники зберігається у нашому музеї — “На острові на Буяне Феня и Поля”, “Умивайся беленько, утирайся сухонько”. Малюнки для таких рушників виконувались у псевдо-українському стилі, поширюючись вони сприяли нівелюванню регіональних художніх традицій, скеровуючи вишивку рушників по шляху кітчу і невибагливого смаку.

Сьогодні в усіх місцевостях України люблять вишивати рушники хрестиком.

На зламі XIX-XX ст. в Україні відбувається кардинальна зміна художньо-образного вирішення народної вишивки, зокрема рушників. Пояснюється це поширенням техніки хрестика. Він відомий в Європі з XVIII століття, а в Росії та Україні – з початку XIX століття. Цією технікою вишивали в містах і в панських маєтках різноманітні предмети інтер'єрного призначення: декоративні панно, оздоби на меблі, скатерки, серветки тощо. Здебільшого, це були натюрморти, пишні букети з об'ємно-живописними формами квітів, багатою гамою кольорних відтінків. У народному вишиванні ця техніка викликана появою нових рослинних натуралістичних мотивів у червоно-чорній гамі. Техніка хрестика поступово витісняє давні засоби шитва, стару колористичну гаму, традиційні орнаментальні мотиви.

Майстрині надають перевагу натуралістичним мотивам троянд, гвоздик, лілій, жоржин, хмелю, винограду, які поширюються через друковані взірці, дешеві альбоми у псевдонародному стилі.

Замість традиційних орнаментів на рушниках з'являються різноманітні червоно-чорні квітки. Але поступово вишивальниці навчилися домагатися цілісності, ритмічного співвідношення білого тла рушника і яскравої насиченої вишивки. Мотиви, збагачені власною творчою фантазією вишивальниць, далеко відійшли від першоджерела й у кожній місцевості мали своє трактування.

Техніка хрестика часто імітує традиційні шви, як більш легкий і доступний засіб зображення. У зв'язку з цим на Київщині з'явилась "обманна мережка", на Чернігівщині вона звалась "фальшиве вирізування", широко побутувала ця техніка і на Вінниччині. Вона справляє враження ажурної наскрізної техніки, яка полягає в тому, що напівхрестиком зашивається тло узору через один, а сам узор залишається білим і сприймається як орнамент. Рослинні узори, виконані цією технікою, втрачають натуралістичне трактування й набувають легкості та ажурності.

Не можна не згадати про ткани рушники, які виготовлялись в різних областях України. Українські ткалі вдосконалюючи техніку переплетіння довели її до високого художнього рівня. З цього боку найбільш цікавими є тканини "кольорового ефекту", човникові й перебірні. Для групи човникових тканин властива поперечносмугаста орнаментация. Кольорова нитка, що ведеться кількома човниками (в залежності від кількості кольорів) йде вздовж всієї ширини тканини. Орнамент строго геометричний і виконується східцями, для чого між нитками основи вводиться дошка, поставлена на ребро. Таким способом човникової техніки робилися рушники на Поліссі, Поділлі, Волині, в Прикарпатті. В човникових тканинах органічно поєднані тло і візерунок, що складається з дрібних і густо розташованих геометричних фігур. Смуги узорів розміщені на кінцях рушника, а вільне поле заткане узорною технікою. Цим способом виробляють також скатерті, рукава жіночих святкових сорочок і т.д.

Особливо розповсюджені були декоративні човникові тканини в західних і південно-західних областях України. Ці вироби відзначались багатобарвністю. В звичайні поєднання червоного і чорного вводились жовті, зелені, сині нитки. Кольорові смуги різної ширини, кольору і ритму при обмеженій кількості мотивів геометричного узору створювали чудові орнаментальні композиції, які послужили прообразом лічильних вишивок українських майстрів.

На відміну від човникової, переборна техніка дає ткачеві можливість вільно розміщувати на полотні узор з будь-якими геометризованими мотивами. Українські переборні тканини різного призначення і способів виконання користувались великою популярністю і у великій кількості вивозились за межі України. З другої половини XIX століття вони мали більше промислове значення, ніж всі інші види тканих виробів.

Важливим кустарним промислом було ткання декоративних рушників. Центром виготовлення переборних рушників в кінці XIX ст. стало місто Кролевець.

Орнаментация в усіх кролевецьких рушниках зосереджена на кінцях і до центру поступово полегшується. Поперечні смуги в побудові композиції переборних рушників не мають такого значення, як в рушниках човникового ткання. Найбільш розповсюдженим прийомом композиційної побудови є крупний, симетрично розміщений по поздовжній осі мотив геометризованої рослини. Для фонових переборних рушників характерна стримана симетрія і чітка вертикальна вісь у композиції узору. У вільному розміщенні окремих мотивів на тлі полотна позначається вплив самої техніки. Вона дає можливість виконувати окремі елементи узору, безперервно закладаючи уточно-переборну нитку, і одержати кругове орнаментальне обрамлення. В переборних рушниках, в протилежність човниковим тканинам, рисунок може бути легким, елементи узору розміщені рідко і розв'язані у відносно крупних мотивах.

Мотивами узорів служать квіти, звірі, птахи. Часто зустрічається мотив стилізованого орла, зображення якого зазнало багато стилістичних змін в кролівецьких рушниках і набуло зовсім інших форм, наприклад, форму букета.

В минулому рушники ткали червоним по білому полотну. В кінці XIX ст. вже ткали білим по червоному або синьому полю. Вводились також додаткові тони: на Полтавщині синій, на Поділлі – чорний і жовтий, на Буковині – різнобарвний.

Творчо переробляючи старі прийоми і зберігаючи національні художні традиції, українські майстри створюють нові сучасні твори. Закономірний розвиток ткани перебірні рушники одержали в порт'єрах, завісках і шторах для обладнання сучасного житла.

Крім вишиваних і тканих існують рушники писані, або мальовані. Їх виготовляли з паперу, тканини, чи просто малювали на стінах. В традиційному інтер'єрі ними облямовували вікна, ікони, портрети. Для того, щоб рушник виділявся на білій стіні, йому надавали кольорове тло. Мальовані стінові рушники поширені на Правобережжі – Катеринославщині, Криворіжжі та Уманщині, а на Лівобережній Україні рушники малюють на папері. Стінописні рушники найчастіше малювалися в сінях, доповнюючи загальний інтер'єр. Вони виконувались в місцевих традиціях. Мальовані рушники виконувались майстринями, які самі їх розписували і вишивали. Ці рушники поширені на Полтавщині та Катеринославщині.

Розміри рушника

За розмірами рушники можна поділити на маленькі, середні, великі, дуже великі (монументальні), вузькі, нормальної ширини, широкі.

Великі рушники завширшки 45-60 см і завдовжки 3-5 м. Середні рушники (найбільш представлені за останній двохсотрічний період) мають ширину від 32 до 45 см, довжину – від 2,0 до 3,0 м. Маленькими слід вважати рушники шириною від 24-30 см і довжиною від 1,5 до 2,0 м. Дуже маленькі рушнички-стрічки мають наступні розміри: ширина від 15 до 20 см, довжина від 1,0 до 1,5.

За винятком дуже маленьких і дуже великих рушників в усіх інших відношення довжини до ширини коливаються в межах 6,6 – 8, тобто в середньому наближається до щасливого магічного числа 7. Семикратна пропорція і візуально сприймається, як найгармонічніша, тому рушники саме з таким співвідношенням розмірів можна класифікувати як нормальні. Якщо

відношення розмірів сторін рушника більше 7, то рушник можна вважати вузьким, а якщо менше 7 – широким.

ПРИКЛАДИ ОПИСУ РУШНИКІВ

Весільний рушник

Особливо значну роль виконував рушник у весільній обрядовості, як один з найважливіших атрибутів. Народження і смерть лежать за межами нашої свідомості, а весілля - це свідомий акт, на ньому рушник тріумфує. Весілля - це синтез всіх мистецтв. Змалечку дівчата вчилися вишивати та прясти, з ранніх літ дівування старанно готували собі посаг, ретельно заповнюючи весільні скрині, де серед сорочок, тканих виробів знаходилась велика кількість вишитих рушників. кожна дівчина повинна була вишити на посаг не менше 12-14 рушників, а іноді навіть більше. Кількість вишитих дівчиною рушників була ознакою її працелюбності. Якщо про дівчину казали, що вона “рушників не придбала” - це була ознака ледащиці, а якщо “скриня повна рушників” – це свідчило про хазяйновитість нареченої, було ознакою її заможності, багатства.

Декорування весільних рушників було святкове, багате . До весільної орнаментальної символіки належать мотиви дуба, калини, суниць, ягідно-квіткові віночків, вінця-корони, пташок тощо. В останніх 150 років “шлюбний” рушник на якому молоді вінчаються, має чітко структуровані три частини композиції: бережок, землю, небо. Бережок розмежовує потойбічне і земне життя. Під лінією землі-води зображуються могилки померлих предків, у які опущено грона винограду чи гірлянди квітів, щоб вони благословляли молодят. Середня частина рушника означає подяку молодій парі живим батькам і родичам. “Небо” рушника присвячується власне молодому подружжю. Найчастіше воно виглядало як пара пташок (павичів, голубочків, райських пташок, лебедів), повернутих один до одного голівками.

Вишивка цього рушника особлива. Знизу вишивалися дві пари квітів - це символ двох родів, від них до центру відходять два пуп'янки, які заплітаються в велику квітку лілею, від неї з двох боків відходили угору по квітці волошки, а на горі чи калина, чи просто дрібні квіти на гілках. Пуп'янки це наречений і наречена, Лілея – це вже створена в коханні родина. Квіти волошки – це їхні діточки, а калина або дрібні квітки – онуки, правнуки, їх майбутнє. Весільний рушник.

Незважаючи на те, що український рушник вивчається досить давно, питання орнаментальної семантики, її естетичного інформаційно-пізнавального, оберегового значення залишається найбільш суперечливим. Про це засвідчують досить бурхливі Всеукраїнські виставки аматорського образотворчого та декоративно – ужиткового мистецтва України. Донецькі майстрині приймали в цій виставці участь.

На весільних рушниках вишиваються вінці та віночки, літера “Ж”, ініціали наречених. Віночки з ініціалами завжди мають бути відкритими. Поширеним мотивом є пташки, які завжди звернуті голівками одна до одної, іноді вони клюють ягідки, гроно винограду або калини. Рослинний орнамент калина, барвінок, троянди, виноград, квіти. У весільних рушниках не повинно бути поздовжніх орнаментальних мотивів, що членують рушник навпіл по вертикалі, розділяючи його на дві частини. Існує повір'я, що такий рушник віщує розлуку, розлучення або загибель чи смерть одного з подружжя.

Прихожанський рушник.

Доріжка коричнева з чорним і червоними цятками: коричневий – символізує силу землі, чорний – колір землі, червоний – символ пам'яті землі-матінки.

Доріжка жовта /світла і темна/ означає колір хліба і добробуту.

Доріжка рожева /темна і світла/ являє собою ніжність і любов до всього живого.

Доріжка синя /темна і світла/ уособлює чисте небо, джерельну воду.

Доріжка бузково-фіолетова з жовтими цяточками. Бузковий світло-ліловий колір – символ працьовитості; фіолетовий – гідність, поміркованість. Жовті цяточки символізували проміння сонця.

Дитячі рушнички.

На Донеччині жінка, чекаючи дитину вишивала два рушники – “грайлик” для хлопчика з голубою пташкою, дзвоником, метеликом або дубовими листочками, а для дівчинки – “веселик” з бджілкою, ягідкою, трояндою, калиною. Хлопцям, по мірі зросту, вишивали барвінок, хміль, дубові гілки, дівчатам — суниці, квіти, лілеї, калину. Існували спеціальні колискові рушники, де вишивка ховалась від людей. Дитячу колиску накривали також батьковими штанами. До підрізування волосся дитині, коли їй виповнювався один рік, вишивали рушничок – “чупринець”, а для замовляння зубів – “зачуральник”..

Рушник “Берегиня”

Культ природи визначав відчуття навколишнього світу праслов'ян. Кожен ліс, струмок, колодязь, навіть окреме дерево в їхній уяві були живими. Слов'яни переносили властивості людей на не живу природу, щоб ліпше її розуміти. Слов'янські боги уособлювали сили природи, її багатство і таємниці. Образ великої богині – Берегині тому яскраве свідоцтво. Це богиня землі, родючості, матері всього земного, добра і захисту від зла, покровителька води, господарства, сімейного вогнища та рукоділля. В уявленні стародавніх митців установилося правило, за яким зображення її незмінно зливалось з символами життя і плодючості. Наприклад, з деревом, квітками, сонцем, різними живими істотами. То голова її прикрашена вінком із квітів або сяючим промінням, то в руках вона тримає сонячні диски або деревця (руки її повільно переходять у молоді деревця), то вона закосичена. Образ жінки з піднятими руками до сонця – праобраз Богородиці Оранти,

займає виключне місце у східно християнському мистецтві, донесеному до наших часів у народному рукоділлі.

На цьому рушнику знизу зображений “потойбічний світ” у вигляді маленьких берегиньок головками до низу. Цей безконечник прикрашений косичками та насінням (“виколювання”). Поверхня землі виконана ретязем.

“Життя на землі” виконано трьома меандрами. Перший і третій – це берегиньки з спущеними руками навколо меандрів (“зерновий вивід”), прикрашених косичками (“лиштва”), уособлює собою безкінечність життя. Середній меандр широкий за перший і третій. По центру його вишиті квадрати (“зерновий вивідом”) з насінням (“виколюванням”). Вони уособлюють собою засіяні поля або оселі. Зверху і знизу квадратів вишиті закосичені берегиньки, які оберігають наше життя на землі. Цей міандр починається і закінчується облямівочкою (“зерновий вивід”) . “Праведне життя”, посередині якого “дерево життя” з насінням. можна розглядати як Берегиню з розпростертими руками. Обабіч неї закосичені берегиньки. Між іншим, тіла берегиньок на рушнику виконані у вигляді “книшів” – квадратів, що вишиваються специфічно.

Рушник “Плин часу”.

Вишитий на спеціальній тканині у червоно – чорній гамі, за язичницьким стилем, але різноманітною технікою вишивання: косим і подвійним хрестиком, півхрестом, мережкою “ляхівкою” та “через чисницю з настилом і прутиком”. Ширина його підрублена “гречкою”, а довжина “прутиком”. Віддаючи належне язичницькому “поганству”, на тканині зображено потойбічне життя “нав” у вигляді червоних лебедів, які рухаються в протилежні боки, якщо порівняти два кінці рушника. Життя на землі “яз” починається з трьох рядочків “ляхівки”, які символізують хвилі часу. Безкінечник, витворений косим хрестиком, призначається життю старих людей у вигляді красивих квіток, які злегка похилені донизу. Це указує на те, що вони скоро підуть на той світ, але після них залишається насіння,

зображене червоними нитками на червоно-чорному безкінечнику – символу безкінечності життя на землі. Далі йде рядочок білих лебедів, які рухаються один одному на зустріч. Це молоді люди у явному житті – вони в русі, неначе зараз знімуться і полетять, кудись спішать - виконана мережкою “через чисницю з настилом і прутиком”. Праведний світ, або “прав” зображений у вигляді двох лебедів і метеликів, – це на наші мрії про праведне життя на землі. Метелики всі різні, як мрії людей.

Коротка характеристика основних технік вишивки рушників

Зараз існує великий вибір багато ілюстрованої літератури з досконалим і детальним описом вишивальних технік і виконання швів. Тому немає потреби подавати їх в цьому збірнику. Зупинимось на короткому огляді декількох найхарактерніших, суто традиційних, рідкісних та популярних прийомів вишивання рушників.

Стебнівка (ручна строчка). Цей шов дуже поширений у побуті. Він застосовується для вишивки контурних швів рушників та для обводки великих площин вишитих гладдю або іншими техніками.

Кривулька (штанивка), “верхошов”. Може застосовуватися як самотійний декоративний шов і як обводка при клітинковому орнаменті. Вишивати кривулькою можна як однобічно так і на два боки. Візерунки, виконані “верхошовом”, складаються з ажурних ромбів і трикутників. Цей шов зустрічається також в обводках орнаментів.

Качалочки або качалочкова гладь – це опуклі видовжені прямокутники, виконані лише паралельними стібками. Орнаменти побудовані на контрастних поєднаннях чорного, червоного, зеленого, жовтого. “Качалочки” виконуються стібками однакового розміру, але тільки вертикально. Розмір стібків залежить від орнаменту. Вишитий узор обшивається нитками чорного кольору.

Занизування. Техніка подібна до узорного перебірного ткацтва. Характерною особливістю є те, що вишивальна нитка протягується через всю

довжину орнаменту, аналогічно шву “поперед голки”. Вишивка найчастіше виконується червоними нитками, іноді вводять як додаткові – чорні і сині. Мотиви узорів геометричні – це ромби, квадрати, розетки. “Занизування” добре поєднується з ажурними техніками. Лицьовий і зворотній бік вишивки однаковий. Слід зауважити, що “занизування” на Львівщині має назву “заволікання”.

Низь. Назва шва походить від самого прийому вишивання. Вишивається низь знизу, з виворітної сторони. Лицьовий бік візерунку це виворіт вишивки. Низь виконують геометричні орнаменти чорними або червоними нитками. Малюнок візерунків, виконаних низь чітко й контрастно виділяється на білому тлі полотна. Вишивання цим швом потребує великої уваги.

Різні засоби виконання “низі” зумовили її назви: “паршива низь”, “сліпа низь”, “дрібненька низь”, “цвіткова низь” тощо. Для підкреслення основних рис орнаменту користуються графічною лінією: червоний колір обводиться чорним, чорний – червоним. Щоб уникнути одноманітності узорів, застосовують ритмічне чергування чорного і червоного кольорів у квадратному або шаховому порядку.

Для вишивки “поздовжньою низь” використовують чорний колір, підсилений червоним. Цю техніку шиють одночасно на всю довжину узору, паралельними стібками справа наліво, подібно до швів “уперед голку”, “занизування”.

“Поперечна низь” вишивається з вивороту впоперек узору. Вишиваючи “низь” необхідно уважно рахувати нитки тканини. Від цього залежить форма й точність узору.

Хрестик – одна з найпоширеніших рахункових технік. Вона найбільш доступна, легка у виконанні і перезніманні узорів. Завдяки цьому хрестик дає широкі можливості для кольорової розробки орнаментального мотиву – найчастіше всього в червоно-чорній гамі. Краса вишивки залежить від точного рахунку ниток тканини і діагонального перекриття верхніх стібків,

які повинні лягати в одному напрямі. Хрестикові техніки мають кілька варіацій – це напівхрестик, прямий хрестик, косий хрестик, болгарський хрест та ін.

Ретязь – також належить до хрестикової техніки. Вишивають його хрестиками справа наліво. В основному ця техніка застосовується як додаткова обводка для орнаментів, виконаних іншими техніками.

Кольорова ретязь застосовується як обметувальний шов для орнаментів, вишитих низзю, хрестиком, а також як з'єднувальний. Його вишивають одночасно кількома голками, залежно від кількості кольорів.

Рушниковий шов належить до техніки вільного малюнку. Головним у цій техніці є художня виразність контурної лінії. Контур вишивається стебловим швом, а площини, що формують листя, квіти, птахів, вишиваються рушниковими заповненнями, тобто різноманітними ромбами, квадратиками, чергуванням вертикальних смуг, хвилястих ліній.

Тамбурний шов. В основі його лежить найпростіший допоміжний шов “ланцюжок”, котрий у вишивці застосовується для обводки і зв'язку між окремими елементами композиції. Ним користуються як самостійним швом.

Полтавська гладь це також техніка вільного малюнку. Принцип “полтавської гладі” полягає в тому, що стібки настеляються щільно, паралельно горизонтальним ниткам полотна. Цей оздоблювальний шов з лицевого боку має вигляд замкнутої петлі, а з вивороту – суцільної строчки. Вишивки цією технікою – різнобарвні. Для вишивання “полтавською гладдю” використовуються нитки пастельних, м'яких тонів. Стібки можна класти вертикально і горизонтально в одному напрямку з нитками тканини.

Художня гладь, на відміну від полтавської дає можливість вільно робити стібки малюнку, заздалегідь нанесеному на полотно. Елементи узору поділяються на три частини й заповнюються трьома кольорами. Від центру квітки або листка кладуться стібки різної довжини. Настили виконуються не густо, з пробілами, щоб можна було ввести додаткові відтінки. Нитки добираються під колір різних відтінків від темного до світлого.

Вишивка гладдю мала широке розповсюдження в літургійному шитві XVII-XVIII ст. Різноманітні вироби церковного призначення, побуту козацької верхівки вишивались різнокольоровими шовками, відбиваючи в розкішних орнаментах стиль бароко, що знайшов в Україні своєрідну інтерпретацію. Він сформувався як яскраво виражений національний стиль, що найяскравіше відбивав ментальність українського народу.

На початку XX ст. при формуванні українського модерну, митці звернулись до традиції шитва різнокольоровими шовками, яке набуває яскравого розвитку.

Вишивка гладдю знаходить широке розповсюдження у вишивці рушників. І нині вона має різні варіанти і називається – рисована вишивка, або вибиванка. Техніка цих рушників полягає в тому, що узор попередньо наносять на полотно і вишивають різними техніками гладі. Орнамент їх – рослинний. Основний художній ефект полягає в гармонії колірних плям, їх масштабності ритмічному розміщенні.

“Лиштвa”. Один з найдавніших засобів шитва. Ця техніка пов’язана з точним рахунком ниток. Помилка хоча б на одну нитку порушує цілісність всього узору. Кожний елемент виконується самостійно, що дає змогу майстрині створювати з окремих мотивів різноманітні композиції. Існує величезна кількість узорів, вишитих “лиштвою”. Залежно від зображувального мотиву узор “лиштви” мають відповідні назви: “клинцева”, “човникова”, “хмельова”, “сніжкова”, “яблучкова”, “ключова”.

“Курячий брід”. Цей шов здебільшого використовується в поєднанні з “лиштвою”, “вирізуванням”, “солов’їними вічками”. Він може бути подвійним, потрійним і т. д.

“Зерновий вивід”. Цей шов не несе основного декоративного навантаження. Використовується у поєднанні з “лиштвою” та іншими швами, збагачуючи художньо-виражальні засоби орнаментальних композицій. “Зерновий вивід” являє собою ажурну вишивку у вигляді діагональних ліній. Ця техніка передбачає безперервне повторення квадратиків з порожньою

серединкою, розташованих по прямій лінії або кривулями чи в шаховому порядку.

“Виколювання” або “солов’їні вічка”, “довбанка”. Вишиваються в поєднанні з “лиштвою”, “вирізуванням”, “зерновим виводом” та іншими швами. Утворюється малесенький отвір, обшитий по квадрату стібками, що своїм виглядом нагадує око соловейка. Цією технікою роблять виводи, квадратики, ромбики та інші фігури. Утворюється гарна прозора сіточка з отворів, які виконуються затяганням ниток основи й підткання. “Довбанка” виконується так само, як і виколювання, тільки затягуються не три нитки основи й підткання, а лише дві.

“Верхоплут” – художній шов, широко застосовується на Полтавщині, Київщині, Чернігівщині. Ним оздоблюють сорочки, скатерки, рушники. Для цього беруться різнокольорові нитки. “Верхоплут”, може бути обводкою до основного орнаменту, виконаного мережкою, “лиштвою”, “виколюванням”, а також виконується, як самостійний узор.

Вирізування. Принцип “вирізування”, який має крупні ажурні просвіти, ґрунтується на тому, усі сторони квадратиків щільно обшиваються ниткою. Далі всередині кожного квадратика вирізуються всі нитки основи й підткання. Згідно візерунка частину квадратиків не вирізують, а заповнюють їх хрестиком або ляхівкою чи дрібними квадратиками по двох протилежних куточках. “Вирізування” виконують на один, три, п’ять і більше квадратних отворів, в яких вирізані дві або три нитки основи й підткання, залежно від товщини полотна. Шви “виколювання”, “довбанка” утворюють ажурну сіточку з дірочок, з яких виникають різноманітні квадрати, ромби, трикутники, вони гармонійно поєднуються з “лиштвою”, класичною технікою в цих краях. Відмінною рисою полтавської вишивки є те, що мережки виконуються виключно білим кольором, узор же формується за рахунок протиставлення ажурних дірочок і білих настилок.

Частина IV

Методичні рекомендації з організації проектної діяльності по відродженню мистецтва вишивання традиційних українських рушників.

Загальні методичні вказівки.

Займатись відродженням вишивки можливо в кожній школі та позашкільних закладах освіти, згідно з авторськими програмами, та програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки для гуртків етнографії, рукоділля і образотворчого мистецтва, де є години на дослідницьку пошукову роботу. Бажано організовувати з дітьми етнографічні експедиції для пошуку зразків народної вишивки і рушників. По віднайденим мотивам можна відновлювати старовинні роботи або на їх основі створювати нові.

При виконанні проектів рекомендується користуватися етнографічними знахідками з вишивки, спеціальною літературою і періодичними журналами з рукоділля, старими фотографіями, альбомами, малюнками. Для розвитку творчого елемента і фантазії у дітей не варто сліпо наслідувати та копіювати наведені моделі, а необхідно спонукати дітей до своїх власних пошуків і розробок, черпаючи натхнення з народних джерел і традицій, відновлюючи і переосмислюючи їх. Така робота по відновленню старовинних рушників є конче необхідною для відродження традиційного мистецтва вишивки українського рушника.

Під час вишивання бажано знайомити дітей з традиціями, обрядами, віруваннями та легендами, пов'язаними з рушником, але ні в якому разі не можна розвивати в них марновірство, схильність до забобонів та інтерес до магії. Поряд з цим необхідно навчити дітей шанобливо ставитись до вишитих речей, як стародавнього виду народного мистецтва, виховувати в них повагу до копіткої праці вишивальниць. Роботу гуртка можна організувати по типу українських вечорниць.

По закінченню навчального року рекомендується провести “Свято рушника”, підготувати виставку дитячих робіт та старовинних виробів, знайдених в експедиції. Переможців відзначити і по можливості нагородити. Їх роботами доречно прикрасити шкільні кабінети, класні кімнати, актову залу, світлицю. Кращі традиційні вишивки можна передати в місцевий музей. На етнографічні знахідки (рушники, сорочки) виготовляється картка для опису:

Дата виготовлення	Місце виготовлення рушника; П.І.Б., рік народження, місце проживання, національність майстрині-автора.
Кому належить рушник тепер, П.І.Б., рік народження, національність, адреса:	Історія рушника. Хто ткав полотно, для якої події вишивався, як і кому передавали рушник в сім’ї, як використовують у теперішній час?

На зворотній стороні картки робиться опис рушника або сорочки: схема крою деталей, розміри, схематичне розміщення орнаменту на рушнику або сорочці.

Як вишити український рушник?

Насамперед необхідно визначитися з призначенням рушника, щоб правильно обрати і скомпонувати візерунки згідно з символікою орнаментів. Найчастіше на рушниках присутні декілька орнаментальних смуг, розети, зооморфні та антропоморфні мотиви. У традиційних українських рушниках нижня орнаментальна смуга завжди спрямована донизу, будь то китиці, зубчики, трикутнички, квіти та ін. Це пов’язано з обереговим значенням рушника. В народі вважається, що ця смуга відбиває від рушника злі сили, не дозволяючи їм пробратися до хати. Вона направляє їх назад в тартар. Таку ж саму дію справляють орнаментальні смуги з дрібних пташок чи тваринок, які

біжать в один бік або стилізованих “берегиньок”, що нерідко “тримаються за ручки” .

Орнаментальні смуги повинні гармоніювати між собою за розмірами, колористикою, техніками виконання, смисловим навантаженням.

Після вибору орнаментів потрібно чітко розрахувати їх положення і розміри на тканині. Визначившись з розмірами рушника, полотно розкрояють з припусками на шви і на підрубку. Якщо для вишивки використовується не спеціальне рушникове полотно, а широка фабрична тканина, то її метраж повинен відповідати довжині рушника. З такого відрізу виходить декілька рушників. Якщо тканини замало, можна зробити шов посередині рушника, замаскувавши його мережкою, з'єднувальним швом або орнаментальною смужкою. При цьому необхідно пам'ятати, що обрядові та святкові рушники шиються завжди з суцільного шматка полотна, як і додільні сорочки. Далі з одного поздовжнього боку (зрізається фабрична пруга). Від зрізу пруги відміряється ширина рушника і він розкраюється з припусками на обробку країв. Відріз полотна складається навпіл по довжині, згин запрасовується і приметується від краю до краю білою ниткою. Таким чином визначається середина тканини, яка одночасно являється центром і віссю симетрії орнаментів. При вишивці лічильними швами розрахунок ниток полотна або клітинок канви починається від поздовжньої осі симетрії. При техніці вільного малюнка візерунок малюється на полотні або копіюється відомими методами. В рушниках два довгі боки підгинають на виворітний бік роботи. Для цього, відступивши 0,7 см від краю, з двох боків висмикують по одній нитці. Потім, відступивши від краю 2,5 – 3 см, висмикують дві нитки. По першій висмикнутій нитці роблять підгін тканини і приметують швом поперед голки до того місця, де була висмикнута друга нитка. Дві короткі сторони спочатку обметують через край, щоб кінці не торочились, а після закінчення вишивки рушник підрублюють або закінчують мереживом, китицями. Рубці підшиваються з вивороту на нитках, що заздалегідь висмикуються з основи й утворюють вузьку мережку.

Підгортають рубці на 0,5 см. За допомогою мережки відбувається перехід від рубця до орнаментальної композиції. Найчастіше використовують рубець з одинарним, подвійним або роздільним прутиком.

Якщо рушник вишивається рахунковими техніками, необхідно точно розрахувати рапорт візерунка і вишивати від середини в обидва боки. Якщо візерунок має чітко виражений контур або основний колір, то рекомендується почати роботу саме з нього. Закінчивши вишивку основним кольором, продовжити її іншими допоміжними.

Кінці рушника часто оздоблюють мережками або мереживом, вив'язаним гачком. Мереживо повинне гармоніювати зі змістом і символікою, вкладеними в рушник.

Рушники-набожники для прикрашення іконостасів оформлюються дуже пишно. Для рушників, що прикрашають ікони Спасителя, добирається чоловіча символіка та символіка світотворення. З рослинних мотивів доцільними будуть дубові та кленові гілки, троянди, квіти, виноград.

Богородичні рушники розквітають пишними лілеями, трояндами іншими ніжними квітами, виноградом. Лічильна кількість квітів парна, і на таких рушниках буде суто жіноча символіка.

Догляд за вишитими рушниками.

Закінчивши виготовлення і оздоблення рушника, його перуть якісними нейтральними пральними засобами. При полосканні в останню воду додають оцет, тоді фарби вишивки більш стійкі, блискучі і яскраві. Рушники з тонкого полотна та в'язане оздоблювальне мереживо підкрохмалюються. Рушники підсушують в розправленому стані, не допускаючи розтягів і перекосів, особливо на мереживі. Не пересушені, ще досить вологі рушники прасують з виворітного боку на м'якій підстилці, щоб вишивка не втратила рельєфності.

Обладнання робочого місця, матеріали та техніка безпеки

Перед початком роботи вимити руки з милом, щоб не забруднювати виріб, що вишивається. З цією метою можна покласти на коліна білу тканину, а при тривалому часі виконання рекомендується зберігати виріб у шматку білої тканини. Вишиваючи, потрібно сидіти прямо, прихилившись до спинки стільця. Під ноги ставлять невеликий стільчик. Вишивати краще вдень, а увечері можна працювати при світлі настільної лампи, направляючи його на вишивку з лівого боку. Кімната повинна бути провітрена. Через кожні 40 – 50 хвилин роботи необхідно робити перерву на 5 – 10 хвилин, щоб не перевтомлюватися.

При роботі з голками, булавками, ножицями та іншими гострими предметами потрібно дотримуватися правил техніки безпеки, щоб не наразити себе і оточуючих на небезпеку отримання травми. Голки і булавки зберігають у спеціальній коробочці або вколюють їх у маленьку м'яку подушечку. Не можна підносити голку з робочою ниткою близько до обличчя, брати до рота, вколювати її в одяг. Після закінчення роботи голку вколоти в подушечку і заховати. Працюючи з булавками потрібно вколювати їх у тканину від себе. Робочу нитку відрізають ножицями не підносячи їх близько до обличчя.

Матеріали та інструменти для вишивання рушників

1. Для організації робочого місця необхідно мати рівний невисокий стіл та зручний стілець.
2. Робоче місце повинно бути добре освітленим. Для локального освітлення використовують настільні лампи.
3. Тканина для вишивання. Щоб виготовити рушник, найкраще використати спеціальне світле домоткане полотно, або полотно з чіткою структурою ниток полотняного переплетіння чи з розрідженою структурою для можливості вишивання рахунковими техніками. Якщо візерунок виконується в техніках вільного малюнка, можна використати і інші куповані тканини.

4. Канва – це спеціальна тканина для вишивки рахунковими техніками по тканинам без чіткої структури полотняного переплетіння. Канва нашивається горизонтальними стібками на тканину. Найчастіше візерунки по канві виконують від центру. По закінченню вишивки спочатку видаляють нитки намітки, а потім висмикують нитки канви.
5. Різнокольорові нитки для вишивання. Для вишивки придатні нитки: ірис, муліне, штапельні, шовкові, шерстяні, напівшерстяні, синтетичні та катушкові. Кольорові яскраві нитки перевіряються на міцність фарбування. Для цього їх опускають у гарячу воду; якщо вона зафарбовується у колір ниток, то вони линяють. Такі нитки кип'ятять з додаванням 9 % оцту (1 столова ложка на склянку води) протягом 5 хвилин, а потім прополощуть до чистої води. Мотки ниток муліне розрізають ножицями там, де вони зв'язані, і з кількох мотків сплітають не тугу кіску. Витягати потрібно по одному шнурочку (6 тонких ниток) від центру кіски. Нитку в голку втягають не довшу за 70 см, щоб не плуталась.
6. Голки для вишивання підбирають залежно від густини тканини і товщини вишивальних ниток. Голки повинні бути з великими овальними вушками, щоб легко можна було втягнути нитку.
7. Ножиці великі для розкрою тканини і невеликі з гострими кінцями для виконання мережок і обрізування кінчиків ниток.
8. П'яльця використовують, щоб добре натягнути тканину, запобігаючи таким чином її стягуванню. Заправляють тканину в п'яльця без перекосів, інакше вишитий візерунок zdeформується.
9. Вишивати потрібно з наперстком. Наперсток одягають на середній палець правої руки. Він повинен щільно прилягати до пальця.
- 10.Лінійка, сантиметр використовуються для розмітки розкрою тканини та визначення місця розташування візерунків.
- 11.Папір для малювання, папір міліметровий та копіювальний.
- 12.Не дуже м'який олівець для нанесення контурів малюнка, крейдяні олівці.

13.Праска, дошка для прасування.

14.Для виготовлення інших доробок використовуються основні та допоміжні матеріали згідно з інструкціями.

Бібліографія

1. Новий Завіт. Еванджел Байбл Транслейторс енд Міністріс Торонто, Онтаріо, Канада.1990.
2. Бебешко Л. Класифікація і призначення українських рушників. – К.: /“Наша школа” . С. 25-29, 2001.
3. Братко-Кутинський О. Феномен України – Київ 1996.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу. - Мюнхен, 1958.
5. Гасюк О. О., Степан М. Г. Художнє вишивання. – Київ, 1986.
6. Дмитренко М. Українські символи. – Київ, 1994.
7. Кара-Васильєва Т. В. Літургійне шитво України XVII-XVIII ст. – Львів, 1996.
8. Кара-Васильєва Т. В., Заволокіна А.О. Українська народна вишивка. - Київ 1996
9. Кара-Васильєва Т. В. Український рушник. - Київ 1996
10. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Київ, 1994.
- 11.Сорокина Л.М. Учись вишивать. - Київ 1984.
12. Українське народне мистецтво. Ред. Лобановський Б. Б. - Київ 1960.
13. Коцур Наталія Миколаївна.Методичний посібник “І на тім рушникові” м. Донецьк, ОЦТК, 2004 р.

Інтерактивне заняття

з обслуговуючої праці (8 клас)

Тема: Композиція виробів, оздоблених лічильною гладдю, занизуванням. Практична робота. Творчий проект. Вибір виробу для вишивання.

Мета: Навчальна. Ознайомити учнів із композицією і стилем, характерними ознаками композиції у вишивці, її регіональними особливостями; навчити складати орнаменти української вишивки на основі набутих знань про ритм, рапорт, стиль і композицію; навчити користуватись комп'ютерними програмами для створення нових композицій.

Розвиваюча. Розвивати творчість, художні та естетичні здібності; сприяти розвитку в учнів наочно-образного мислення, зорової пам'яті, просторової уяви.

Виховна. Виховувати наполегливість, уважність, працелюбність, взаємодопомогу під час виконання колективної роботи, цілеспрямованість; формувати національну самосвідомість.

Ключові слова. Композиція малюнка, орнаменти - стрічковий, шаховий (сітчастий), центричний (розетковий); рапорт, колорит ; склад орнаментів (основна частина, кайма, обвідка); мотиви-символи.

Наочність. Альбоми «155 знаків стародавніх українських вишивок», інструкційні карти, роздатковий матеріал, підшивка візерунків, зразки вишивок, допоміжна література, перелік об'єктів праці, план-проект, алгоритм роботи на ПК, підручник «Трудове навчання» обслуговуючі види праці 8 клас.

Обладнання та матеріали. ПК, папір формат А4, прості олівці .

Міжпредметні зв'язки. Образотворче мистецтво, історія, народознавство.

План заняття.

- * Композиційні особливості української народної вишивки.
- * Види орнаментів
- * Рапорт.
- * Колорит
- * Склад орнаментів.
- * Поєднання різної техніки в одному орнаменті.
- * Практична робота.

Хід заняття

I. Організаційна частина

II. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності

Учитель ставить запитання, пов'язані з повторенням матеріалу з теми «Орнамент в українській народній вишивці».

1. Назвіть види лічильної гладі
2. Які мотиви використовують для зображення орнаментів?
3. Які техніки вишивання та кольори є типовими для Київщини?

III. Вивчення нового матеріалу

Учитель повідомляє тему і мету заняття, говорить про значення і застосування набутих знань та вмінь.

Художня якість вишивки великою мірою залежить від **композиції** малюнка - творчого поєднання різних елементів узору, але однакових за змістом, кольором, формою. Для побудови гармонійної композиції вишивки необхідно уточнити основні поняття, такі як: **композиція**, **знак-символ**, **орнамент**, **рапорт**, **колорит**.

Композиція - творчо продумане поєднання різних елементів узору єдине ціле за змістом, кольоровою гамою, характером форм та розташування їх на виробі.

Композиція малюнка для вишивки повинна відповідати багатьом вимогам. Насамперед вона залежить від призначення і форми оздоблювального виробу, якості матеріалу. Не можна, наприклад, оздоблювати легкі тканини

важкою, щільною. Узор вишивки повинен відповідати характеру переплетення ниток і роду волокон тканини, а сама вишивка - художнім вимогам до даного виробу. Вона в жодному разі не повинна заважати його практичному призначенню і в той же час має прикрашати виріб. Слід також урахувувати, що кожний виріб потребує свого особливого композиційного рішення.

Для композиції вишивки особливо характерна орнаментальність.

Орнамент - це графічна чи живописна прикраса, створена з ритмічно поєднаних елементів геометричної або рослинної форми. Орнамент буває (інструкційна карта 1):

- *стрічковий* - у вигляді прямої чи криволінійної орнаментальної смужки, що прикрашає середину виробу або обрамлює його;
- *сітчастий*, при якому вся поверхня заповнена узором;
- *центричний*, або *розетковий*, в якому окремі елементи орнаменту вписані в квадрат, коло, ромб або багатокутник, розташований у центрі.

Існує декілька основних правил композиційної побудови орнаменту для вишивки:

1. Деталі, з яких складається орнамент, повинні відповідати основній темі.

2. Для побудови орнаменту насамперед треба знайти композиційний центр - визначити ту частину оздоблюваного виробу, яка повинна найбільше привертати до себе увагу.

3. Треба чітко дотримуватись пропорцій елементів між собою і оздоблювальною площиною предмета.

4. Основою кожного орнаменту є симетрія - повторення в певному порядку одного елемента чи їх групи. Симетрія має кілька видів:

а) дзеркальне відображення - коли всі частини, розміщені справа від певної лінії, точно повторюються зліва від неї;

б) осьова - вид симетрії, коли один елемент або група їх повторюється через певний проміжок по прямій чи кривій лінії. Самі елементи можуть і не мати симетрії.

Більшість же природних форм є асиметричними, тобто не мають чіткої та послідовної організації. Асиметричні композиції динамічніші. Асиметрія поширена в малюнках для виготовлення хусток, шарфів, купонів для суконь.

5. У малюнках слід дотримуватись рівноваги, тобто сума елементів, ліній і фарб в одній частині узору повинна урівноважуватися з другою частиною, навіть коли вони не перебувають між собою у стані дзеркальної симетрії.

6. На орнамент впливає також закон ритму - порядок чергування елементів або їх груп у малюнку.

Рапортом малюнка називають частину художніх елементів, які ритмічно повторюються по всій його довжині і ширині.

Будуючи орнаменти, не бажано відображати реальні форми навколишнього середовища.

В орнаментальних композиціях вишивки велику роль відіграють *мотиви - символи* (інструкційна карта 2), значення яких змінювалося з розвитком суспільства, але люди завжди вірили в те, що вони мають магічну силу. Усі мотиви взяті з реального життя, на що вказують їх назви.

За зовнішнім виглядом мотиви, які використовуються на вишитих виробках, бувають геометричними, рослинними, зооморфними, антропоморфними (інструкційна карта 3).

Поширеними геометричними мотивами є хрест, круг, коло, квадрат.

До мотивів рослинного світу належать: меандр, овес, косиці, сосонка, хміль, виноград.

До мотивів тваринного світу (зооморфних) належать: вуж, в'юни, раки, сови, баран.

Геометричний орнамент складається з поєднаних у кольорі геометричних елементів, які чітко чергуються. Геометричний орнамент утворюється стилізацією рослинного і зооморфного орнаментів.

Рослинний орнамент складається з рослинних елементів - декоративно стилізованих квітів, листя, гілок тощо. Форми рослинного орнаменту можуть відрізнятися від природних форм і навіть не нагадувати їх. Багато квітів зображують у поздовжньому розрізі або побаченими зверху, листя - розвернуте у фас.

Часто у вишивці поєднують геометричний і рослинний орнаменти.

Зооморфний орнамент характеризується орнаментальними композиціями, як реалістичними, так і більш умовними — стилізовані птахи, тварини, риби.

Антропоморфний орнамент — це стилізоване зображення силуетів людини.

Каліграфічний орнамент утворюється з окремих літер або елементів тексту.

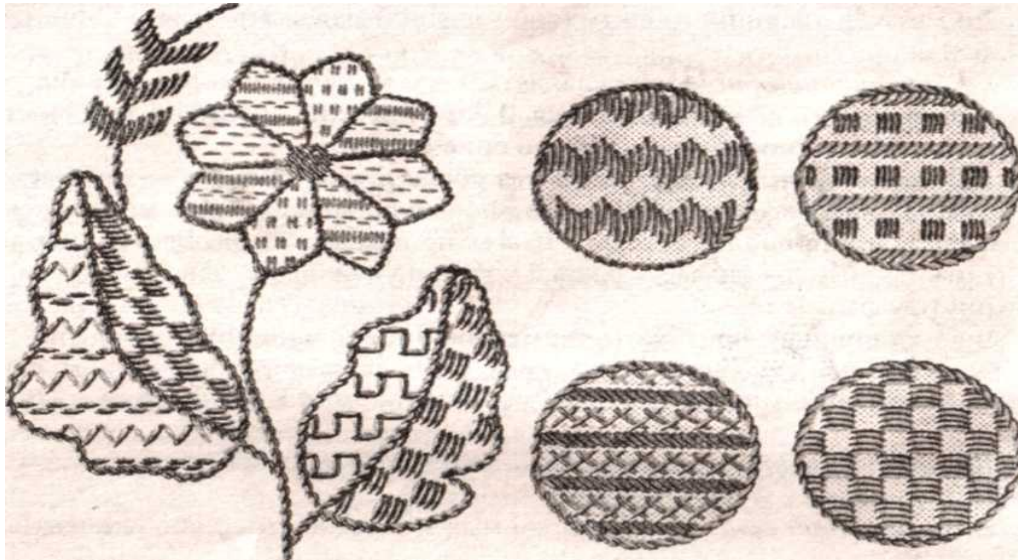
Предметний орнамент складається із зображення предметів побуту, знарядь праці та відпочинку, атрибутики театрального мистецтва, музичних інструментів тощо.

Пейзажний орнамент характеризується реалістичним або стилізованим зображенням мотивів природи, архітектурних пам'ятників тощо.

Геральдичний орнамент — це композиція із зображенням гербів, орденів і медалей, емблем та значків. Наприклад, бджола символізує працьовитість, підкова - щастя, якір-надію, дзеркало - правду, ліра - музику, лев - могутність тощо.

Важливу роль у побудові композиції відіграє колорит - гармонійне поєднання кольорів та відтінків узору, що підпорядковане основному тону і створює певну єдність композиції.

Рис. 1. Зразки заповнення елементів візерунка рушниковими швами

Щоб отримати найбільш гармонійне поєднання кольорів у вишивці , необхідно знати їх властивості. *Вчитель демонструє добір кольорів .*

Вирішальне значення і вплив на характер орнаментальних мотивів мають шви, так звані «техніки», яких в Україні налічується понад 150. При оздобленні виробів(рушників, серветок, одягу) українською народною вишивкою найчастіше використовують не один шов, а декілька. Однак це зовсім не означає, що шви можна використовувати у будь-якому поєднанні. Адже шви повинні гармонійно доповнювати один одного і не порушувати цілісності й краси вишивки. Яскравим прикладом такого гармонійного поєднання різних швів є техніка «рушникові шви». Ця велика група технічних способів заповнення великих елементів рослинного орнаменту поширена у вишивках центральних областей України.

Це в основному двобічні лічильні шви, які поєднують в собі занизування, штапівку, лічильну гладь, хрестик тощо. Багато цих швів мають свою традиційну назву - шахівниця, качалочки, кривульки тощо (рис. 1).

Рис. 1 .Рушник «Дерево життя»

Цією технікою найчастіше вишивають панно. Найхарактернішим мотивом є дерево життя. Контур малюнка вишивають стебловим швом або ланцюжком. Зображення квітів, листя, птахів заповнюють різними швами лічильної гладі, занизуванням, штапівкою, хрестиком. Добре поєднується з багатьма техніками вишивання мережки. Характерним є поєднання мережки з такими техніками, як занизування, хрестик, гладь. При підборі кількох технік вишивання для оздоблення виробу слід враховувати традиції даного регіону, місцевості. Наприклад, для орнаментів Полісся не є характерним застосування одночасно різних технік вишивання, а перевага надається одному кольору — червоному. У той же час у західних областях вишивка може включати до десяти барв із застосуванням бісеру, стеклярусу, металевих леліток.

Різноманітними є і техніки вишивання

У процесі розповіді звертається увага на зразки вишивок, роздатковий матеріал, інструкційні карти.

IV. Узагальнення знань учнів.

Закріплення нового матеріалу відбувається у формі бесіди за запитаннями.

1. Що таке орнамент у вишивці?
2. Що називається узором?
3. Що таке ритм?
4. Які види орнаментів ви знаєте?
5. Чим відрізняється мотив від орнаменту?
6. Чим відрізняється стрічковий орнамент від сітчастого?
7. Що таке композиція?
8. Що враховується при складанні композиції?
10. Що таке мотив рисунка вишивки?
11. Які види орнаменту застосовуються для вишивки рушників рідного регіону?
12. Які характерні елементи геометричного орнаменту використовують для вишивки рушників?

Практична робота

Учні, користуючись роздатковим матеріалом, додатковою літературою, ПК, інструкційними картами, банком ідей (додаток № 3), алгоритмом роботи з програмою (додаток № 2), виконують поставлені перед ними завдання. Учитель допомагає, контролює, заохочує. Робота над творчим проектом (додаток № 1.)

1. Обхід - перевірка правильності ввімкнення комп'ютера;
2. Обхід - допомога в роботі з програмою;

3. Обхід - перевірка виконаної роботи з програмою;
4. Обхід - допомога в підбиранні елементів композиції з друкованих зразків;
5. Обхід – контроль створених композицій.

V. Підсумки заняття.

Оцінювання знань та вмінь учнів.

Домашнє завдання.

1. Внести (якщо необхідно) уточнення до критеріїв, яким повинен відповідати виріб щодо сюжету, форми, розмірів. Внести відповідні зміни в ескіз.
2. Уточнити з батьками орієнтовні передбачувані витрати на реалізацію творчого проекту.

Додаток № 1

План-проекту.

1. Технічне завдання

- 1.1. Призначення випробу, що проектується.
- 1.2. Вимоги до конструкції (конструкція, форма).
- 1.3. Вимоги до матеріалів (тканина , нитки).

2. Технічна пропозиція

- 2.1. Аналіз моделей аналогів.
 - 2.1.1. Аналіз художнього оформлення моделей аналогів.
 - 2.1.2. Висновок з технічної пропозиції.

3. Ескізний проект

- 3.1. Опис зовнішнього вигляду

4. Розробка технічного проекту.

- 4.1. Створення_композиції.

5. Технічна документація

- 5.1 Карта витрат матеріалу.

Тканина	Рамка розкладання, см	
	Ширина	Довжина
Основна		
Оздоблювальна		

6. Розрахунок собівартості і ціни виробу.

6.1 . Розрахунок матеріальних витрат.

6.2. Розрахунок витрат на оплату праці.

6.3. Розрахунок відрахувань від зарплати на податки.

6.4. Розрахунок амортизаційних відрахувань.

Матеріал	Ціна за 1м, грн..	Витрата матеріалів	Усього, грн.
Разом:			

Інструмент	Вартість, грн.	Амортизація
Ножиці		
Голки (ручні)		
Голки машинні		
Усього:		

Виховний захід
з трудового навчання у 9 класі
« Вечорниці на Варвари»

А колись , давно колись-то
Рушники вже ткались.
І хустина мережилась.

(Т. Г. Шевченко)

Мета виховного заходу: *Ознайомити дітей з українськими народними традиціями, розширити поповнити знання про традицію застосування рушника. Домогтися глибокого осмислення учнями значення рушника у житті рідного народу, вироблення душевної потреби берегти його як сімейний скарб, бажання вишити свій рушник. Ознайомити з рушником, як оберегом, його символічним значенням, традиціями, звичаями, обрядами, пов'язаними з рушником. Ознайомити з українськими народними святами, українськими обрядами, українськими національними стравами. Сприяти розвиткові творчих здібностей дітей, бажання зберегти родинні традиції, не забувати своєї національної культури.*

Виховний захід проводиться в музеї світлиці – старій українській хаті. Стоїть застелений вишитою скатертиною стіл. Біля столу дерев'яна лава. На покуті – образи, прибрані вишитими рушниками. Підлога застелена домотканими доріжками. В іншому куті хати - лави застелені тканими килимами.

Господиня: У нас сьогодні в хаті - вечорниці.
Милують око диво – рушники.
Дівочий сміх лунає у світлиці,
Як добре, що є звичаї такі!

Господиня *порається біля печі (місить тісто на вареники ...) Заходить ще одна поважна жінка. Низько кланяється, прикладаючи руку до серця.*

Кума. Добрий вечір у вашій хаті. А що ви, кумонько, приготувались вже до вечорниць? Чи наварили вже узвару?

Господиня. Добрий вечір і вам (низько кланяється, прикладаючи руку до серця.) Я так собі мислю, що ви прийшли допомогти мені попорати вечорниці? Чи не ваша дівка сьогодні вперше на вечорниці піде?

Кума. Дочекалася, виховала донечку, як ясен цвіт. Дівку не поливай, вона сама росте. Пора вже й весільні рушники вишивати. Цікаво як прийме її юнача громада. От я й надумала прийти та допомогти вам. А ще я напекла

пирогів з калиною та вишнею, щоб молодь пригощалася (*викладає на стіл*).

Господиня . Спасибі за те, що прийшли. Ото допоможіть мені вареники доліпити, бо мабуть, дівчата от - от прийдуть ...

За сценою чути спів та сміх. Заходять дівчата до хати низько кланяються, вітаються зі старшими.

Дівчина 1. Добрий вечір, добрим людям! Чи можна до вас на вечорниці?

Господиня. Добрий вечір і вам, якщо не жартуєте ! Та проходите, проходите. Лишень обметіть чоботи із снігу. (*До куми*) А от бачите кумонько , як мете сьогодні. Недарма в народі приповідки ходять : «Варвара снігом постелить, Сава загладить хуртовиною, а Микола морозом придавить!»

Дівчина 2. «Варвара мосте, Сава гостре, а Микола гвозде!».

Дівчина 3. «Варвара заварить, а Микола поставить кола!»

Кума. Всі ці три дні треба варити узвар та кутю «Щоб хліб родив та садовина рясніла!».

Господиня . Сьогодні, дівчата, день великомучениці Варвари і в цей день гріх прати, білити і глину місити. Можна лише вишивати та нитки сукати... Ходять легенди в народі, що свята Варвара великомучениця була така мудра на вишивання, що вишила ризи самому Ісусові Христові: «це ж вона нас і вишивати навчила». Тож просіть дівчата у святої Варвари благословення почати весільні рушники вишивати та беріться до роботи .

Дівчата хрестяться і шепочуть : «Свята Варвара золотими нитками Ісусові ризи шила і нас навчила.»

Дівчина 1. Подяка Святій Варварі

Є Святість - у кожному слові.

Та в дії сильніші чари.

За вишиті ризи Христові –

Подяка Святій Варварі.

Як очі накриє китайка,

Проміння пришлють Стожари.

За всі сорочки і крайки –

Подяка Святій Варварі.
Ті хрестики...
Гладь олімпійська.
Поглянеш – зникають хмари.
За всі рушники українські –
Подяка Святій Варварі.

Антоніна Листопад.

Дівчина 4. Тітонько, а Варвари це ж день повороту на весну.

Дівчина 5. Так, так, приповідка каже, що «Варвара ночі увірвала ,а дня доточила».

Дівчата беруться до роботи . Одні допомагають господині вареники доліпити, інші розчиняють тісто на пампушки. А решта сідають вишивати. Починають співати (вірші А. Малишка, музика П. Майбороди « Пісня про рушник»).

Пісня про рушник

Рідна мати моя, ти ночей недоспала,
І водила мене у поля край села,
 І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
 І рушник вишиваний на щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
 Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
 І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
 І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
 І засмучені очі хороші, блакитні твої.
Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушникові оживе все знайоме до болю:

І дитинство, й розлука, і вірна любов.

І на тім рушникові оживе все знайоме до болю:

І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

Дівчина 6. Рушник на стіні давній наш звичай. Не має жодної оселі котру не прикрашав би рушник.

Дівчина 7. Вишитий рушник створює настрій в оселі . З рушником ушановується поява немовляти в родині, виряджають в далеку дорогу хто батька , хто сина, хто чоловіка...

Дівчина 8 . А хто й коханого. *Виконують українську народну пісню «Їхав козак за Дунай».*

Їхав козак за Дунай
Сказав: «Дівчино прощай!
Ти конику вороненький,
Скачи та гуляй!»
«Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче,
Як ти мене покидаєш,-
Тільки подумай!»

Дівчина 1. А хто з нас дівчата не мріє стати з коханим на весільний рушник?

Дівчина 2. Нам, подружки ,потрібно наповнювати скрині рушниками , готувати свій весільний посаг.

Господиня. Довгими зимовими вечорами ви, дівчатка, мережитимите узори й від того якими вони вийдуть, скільки ви встигнете їх вишити, такою складеться думка про вашу працьовитість та вдачу.

Кума. Вишивайте, дівчата, вкладайте душу в вишивку, бо як прийдуть до якої свати, то щоб було чим перев'язати та хустину для нареченого необхідно вишити.

Дівчина1 . Біле поле полотняне

Рівно ткане, чисто пране,
А по ньому голка ходить -
За собою нитку водить.

Дівчина2. Покрутнеться так і с'як,-
Зацвіте червоний мак,
Зазирне там і тут,
І троянди зацвітуть.

Дівчина3. Пройдеться поволі –
Є калина в полі,
І дзвіночки і барвінки,
І верба і материнка

Дівчина4. Вправна голка – чарівниця,
Вона справжня трудівниця.
Вона завжди допоможе
І красу створити зможе.

Дівчина 5. Я вишиватиму калину – дерево нашого українського роду.
Вона пов'язується з народженням Всесвіту, вогненної трійці: Сонця, Місяця
і Зорі. А оскільки ягоди калини червоні, то й стали вони символом крові та
невмирущого роду. Ось чому весільні рушники, дівочі й парубочі сорочки
тяжіють тими могутніми гронами.

Співають українську народну пісню.

У полі калина.
У полі червона,-
Хорошенько цвіте.

Ой роде наш красний,
Роде наш прекрасний
Не цураймося, признаваймося,
Бо багацько нас є.

Дівчина 6. А я хочу вишити дуб і калину, бо вони поєднують у собі
символи сили і краси, але сили незвичайної, краси невмирущої. Дуб –

священне дерево, що означає сонячну чоловічу енергію, розвиток, життя.

Дівчина 7. На моїх рушниках буде символіка винограду, яка розкриває нам радість і красу створення сім'ї. Сад – виноград – це життєва нива на якій чоловік є сіячем а жінка має обов'язок рости й плекати дерево їхнього роду.

Молода Ганнуся по садочку ходить.

Виноград, красний, зелений сад.

По садочку ходить, зіллячко садить.

Виноград, красний, зелений сад.

Дівчина 1. А я вишиватиму мак. Ми святимо мак і ним обсіваємо людей і худобу, бо віримо,- що мак має чарівну силу, яка захищає від усякого зла. А нас, дівчат, порівнюють з квітучою маківкою. Коли сіяли мак, говорили:

Прошу тебе , цвіти красно,

Уроди голівок рясно,

Щоб мачинок не злічити

І на свято посвятити.

До господині: А чи будуть сьогодні вареники з маком?

Господиня. Обов'язково, Оленко! Адже на Варвари ми завжди варимо вареники з маком. А чи не забули ви начинити декілька «лівих» вареників з клоччям та вовною, «пирхунів» з борошном ,щоб пожартувати з хлопцями?

Дівчина 2. Ой, лишенько, забули! Давайте скоренько заліпимо таких (*ліплять*). Цікаво хто ж сьогодні буде пирхуном?

Дівчина 3. А я хочу вишити лілію, вона приховує в таємницю життя. В легендах квітка лілії - то символ дівочих чарів ,чистоти та цноти. Вишита квітка лілії допоможе розгадати таємницю тих чарів. У зображенні двох лілій вимальовуються силуети двох пташок - знаку любові та парубання.

Дівчина 4. Дівчата, чи знаєте ви що означає пишна ружа на рушнику? Якщо промовити слово ружа, то ми почуємо в ньому древню назву Сонця – Ра , а може воно означає вогненну кров, бо староукраїнська назва крові –

руда. Це не просто квіти – це квіти – зорі, що уособлюють уявлення народу про Всесвіт.

Дівчина 5. Я вишиватиму Берегиню – вона життєтворча Мати – природа, і жінка мати, яка дарує світові сина, і Дерево життя.

В нас хрестиком доля цвіте на вишиванках.
Бо зіткане з любові, бо купане в веснянках.
Веселковим розмаєм над журавлиним краєм.
Нам спів дзвінкий лунає і серце звеселяє.

Дівчина 3. *(до господині)* Тітонько, скажіть . а чи не гріх похизуватися своїм приданим, рушниками?

Господиня. Звісно не гріх . Якій же матері не хочеться щоб селом йшла добра слава про доньку із золотими руками.

Дівчина відкриває скриню й показує своє придане, вишиті сорочки , рушники.

Одна з дівчат відкладає вишивання і підбігає до дівчат , що ліплять вареники.

Дівчина 5. Ну чого порозсідалися ? Давайте поки хлопців немає поворожимо на чоботах. Бо рушники вишиватимемо, а котра з нас в цьому році заміж вийде не знаємо.

Дівчата знімають з правої ноги по чоботу і дають дівчині. Вона забирає чоботи , підходить до вікна. Тут їй чоботи починають падати з рук. Вона пробує їх зібрати , та нічого в неї не виходить. Усі дівчата сміються.

Дівчина 5. *(ображеним голосом):* Ну і чого то я зуби сушила? Та станьте і допоможіть, бо у мене не десять рук.

(Двоє дівчат підбігають до неї ,розбирають чоботи і починають по черзі переставляти їх від вікна до порогу так, ніби крокують. Незабаром чийсь чобіт переступив поріг.

Дівчина 6. Ой матінко! Це ж мій чобіт!

Господиня. Ото цього року і вийдеш першою заміж. А яку ж ви пісню заспіваєте (називає дівчину на ім'я) на весіллі?

Дівчата кружляють навколо знякової дівчини і співають українську народну пісню «Горіла сосна палала».

Горіла сосна палала, горіла сосна палала,

Під неї дівчина стояла ,

Під неї дівчина стояла.

Під неї дівчина стояла, під неї дівчина стояла

Русую косу чесала ,

Русую косу чесала,

Ой коси , коси ви мої, ой коси , коси ви мої

Довго служили ви мені ,

Довго служили ви мені.

Більше служить не будете, більше служить не будете,

Під білий велін підете ,

Під білий велін підете.

Під білий велін під хустку, під білий велін під хустку

Більш не не підеш ти за дружку .

Більш не не підеш ти за дружку.

Жінки з дівчатами варять вареники і смажать пампушки.

Дівчина 7. *До господині.* А нумо тітко розтолкуйте, що воно значить?

Іду я на вечорниці до вас і ворожу собі на плоті: рахую стовпчики – молодець, удівець , молодець , удівець, молодець... Аж бачу з того краю вулиці іде якийсь чоловік. Не видно хто лишень можна упізнати, що то мужчина. Я сховалася на плоті , як він тільки порівнявся зі мною , вискочила та як заверещу: « Дядьку, як вас звати?» Той з несподіванки аж присів. А далі кожуха у руки та як дремене через кучугури. Мені так і не відповів як його звати ... (Дівчата сміються).

Господиня (утираючи сльози): Ой, розсмішила ти нас до сліз, Оксано, щоб була ти здорова. А розтлумачити твою ворожбу можна так : цього року ти собі ще пари не знайдеш , а мабуть, в наступному році. Багато хлопців до

тебе женихаються , а милого серцю поки немає. Та не журися: краще
зачекати та з милим під вінець іти. І крий Боже , з нелюбом віку доживати...

Дівчина 1. Щось ви тітко про сумне мову завели .

Дівчина 2. А я знаю, чому сумно... бо хлопців нема. Обіцяли прийти
як смеркне, але десь забарилися.

*На вулиці чути гамір, лунає українська народна пісня « Ой раз їхав козак
містом». Хлопці заходять у хату, і пісня ллється уже гучним юнацьким
голосом.*

Їхав, їхав, козак містом,
Під копитом камінь тріснув,
Да раз, два.
Під копитом камінь тріснув,
Соловейко в гаю свиснув.
Да раз, два.
Соловейку, рідний брате,
Виклич мені дівку з хати.
Да раз, два.
Виклич мені дівку з хати.
Щось я маю їй спитати.
Да раз, два.
Щось я маю їй спитати.
Чине била вчора мати.
Да раз, два.
Ой, чи била, чи сварила,
А я з козаком говорила.
Да раз, два.

*Входить старший парубок, низько вклоняється господині і говорить:
Добрий вечір вашій хаті, доброго здоров'я та добрих гараздів!*

Господиня. Доброго здоров'я і вам (прикладася руку до серця і низько
вклоняється парубочій громаді).

Парубок 2. Пустіть подорожніх до хати погрітись. Надворі така заметіль і темінь , що аж страшно. А у вас тепло, затишно і пампушками пахне.

Дівчина 3. (підморгуючи господині): Цікаво, хто в таку погоду подорожує? Добрі люди по домівках сидять та на печі гріються, теплі узвари попивають та калачами заїдають.

Парубок 3. А ми до вас прийшли на пампушки та вареники. А щоб веселіше було, і музику запросили.

Господиня: Та вже заходьте двері прикривайте скоріше ,бо зовсім хату вистудите .

Парубок 4. (Низько вклоняється). Дякуємо вам на слові: А ми як зігріємось, то напевне вже вам сумувати в цей вечір не дамо.

Хлопці розсідаються поміж дівчат. Деякі мило бесіднують, деякі з цікавістю розглядають дівоче вишивання. Дівчата скоренько накривають страви на стіл. То тут – то там виникає веселий сміх.

Парубок 1. Дівчата , чи не час і на дзеркалі поворожити . Може я комусь і привиджусь?

Дівчата і хлопці встановлюють на стіл дзеркало , а по обидва боки свічки . Перед дзеркалом сідає одна із дівчат, запалюють свічки , пригашують світло у хаті.

Дівчина 6. (уважно вдивляючись у дзеркало)

Свята Варваро!

До тебе казати маю

Раба Божя я (ім'я)

Коли твоя ласка,

Нареченого покажи ,

Голову хустиною пов'яжи.

Завий чесний мій віночок,

Покажи мій весільний віночок.

Парубок виглядає із-за стини у весільному віночку і відбивається у дзеркалі. Дівчина зойкає і відскакує від дзеркала.

Дівчина 6. Ой, лишенько, я там таке бачила...

Парубки (регочуть): Невже Грицько тобі показався ?

Дівчина 6. Грицько. А ви як здогадалися?

Парубки виводять Грицька у весільному вінку із намальованими буряком щоками. Він кривиться перед дівчатами.

Дівчина 6. А щоб тобі пусто було! Як я злякалася тебе, харцизяку...

Парубок (ніби ображено): Я ж тебе сватати буду, ти мене харцизякою обізвала.

Дівчина 6.(розгублено): Та то ж я від страху...

Уся молодь сміється. Знову грає музика.

Парубок 2. Гарно ми вас розіграли. Годилося б вже й повечеряти.

Дівчина 7. Та просимо, просимо повечеряти!

Милі гості, просим сісти.

Вареники будем їсти .

Вареники не погані,

Хоч сьогодні без сметани

В кожній хаті на Україні

Вареники дають нині,

Коржі з маком, галушки,

Балабушки, пампушки,

Дівчина 1. Вас чекають у макітрі ,

Вареники дуже ситні,

Білолиці, круглолиці,

Із добірної пшениці,

Їжте, просимо зі смаком

Вареники наші з маком,

Хоч попадуться вам із перцем,

Зате, знайте, з щирим серцем.

Хлопці та дівчата сідають до столу, вечеряють, п'ють узвар. За столом чути сміх, жарти. Співають « Зеленеє жито, зелене».

Зеленеє жито, зелене.

Хороші гості у мене.

Зеленеє жито за селом.

Хороші гості за столом.

Зеленеє жито, зелене.

Хороші гості у мене.

Зеленеє жито ще й овес,

Тут зібрався рід наш увесь.

Хлопцям підсовують вареники з сюрпризами. Кому вони попадають з борошном тих називають «пирхунами».

Парубок 1. *(виходить з-за столу, низько вклоняється господині):* Дякуємо красно за таку смачну вечерю, *(вклоняється дівчатам):* Дякуємо і вам, дівчата, що приготували вечерю і нам усім догодили.

Дівчина 1. *(виходить з-за столу, вклоняється в пояс).* Красно дякуємо на доброму слові, що нашу працю похвалили і вам усе припало до смаку.

Молодь одягається, низько вкоаняється господині і виходить з хати. Вийшовши з хати молодь заводить пісню. «Скільки б не співали, а прощатись час.»

Скільки б не співали, а прощатись час.

Кращі побажання ви прийміть від нас.

І в вас, і в нас хай буде гаразд ,

Щоб ви і ми щасливі були.

Проект «Швейне обладнання»

Конспект уроку в 7 класі на тему

«Творчий проект. Інструменти та обладнання»

Мета: ознайомлення з інструментами, які використовують

під час пошиття виробу;

- вивчення будови швейної машини з електричним приводом;
- формування навичок керування швейною машиною;
- розвиток уваги, логічного мислення;
- виховання охайності, дбайливого ставлення до обладнання, свідомого виконання правил з техніки безпеки.

Наочність: презентація, таблиця «Будова швейної машини з електричним приводом».

Обладнання: швейні машини, мультимедійний проектор.

Інструменти і матеріали: нитки, ножиці, голки, тканина.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

Перевірка наявності учнів і готовності їх до уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Як називається проект, над яким ми працюємо?

(«Спідниця»)

2. Що означає термін «проект»?

(Кинутий вперед задум, ціль, яку планується досягнути.)

3. Як ви вирішите проблему?

(Учениці називають шляхи вирішення проблеми.)

4. Які основні вимоги ставляться до проєктованого виробу?

(Виріб повинен бути зручним у користуванні, естетично оздоблений, відповідати розмірам, чистим, якісним, охайним.)

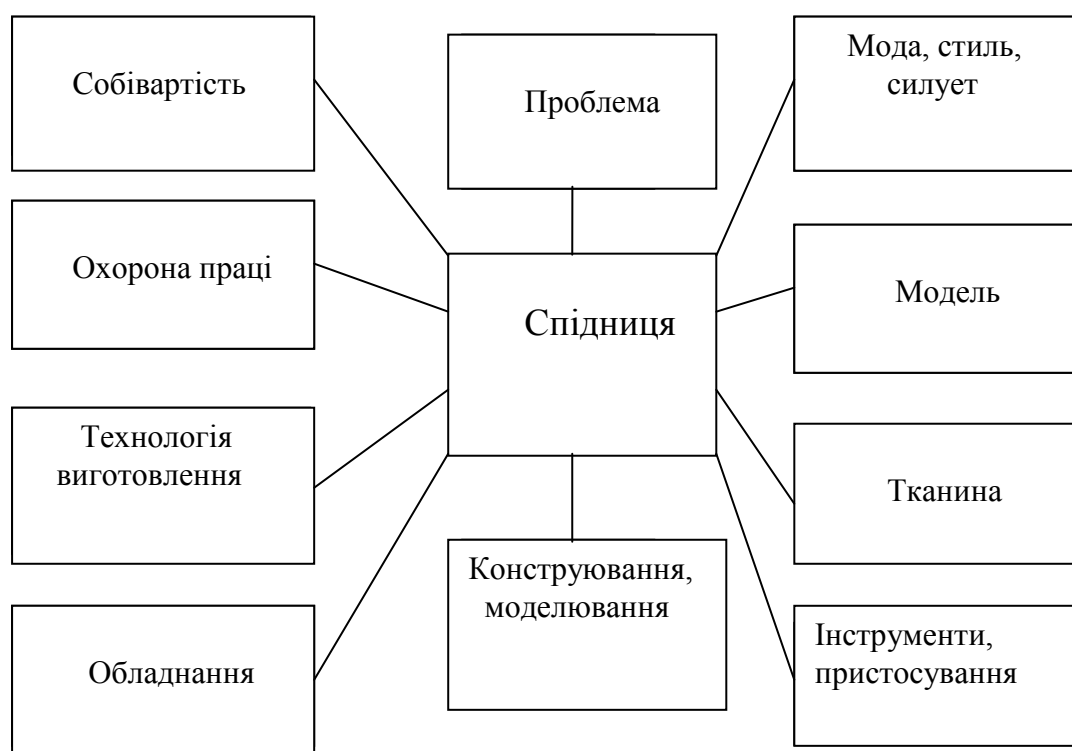
5.3 яких етапів складається проектна діяльність?

(Проектно –технологічна діяльність складається з чотирьох етапів: організаційно –підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний.)

III. Оголошення теми і мети уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Щоб пошити спідницю, потрібно виконати завдання в певній послідовності (схема 1).

1. Ознайомлення учнів з інструментами та матеріалами, необхідними для пошиття спідниці. (Розповіді учениць).

Вчитель. Для шиття використовують різні інструменти, пристосування, матеріали: голки ручні, нитки, тканину, наперсток, ножиці, сантиметрову стрічку, шпильки, крейду кравецьку, лінійку (Див. малюнок). Що ви цікаве знаєте про них?

Учениця. Ручні голки для шиття можуть мати різну товщину. Залежно від товщини випускають голки 12 номерів. Найтонша голка -№1, а найтовща -

№12. Голку добирають відповідно до тканини. Тонкими голками шиють на тоненьких, м'яких тканинах, а товщими – на товстих і грубих.

Учениця. Під час шиття застосовують різні за розмірами ножиці. Великими ножицями розкроюють тканину. Ножицями середнього розміру обрізають кінці ниток. Маленькими ножицями підрізають нитки тканини при вишиванні мережок, вирізають отвори в тканині. Ножиці мають легко закриватися і добре різати по всій довжині леза.

Учениця. Шиють нитками різного кольору і товщини. Вони можуть бути бавовняні, шовкові, штучні. Залежно від товщини швейні нитки бувають різних номерів -№40,50,60. Номер вказують на катушці. Нитки добирають відповідно до тканини.

Учениця. Наперсток використовують для того, щоб легко було проколувати тканину і не поранити пальці. Наперстки бувають різних розмірів, з дном і без дна. Надівають наперсток на середній палець правої руки.

Учениця. Сантиметрова стрічка –це стрічка із проклеєної тканини завдовжки 150 см. Сантиметровою стрічкою вимірюють довжину тканини, розміри деталей, обміряють фігуру людини.

2. Ознайомлення з будовою швейної машини з електричним приводом (Див.Додаток 1):

а) історія швейної машини;

Перший проект швейної машини для пошиття одягу запропонував більш як 500 років тому відомий італійський художник Леонардо да Вінчі.

Інженер Тімоньє здійснив революцію в швейній справі. Сталося це в першій половині XIX століття, а вірніше в 1829 році, коли в Париж приїхав нікому не відомий інженер Тімоньє. Він закохався в бідну парижську швачку Жаклін. Швачка так була зайнята роботою, що у неї не було часу на побачення. Тімоньє часто приходив до Жаклін в майстерню, щоб хоча би поглянути на свою кохану. А бідна дівчина сиділа, завалена тканинами, із яких їй, як завжди, терміново треба було пошити наряд для однієї із багатьох французьких модниць.

А пошити наряд в той час було зовсім не просто. Весь одяг шився вручну, і для цього потрібно було багато часу. Часу на побачення з Тімоньє не вистачало, і він знайшов вихід. В XIX столітті, яке було століттям тріумфального відкриття машин, Тімоньє винайшов швейну машину. Винахід інженера був вчасним. Уже в 1850 році вдосконалені швейні машини Тімоньє почали використовувати в кращих парижських салонах моди.

б) призначення швейної машини;

Побутова швейна машина призначена для зшивання матеріалів прямолінійною строчкою. На ній можна виконувати також інші види робіт – обметувати зрізи тканини чи оздоблювати вироби зигзагоподібною строчкою. Машина має комплект пристосувань для пришивання гудзиків, застібок, обметування петельок.

в) види швейних машин;

Побутові швейні машини бувають з ручним, ножним і електричним приводом.

г) деталі швейної машини (на мультимедійному проекторі);

Мал. 41. Швейні машини з електроприводом

V. Практична робота.

1. Ознайомлення з правилами безпечної роботи на швейній машині

(Див. Додаток 2).

Швейна машина – складний механізм, який потребує дотримання певних правил безпеки.

Робота в парах.

- Складіть правила безпечної роботи на швейній машині.
- Порівняйте їх з правилами, записаними в Інструкції (Додаток 2).

А зараз давайте проведемо фізкультхвилинку і заспіваємо пісеньку про правила безпечної роботи.

Щоб здоров'ям своїм не ризикувати

Правила безпеки всім треба добре знати:

Перш за все приготуй одяг спеціальний –

Працювати лише в ньому слід, звичайно.

Все волосся збери і запни косинку,

Зайві речі прибери зі швейної машинки.

Безпечна робота – здоров'я твоє.

Порядок та успіх вона надає.
Безпечна робота –у твій кожен крок.
Безпечна робота –безпечний урок.

Коли ж шити почали –стежте за руками

Щоб під голку ваші пальці раптом не попали.

Не торкайтеся паска, не тягніть тканину

І не нахилийтеся близько до машини

Пам'ятайте, що здоров'я –краща нагорода

І тоді для вас робота буде в насолоду.

Робота в групах

2. Установлення машини на робочий і холостий хід.

Інструкційна картка №1

Послідовність виконання роботи:

1. Поверни фрикційний гвинт до упору від себе (вправо), притримуючи махове колесо рукою. (Машина установлена на робочий хід).
2. Під лапку поклади тканину. Опустити спочатку голку, а потім лапку. Перевір просування тканини під лапкою, повернувши махове колесо на себе (три рази).
3. Постав праву ногу на педаль усією ступнею так, щоб п'ятка була притиснута до краю педалі. Чим сильніше натискування на педаль, тим швидше обертається головний вал машини, а отже, машина швидше шие.
4. Плавна зупини машину. Поверни фрикційний гвинт на себе (вліво), притримуючи махове колесо рукою. (Машина установлена на холостий хід).

3. Виконання строчок без заправлення ниток в машину

Інструкційна картка №2

Послідовність виконання роботи:

1. Постав машину на робочий хід.
2. Підними лапку.
3. Голку постав у крайнє верхнє положення поворотом махового колеса на себе.
4. Під лапку поклади папір у смужку або в клітинку, складений удвоє.
5. Опустити лапку.
6. Ліву руку тримай під час шиття так, як показано на малюнку.
7. Ручку приводу постав у верхнє положення й рухом від себе повільно обертай її. Голка має проколювати папір точно по наміченій лінії.
8. Дострочивши до кінця клаптик паперу, зупини машину.
Підними голку й лапку, звільни папір.

VI. Узагальнення та систематизація знань.

Індивідуальна робота.

1. Дві учениці отримують для самостійної роботи картку.

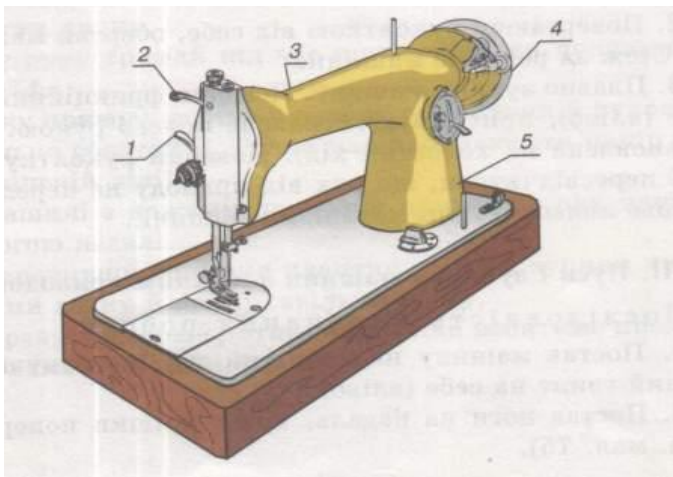
КАРТКА

№	Назва механізму деталі	Призначення механізму, деталей
1	Регулятор довжини стібка	
2		Для механічної намотки нитки на шпульку
3	Махове колесо, ручка махового колеса	
4		Для притискання тканини до зубчастої рейки
5	Ниткопритягач (важіль з вушком)	
6		Для встановлення швейної машини на холостий або робочий хід.

2. Дві учениці виконують зразки машинних швів на швейній машині.

Фронтальне опитування

3. Назвіть частини та позначені на малюнку деталі швейної машини.

VII. Оцінювання знань учнів.

VIII. Домашнє завдання. Принести папір для викрійки, тканину.

Додаток1. Презентація “Інструменти, матеріали, обладнання».

Правила безпечної роботи та санітарно –гігієнічні вимоги під час роботи на швейній машині.

1. Машину з електричним приводом ставити на стіл на відстані 5 ...10 см від його переднього краю.
2. Ліворуч від машини залишати місце для того, щоб розмістити виріб, який обробляється.
- 3.Світло на оброблюваний виріб має падати зліва або спереду машини.
- 4.Сидіти треба прямо на всій поверхні стільця, на відстані 10....15 см від краю столу.
- 5.Волосся заховати під косинку, рукава одягу застебнути.
- 6.Прибрати з машини сторонні предмети.
- 7.Не нахилятися близько до рухомих частин машини.
- 8.Не тягнути тканину й не підштовхувати її під лапку під час шиття.
- 9.Стежити за правильним положенням рук.

- 10.Перевірити, чи немає у виробі голки або шпильки.
11. Стежити за справністю ізоляції проводів.
12. Під час чищення і змащення, заміни деталей або заправлення нитками вимикати машину з електричної мережі.
- 13.При появі запаху горілої ізоляції –вимкнути машину з мережі.
14. Пускорегулювальну педаль розміщувати під столом, ближче до стільця, на якому сидить працюючий. Нога має стояти на педалі без напруження.

Дизайн – листи

(зразки)

для оформлення портфоліо творчих проєктів

з трудового навчання

Титульну сторінку підписують так:

Назва навчального закладу (зверху) *(така, як написано на печатці школи)*.

Тема проекту (посередині сторінки)

(вказується лише назва виробу).

Нижче справа: Виконала учениця ___ класу

Нижче: Керівник: учитель трудового навчання

Внизу посередині сторінки: Київ – 2016

На другій сторінці розміщують „Зміст”

1. Вступна частина

- 1.1. Обґрунтування вибору теми проекту.
- 1.2. Актуальність теми проекту.
- 1.3. Критерії виробу.
- 1.4. Визначення рівня знань та умінь, необхідних для виконання проекту *(які знання і вміння треба мати, які є, а які ще треба здобути)*.
- 1.5. Зміст діяльності з виконання творчого проекту *(складання плану роботи з виконання проекту та плану проектної діяльності/*

2. Основна частина (*наприклад, „Вироби із деревини в інтер'єрі кухні”, „Вишиті вироби у сучасному інтер'єрі ” тощо*).

- 2.1. Короткі історичні відомості про виріб *(назва виробу)*
- 2.2. Аналіз подібних виробів (аналогів).
- 2.3. Теоретичні відомості. *(Доцільно вказати, які властивості мають мати матеріали, щоб виріб відповідав критеріям)*
- 2.4. Конструювання виробу. *(Конструкторсько-технологічна документація – клаузура, ескізний малюнок виробу, креслення виробу, розробка візерунка для оздоблення, техніки, які будуть використовуватись, технологія виготовлення виробу, технологія обробки деталей, їх з'єднання, складання технологічної послідовності виконання виробу; організація робочого місця тощо).*
- 2.5. Економічний аналіз виробу та міні-маркетингові дослідження.
- 2.6. Екологічний аналіз використаної сировини, екологічна безпека виготовлення виробу.

3. Висновки. *(Учень розповідає, як він справлявся з роботою, що було важко виконувати; що вдалось, де можна використати набуті знання та вміння).*

4. Список використаної літератури. 5. Додатки.

Пошук проблеми.

І. Дослідження проблем. Поміркуй над проблемами й потребами, які допоможуть тобі визначитись із об'єктом проектування.

Для виявлення реальних практичних проблем навколишнього середовища:

1. Досліди разом з іншими різні сфери пошуку об'єкта проектування.
2. Дай відповіді на ланцюжок запитань.
 - «Які проблеми можна розв'язати створеними виробами?»
 - «Який досвід я маю для розв'язання наявних проблем?»
 - «Який виріб я можу виготовити?»
 - «Які наявні можливості для розв'язання виявленої проблеми?»
 - «У чому особливість твого задуму?»
 - «Які потреби задовольнить майбутній виріб?»
3. Поміркуй над ідеями для розв'язання обраної проблеми?

Банк ідей виробів. Моделі - аналоги.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Обґрунтування виявленої проблеми

У результаті обґрунтування проблеми сформулюй тему проекту та його мету.

В обґрунтуванні проблеми коротко опиши її актуальність:

- наведи докази важливості її розв'язання;
- коротко поясни, чому саме цей виріб обраний для проектування та виготовлення;
- Поясни, які потреби в результаті його виготовлення будуть задоволені.

Тема проекту має бути лаконічною, конкретною і простою. Вона має містити такі складові:

- назву виробу (об'єкт праці);
- функціональне призначення (які потреби будуть задоволені);
- хто буде ним користуватися.

Мета проекту має бути сформульована на основі теми проекту, вказати функціональне призначення виробу.

Тема проекту

Мета проекту

Історія виникнення даних виробів (мистецтв)

Для поповнення бази даних необхідно опрацювати різні джерела інформації: фотоальбоми, довідники, енциклопедії, журнали, підручники, репродукції картин, матеріали Інтернету, поради вчителя, фахівців, народних умільців тощо.

Вимоги до якості створення виробу

функціональні (відповідність призначенню)

ергономічні (зручність у користуванні) _____

естетичні (краса й привабливість)

економічні (мінімальні затрати)

технологічні (якість виготовлення)

Дизайн – специфікація

Документ детального переліку критеріїв, яким повинен відповідати виріб, має назву дизайн-специфікація. Розробка дизайн-специфікації передбачає також урахування таких ознак виробу: призначення, форма, кольорова гама, зручність у використанні й догляді, особливості конструкційних матеріалів, вартість виготовлення, корисність.

Вартість виготовлення

Народні (інші) мотиви

Форма

Кольорова гама

Корисність

Ескізи

II. Етапи художнього моделювання.

1. Моделювання образу майбутнього виробу. Під час моделювання уважно розглянь моделі – аналоги. Для народження ідей застосовуй творчі методи моделювання (фантазування, комбінування фокальних об'єктів тощо.) Розроби ескізи кількох варіантів моделі майбутнього виробу.
2. Ескізів може бути декілька - від двох до п'яти .

Варіанти оздоблення майбутнього виробу.

3. Розробка композиції оздоблення виробу:
 - визнач місце розташування оздоблення на виробі;
 - добери мотив і елементи оздоблення виробу.

Оздобленням можуть бути елементи вишивки, в'язання, аплікація, розпис, різьблення, інкрустація, оздоблювальні шви тощо.

Модель виробу.

Ескіз.

4. Вибір оптимального варіанта моделі серед наявних.

Результатом художнього моделювання є модель майбутнього виробу.

Зразок 13

Малюнок.

Малюнок виконується кольоровий відповідно власного задуму.

Зразок 14

Розрахунки матеріальних витрат.

Назва матеріалу	Ціна за одиницю, грн.	Витрати матеріалу	Розрахунки	Вартість витрат, грн.

Всього _____ грн.

Зразок 15

Кресленик (або опис) виробу

III. Етапи технічного конструювання.

Для реалізації вибраної моделі виробу чітко сплануй подальші дії.

План дій:

- Визнач розмірні характеристики майбутнього виробу;
- Зроби кресленик або опис послідовності виготовлення виробу;
- Добери матеріали, інструменти й пристрої для виготовлення виробу;
- Зроби попередні розрахунки часових і матеріальних витрат.

Інструкційна карта виготовлення

назва виробу.

№	Технологічна послідовність	Матеріали, інструменти та пристосування
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		

IV. Етапи технологічної підготовки.

1. Визначення послідовності технологічних операцій виготовлення виробу.
2. Розробка технологічної документації
3. Повторення правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог.

Отже результатом технологічної підготовки є розроблена технологічна документація. У якій зазначено послідовність виготовлення виробу, необхідні інструменти та пристосування.

Лист оцінювання.

Оцінка самооцінка якості виробу за 12 – ти бальною шкалою.

Показники якості	Оцінка експертів (учителя, фахівців, рідних тощо)			Самооцінка
Функціональність(відповідність призначенню: святковий, робочий, побутовий, декоративний та ін..)				
Ергономічність (зручність виробу в процесі використання)				
Естетичність (привабливість, гармонійність кольору, якість матеріалів, пропорційність форм, симетричність деталей виробу і візерунка та ін..)				

Висновки

Учень розповідає, як він справлявся з роботою, що було важко виконувати; що вдалось, що сподобалось, де можна використати набуті знання та вміння, чи буде займатись надалі проектною діяльністю.

Список використаної літератури.

Список подається з дотриманням бібліографічних вимог.

ВІДДІЛ ОСВІТИ ВАСИЛЬКІВСЬКОЇ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
БАРАХТІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ
ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ – ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

Проект

домашнього завдання

до ІІІ етапу

XXXІІ Всеукраїнської учнівської олімпіади

з трудового навчання

(обслуговуюча праця)

Тема проекту:

Розвиваюча м'яка дитяча книжка-сумка

«Пори року»

Виконала: Васкан Софія Сергіївна

учениця 9 класу

Барахтівського НВК

«ЗОШ І-ІІІст.-ДНЗ»

Васильківського району

Керівник: В'юн Лариса Іванівна

Київ 2014р.

Зміст.

1. Вступ. Які бувають м'які розвиваючі книжки.....	3
2. Банк ідей.....	4
3. Зображення моделей-аналогів та їх аналіз	5
4. Опис виробу та вимоги до нього.....	9
5. Рекомендації до користування.....	10
6. Констрування книжки (ескіз книжки).....	12
7. Добір матеріалів, інструментів та устаткування.....	15
8. Технологія виготовлення книжки.....	16
9. Випробування виробу.....	19
10. Економічне обґрунтування.....	20
11. Висновок.....	21
12. Література.....	22

1. Вступ. Які бувають м'які розвиваючі книжки.

Книга незамінна річ у житті кожної людини, а особливо дитини. Останнім часом книжки замінюють різними електронними засобами, але ніщо не замінить книги, яку можна не лише читати, перегортаючи сторінки, але й відчутти запах друкарської фарби, запах старовини. А якою ж має бути книжка для малюків?

Іноді спеціальні книжки для маленьких дітей роблять з щільного матеріалу – пластика або картону. Така книжка «антивандальна» – дитина не зможе її порвати або змалювати. Однак, якщо у такої книги будуть гострі кути, об які малюк може нею поранитися. Тому останнім часом у батьків все більшою популярністю користуються м'які розвиваючі книжки. Зараз у продажу їх пропонується безліч. Як правило, вони складаються з декількох сторінок. Вони досить товсті, щоб малюку було зручніше їх гортати.

М'які книжки займають особливе місце серед дитячих книг. Їх не можна порвати, зате можна пом'яти й пожувати. Вони м'які й приємні на дотик. Не тільки розважають, але й розвивають: у процесі гри з такими книгами в дитини розвивається мислення, дрібна моторика рук, що сприяє розвитку мови малят. Розвиваючі книжки містять звукові елементи: пискляві, гримлячі і тактильні.

Особливу увагу в розвиваючих книжках приділяється колірному оформленню. Малюнки повинні бути чіткими і зрозумілими, а кольори – яскравими, але не дратівливими для очей. Серед зображень в таких книжках найбільш поширені предмети навколишнього світу: риби, пташки, тварини, рослини і т.п

Розвиваючі книжки відрізняються за своїм призначенням, в залежності від того, які навички вони, в першу чергу, розвивають у дитини: мову, моторику, уважність і т.п. Деякі розвиваючі книжки об'єднують в собі відразу кілька функцій.

Перш ніж з'явилася ця книжка, я уважно вивчила питання «м'які розвиваючі книжки», переглянула багато різних фото книжок і зрозуміла, що

головне в м'якій книжці — чим простіші елементи, тим вони краще пізнавані й більше різних ситуацій можна обіграти.

Щоб виготовити книжку, по-перше, потрібно визначитися з формою, розміром, кількістю сторінок і матеріалами майбутньої книжки.

Найпростішою формою для виконуваної своїми руками розвиваючої м'якої книжки буде квадрат або прямокутник. Але це не принципово. Форми можуть бути й інші, наприклад, круг, овал або трикутник, квітка чи метелик, можливості тут широкі.

Тепер про розміри. Занадто велика книжка стомить малюка, а надто маленька обмежить можливості по прикрасі. Оптимальним вважається розмір 20 на 20 або 20 на 25 см. Це також стосується і діаметра кола. Це може бути квітка або метелик. Скільки робити в нашій розвиваючій книжці сторіночок? Це залежить від вашого бажання і віку малюка. Можна змайструвати спочатку всього одну і потім у міру зростання дитини додавати нові. А можна і відразу зшити повномасштабну книжку. Оптимальним же вважається 8 сторінок, 3 двійника-розвороту та обкладинка. Матеріали потрібно підібрати такі, щоб малюк не міг ними поранитися, і, разом з тим, зроблена своїми руками розвивальна книжка була яскравою, живою і захоплюючою. Здійснивши пошук даних про об'єкт роботи, я створила банк ідей.

2. Банк ідей

1. Книжка «Квіткова полянка».
2. Книга «Кольори»
3. Книжка «Гардероб»
4. Книжка «Веселий зоопарк»
5. Розвиваюча книжка «Новий рік»
6. Розвиваюча книжка «Пригоди рожевого автомобіля»
7. Книжечка-розгортка для наймолодших.
8. Книжка для дівчинки: «Пограємо лялькою?»

9. Книжка «Вчимося рахувати»
10. Книжка «Відгадай чий хвіст».
11. Книжка-подушка.
12. Книжка-рукавичка

3. Зображення моделей – аналогів та їх аналіз

Я розглянула моделі-аналоги виробів.

Модель 1. Книжка «Моє перше знайомство» знайомить дітей з новими предметами і тваринами, всі картинки об'ємні, різнофактурні, з великою кількістю нашивних елементів. На сторінках м'якої книги присутні об'ємні тварини з тканини. Граючи з дитиною можна запропонувати їй вгадувати хто зображений на конкретній сторінці. М'яка розвиваюча книжка складається з декількох сторінок. Вони досить товсті, щоб малюку було зручніше їх гортати.

Модель 2. Книжка- трансформер перетворюється на будиночок з кімнатами; розвиває у дитини: мову, моторику, уважність і т.п.

Модель 3. Книжка- подушка «Подорож рожевого автомобільчика» книга містить багато розвиваючих елементів, її можна брати в подорож і використовувати , застігнувши, як подушку.

Модель4. Книжка - розгортка для найменших читачів – довга двобічна розкладка, на кожній сторінці якої зображені тварини та рослини. Книжечка має спеціальні стрічки. За допомогою яких її можна прив'язати там, де гратиме малюк.

Модель5. Відгадай чий хвіст. Перегортаючи сторінки книжечки, дитина навчається розпізнавати тварин за хвостиком.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика виробів-аналогів

Вимоги до виробу	Модель 1	Модель 2	Модель 3	Модель 4	Модель 5
Відповідність призначенню	+ Відповідає	+ Відповідає	+ Відповідає	+ Відповідає	+ Відповідає
Відповідність кольорової гамии	Хроматична гама кольорів: червоний, рожевий, зелений, блакитн., жовтий +	Хроматична гама кольорів +	На сірому фоні рожеві, салатові, жовті кольори + -	Хроматична гама +	Хроматична гама кольорів (червоний, рожевий, зелений) +
Техніка виконання виробу	Аплікація, шиття +	Шиття +	Аплікація + шиття, в'язання гачком +	Шиття +	Вишивка, аплікація, шиття +
Матеріал	Натуральні тканини +	Синтетика -	Тканина шnurки, фурнітура + -	Фліс, бавовна +	Тканина, нитки для вишивання +
Зручність у користуванні	+	+	+	+	+ -
Економічність	Дорога -	Не дуже дорога +	Недорога +	Недорога +	Недорога +
Кількість позитивних якостей	5	5	4	6	5

Аналіз виробів-аналогів.

Перед тим як розпочати роботу я проаналізувала вироби-аналоги (табл. 1), за основу я обрала *модель-аналог 1*, яка виготовлена з недорогого матеріалу, є нескладною у виконанні, відповідає вимогам. *Моделі 4 та 5* призначені для дітей молодшого віку. *Модель 3* виконана на неяскравому фоні. А ідею з розгорткою у *моделі 2* можна використати у своєму виробі.

Після аналізу і ретельних досліджень моделей-аналогів я ще вирішила відвідати дошкільний заклад, який входить до складу НВК, де я навчаюсь. Там я дізналась, краще виготовити багатофункціональну книжечку, яка допомагала б малюкам у вивченні окремих тем, розвитку сенсомоторних здібностей тому, що діти вчаться граючись.

4. Опис виробу та вимоги до нього

Книжечка-сумка «Пори року» призначена для розвитку сенсорних здібностей, дрібної моторики, уважності, пізнавального, мовленнєвого та логіко-математичного розвитку у дітей від трьох років.

Сторінки книжечки діляться за порами року – зима, весна, літо, осінь. Аплікація, вишивка та інші додаткові елементи, які прикріплюються гудзиками, липучками, зашнуровуються, допомагають у засвоєнні природних явищ; змін у природі, їх можна знімати й переставляти, у кишені вкладати й діставати предмети. Дитина має складати всі елементи вчасно й, особливо, після гри. Так вона привчається до порядку.

Стосовно самої книжки, то тут я старалася залучити якомога більше характеристик.

По-перше, книжечка з різнокольоровими сторінками, деталі також різнокольорові, тобто з її допомогою можна навчити дитину кольорів. Кожна фігура вирізана зі шматків різних тканин, тобто на дотик малеча вчиться розрізняти матеріал, матеріали підберемо такі, щоб малюк не міг ними поранитися, і, разом з тим, зроблена своїми руками розвивальна книжка була яскравою, живою і захоплюючою. Наприклад, підійде натуральна матерія

(бавовняна, льняна, шовкова, вовняна і т. п.), тасьма, декоративні стрічки і гудзички, крупний бісер, липучки для кріплення і пінофол для наповнення сторінок.

По - друге, можна вивчити найпростіші геометричні фігури.

Третє - дитина вчиться закривати застібки, зашнуровувати шнурки, застібати гудзики.

Ну і останнє, в сторінки вшитий металізований шелесткий пінофол, тобто можна і пошарудіти сторінками . Шелесткі вставки сприяють розвитку сенсорики і тактильних відчуттів.

Книжечка має задовольняти такі **вимоги**:

- *функціональні* — призначена для розвитку дітей дошкільного віку.
- *естетичні* — має бути красивою, елементи повинні бути чіткими і зрозумілими, а кольори – яскравими, але не дратівливими для очей.
- *ергономічні* — має бути зручною у використанні;
- *технологічні* — має бути не занадто складною у виготовленні, способи обробки — раціональні, матеріали — легкі в обробці, а інструменти — правильно вибрані;
- *економічні* — матеріали мають бути недорогі та доступні.

5. Рекомендації до користування.

Перша розгортка «Зима» .

На цій сторінці є кишень на застібці – «блискавці» в якій містяться деталі сніговика, ялинки, різдвяної зірки, торбинка для подарунків. Дитина може діставати їх з кишені та пристібати на пришиті до сторінки гудзики.

Вивчаємо : число 1, 2, вчимося застібати гудзики, закривати замок, зав'язувати мотузок на торбинці, вивчаємо кольори, вчимо розповідати за картинкою.

Друга розгортка «Весна».

На сторінці є кишень на шнурівці. В кишені заховані шnurки семи кольорів веселки, ластівка. Завдання: просилити шnurки через кільця на веселці відповідно до кольорів стрічок, пристебнути хмаринку, просилити жовтий шnurок через петлі для сонця.

Вивчаємо : число 3 – кількість підсніжників, 4 – чорні крапочки на «сонечку»; вивчаємо кольори веселки, чому з'являється веселка, прилітають птахи з вирію, розцвітають перші квіти. Вчимося зашнуровувати шnurки.

Третя розгортка «Літо»

На цій сторінці також є кишень на застібці – «блискавці», в ній стрічки, сонечко, метелик, три квітки, в одній з квіток всередині зашиті сім видів круп. На сторінці пришиті стрічки до віночка. Віночок зав'язується зі стрічок на місця пришитих липучок, дитина кріпить стрічки і вчиться самостійно завязувати бантики, пристібає квіточки, метелика на гудзики.

Вивчаємо : число 5- кількість стрічок у віночку ,6- кількість пелюсток у квітах, розрізняти на дотик види круп. Продовжуємо вивчати кольори.

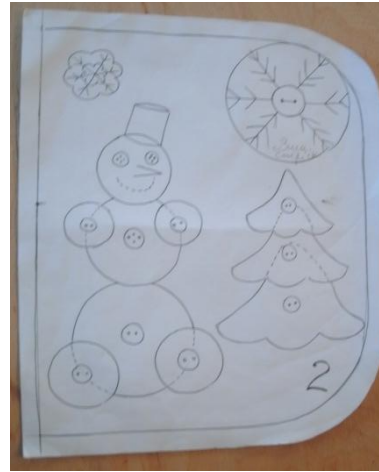
Четверта розгортка «Осінь»

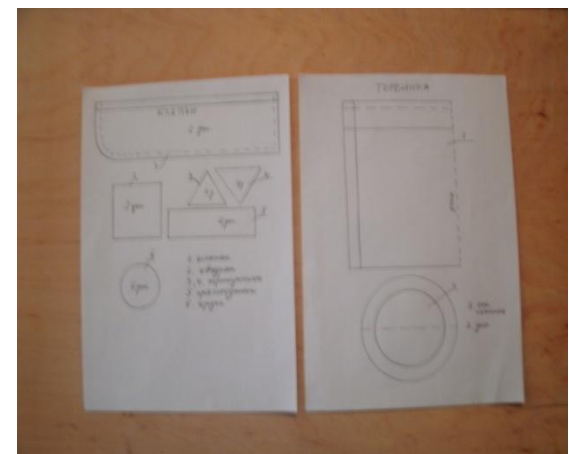
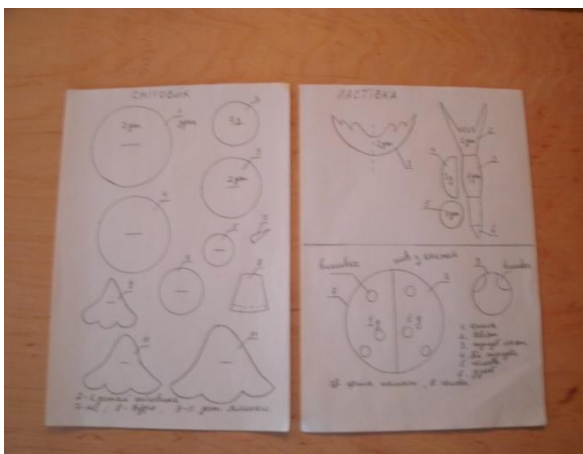
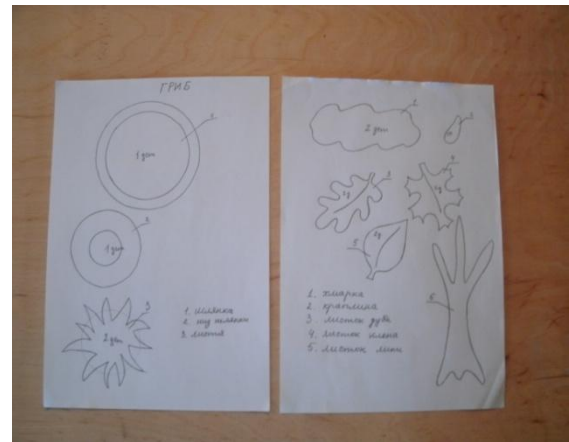
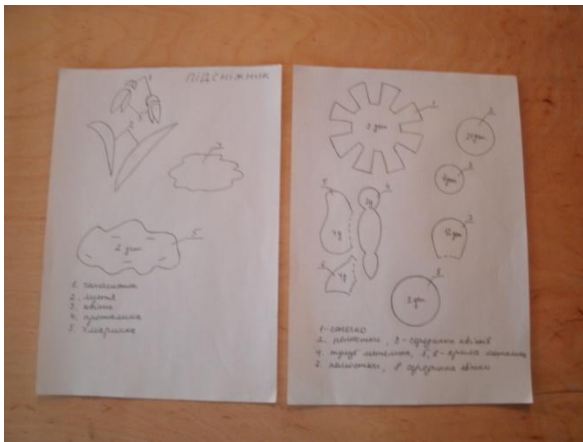
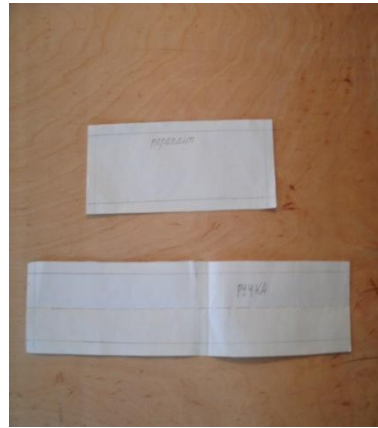
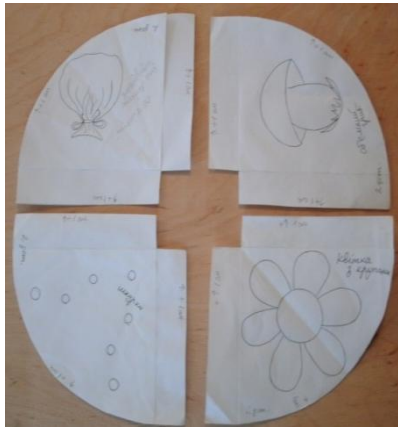
Ця розгортка містить кишенью з клапаном на якому пришиті сигнальні кольори світлофора, в кишені заховані листочки різних видів дерев, хмаринка, краплинки дощу, грибочок. геометричні фігури, які потрібно прикріпити на контури геометричних фігур з яких складається вантажівка.

Вивчаємо : число 7- кількість геометричних фігур, 8- кількість листочків, явище листопаду, розповідаємо , що осінь приносить багато дарів , зокрема грибочки.

6. Конструювання виробу (ескіз виробу)

Переглянувши моделі-аналоги, розробила ескіз та креслення м'якої розвиваючої книжечки-сумки «Пори року».

7. Добір матеріалів, інструментів та устаткування

Таблиця 2.

Матеріали та фурнітура

№зп	Назва матеріалу	Колір	Кількість	Ціна
1	Тканина льон	Синій, салатовий, бірюзовий,гірчичний	по 30 см	80 грн.
2	Клаптики різних тканин (атлас,фетр,бархат, кримплен, парча)	Жовтий, бірюзовий, коричневий, жовтогарячий, фіолетовий, бордовий, білий салатовий, гірчичний, блакитний, рожевий, синій, червоний,		-
3	Клейовий флізелін	Білий	50см	4грн.
4	Нитки у катушках №40	Жовтий,бірюзовий, коричневий, гірчичний, блакитний, рожевий, синій, червоний, білий.	по1 катушці	14 грн.
5	Нитки «Муліне»	Жовтий, бірюзовий, коричневий, жовтогарячий, фіолетовий, бордовий, салатовий, гірчичний, блакитний, рожевий, синій, червоний, білий	по 1 мотку	13грн.
5	Стрічки для вишивання	Червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний,	По 50 см	3грн.

		синій, фіолетовий		
6	Стрічки	Червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, коричневий	По 50 см	5грн.
7	Шнурки	Червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, салатовий, вишневий	По 1 шт.	18грн.
8	Люверси	Жовті	18шт.	3грн.
9	Гудзики	Червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, білий, салатовий,	по 2 шт.	10гр.
10	Тасьма- «блискавка»	Синій, оливковий	2 шт.	5 грн.
11	Липуча тасьма	50 см	50 см.	2 грн.
12	Кільця металеві	d-5мм	35 шт.	3 грн.
13	Намистинки	Перламутрові	7 шт.	-

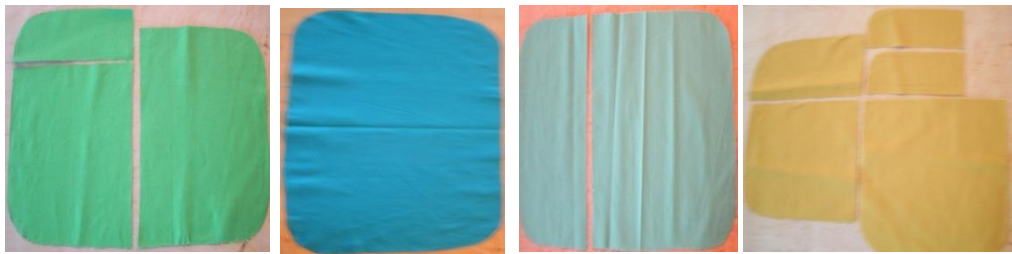

Інструменти, обладнання:

Для виготовлення книжечки знадобляться: папір, креслярські інструменти, голки швейні, голка для вишивки стрічками, наперсток, ножиці, швейна машина, одинарна лапка, кілочок для вивертання, змилок.

8. Технологія виготовлення книжки

Таблиця 3.

Технологічна послідовність виготовлення виробу.

№	Назва операції	Час хв
I	Розкрій виробу	105
1	Розкрій сторінок книги, палітурки, розгорток, підкладки, ручки, петлі. 	15
2	Розкрій вставок з пінофолу. Розкрій косої смужки 	10
3	Виготовлення шаблонів дрібних деталей. Розкрій деталей аплікації (підсніжники, проталина, жучок - сонечко, стовбур дерева, трава).	20
4	Розкрій дрібних знімних деталей (сніговика, ялиночки, торбинки, різдвяної зірки, ластівки, хмаринок, квітки - семицвітки, метелика, сонця, квіток, кругів для світлофора, геометричних фігур, краплинок дощу, листочків, гриба).	60
II	Обробка дрібних деталей	550

1	Нанесення розмічальних ліній, рисунків для вишивки, аплікацій на сторінки.	15
2	Дублювання дрібних деталей, клапана, розгорток. 	15
3	Обробка розгорток обшивним швом.	20
4	Оздоблення сторінок вишивкою, аплікацією. 	240
5	Обробка застібок тасьмою – блискавка, пришивання клапана 	20
6	Пришивання гудзиків, стрічок, пришивання липучок, встановлення люверсів.	60

	 	
7	<p>Обробка дрібних знімних деталей (обшивний шов, петельний шов), настрочування липучок.</p> 	180
III	<p>Обробка сторінок</p>	110
1	Приметати підкладку до сторінок з кишнями (до вивороту).	20
2	<p>Приметування розгорток до сторінок по намічених лініях. Пришивання.</p> 	20
3	Зметування сторінок лицевим боком всередину – 2 з 3, 4 з 5,	20

	6 з 7. Середній зріз залишаємо незашитим.	
4	Обробка сторінок обшивним швом . ВТО .	20
5	Встановлення листків пінофолу.	10
6	Обробка ручки, петлі обшивним швом.	20
IV	Обробка палітурки	70
1	Зшити 1 і 8 сторінки (лицем всередину); приметати до палітурки (вिवоротом всередину), пришити. Пришити ручку, петлю.	45
2	Обробити зрізи палітурки обкантувальним швом.	20
3	Вставити пінофол в палітурку.	5
V	З'єднання сторінок з палітуркою	65
1	Зшити по зрізах три листи книжечки від 2 до 7 сторінки 	35
2	Приметати листки до середини палітурки.	15
3	Пришити листки книги настрочним швом.	10
4	Пришити гудзик .	5

Час виготовлення: 15 год.

9. Випробування виробу.

Виконавши виріб, я можу здійснити аналіз помилок. З моменту задуму у виробі я змінила: спосіб обробки жучка сонечко з вишивки на аплікацію (економія часу), кількість листочків на сторінці 8 (доцільність призначення сторінки – лічба до 8) та спосіб обробки зрізів сторінок (обконтуральний замінила обшивним швом - економія часу та матеріалу); внесла зміни у розкрій палітурки (перепліт я зробила суцільнокроєним).

Функціональність та зручність у користуванні полягає в тому, що книжечку можна використовувати не лише як книгу, а й сумку або розгортку, це дає змогу дитині у різних положеннях працювати з книжечкою.

10. Економічне обґрунтування виробу

Таблиця 4.

Розрахунок матеріальних витрат (Вм)

№з/п	Назва матеріалу	Витрата матеріалів	Вартість витрат
1	Тканина льняна	по 30 см	80 грн.
2	Клаптики різних тканин (атлас, фетр, бархат, кримплен, парча)		-
3	Клейовий флізелін	50 см	4 грн.
4	Нитки у катушках №40		6 грн.
5	Нитки «Муліне»		5 грн.
5	Стрічки для вишивання	по 50 см	3 грн.
6	Стрічки	по 50 см	5 грн.
7	Шнурки	по 1 шт.	18 грн.
8	Люверси	18 шт.	3 грн.
9	Гудзики	по 2 шт.	5 грн.
10	Тасьма - «блискавка»	2 шт.	5 грн.

11	Липуча тасьма	50 см.	3 грн.
12	Кільця металеві	35 шт.	3 грн.
13	Бусини	5 шт.	-
			Всього 140 грн.

Закінчення

Час (t) виготовлення книжки становить 15 год. Умовно оплата праці за 1 год (O) становить 5 грн. Тому затрати на оплату праці ($З$) визначимо за формулою:

$$З = t * O = 15 * 5 = 75 \text{ грн.}$$

Податок на заробітну плату ($П$) становить 13 %, отже,
 $П = З * 13 \% : 100 \% = 75 * 13 : 100 = 9.75 \text{ грн.}$

Собівартість книжки (C) визначили за формулою:

$$C = B_m + З + П;$$

$$C = 140 + 75 + 9.75 = 224.75 \text{ грн.}$$

Отже, собівартість книжечки становить — **224.75 грн.**

Ціна виробу: $Ц = C + Пр.(25\%)$ $Ц = 224.75 + (224.75 * 0,25) = \mathbf{280.93 \text{ грн.}}$

Проаналізувавши інформацію, я підбила підсумки і визначила, що аналогічна продукція реалізується у промислових магазинах і на промислових ринках. Ціни їхні залежать від виду оздоблення, від матеріалу, з якого виготовлено виріб, якості та обсягу роботи.

Отже, ураховуючи те, що мій виріб оздоблений ручним способом і є оригінальним, ціна його становить **280.93 грн.**

11. Висновки.

Розроблений проект дав мені змогу створити оригінальну багатофункціональну і неповторну м'яку розвиваючу книжечку для дітей віком від 3 років. Робота над проектом та кінцевий результат приніс мені не лише задоволення, а й допоміг усвідомити свій рівень підготовки. Своєрідність виробу полягає у виборі тканини, кольоровій гамі та в поєднанні видів оздоблення.

12. Список використаних джерел:

1. <http://mary-pe.livejournal.com/5223.html>
2. Журнал "Дошкільне виховання" 2006, №6
3. Журнал "Дошкільне виховання" 2011 . №4.
4. http://www.it-n.ru/communities.aspx?cat_no=237818&tmpl=com
5. <http://www.oberejie.ru/pelenashka.htm>
6. <http://www.liveinternet.ru/users/ar56/post109412310/>
7. http://budivnytstvo.ru/news/dizajn_proekt_ditjachoji_kimnati/2013-02-19-362
8. <http://mary-pe.livejournal.com/5223.html>
9. [http://donlcc.com/index.php?artid=3136" target="_blank"> Майстер-Клас перша м'яка книжка](http://donlcc.com/index.php?artid=3136)

II районний етап олімпіади з трудового навчання
Всеукраїнських учнівських олімпіад
2015-2016 н.р.

Творчий проект
Інтерес'рна прикраса
Підхват для штор «Котко - киця»

Виконала учениця 11 класу

Барахтівського НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.- ДНЗ»

Войченко Ольга Русланівна

Керівник : вчитель трудового навчання

В'юн Лариса Іванівна

Зміст

1. Історія виникнення підхватів для штор, функції підхватів переваги підхватів, види та їх особливості _____	2
2. Моделі - аналоги дитячих підхватів _____	3
3. Ескіз виробу _____	4
4. Матеріали та інструменти _____	5
5. Технологічна послідовність пошиття _____	6
6. Розрахунок витрат матеріалів _____	9
7. Кінцевий вигляд виробу та його демонстрація. _____	10
8. Реклама виробу _____	12
9. Висновок _____	13
10. Інформаційні джерела _____	14

Історія виникнення підхватів для штор

Підхвати для штор стали одними з найпопулярніших аксесуарів для текстилю, які набрали популярність в 13-15 століттях у Франції.

Використання пишних і важких порт'єр в інтер'єрах палаців сприяло створенню універсального декоративного елемента здатного утримувати тканини штор в потрібному положенні.

Основною функцією підхватів для штор є фіксація штор в напіввідкритому положенні, створюючи при цьому оригінальну драпіровку самої тканини. Сучасний дизайн знає масу всіляких варіантів: у вигляді кілець, поясів, стрічок і шнурів, кистей та ін.

Ви можете купити готові підхвати або зшити їх власноруч, але що залишається незмінним, так це їхній функціональний зміст:

1. Можливість регулювання інтенсивності освітлення приміщення
2. Простота використання декоративного елемента
3. Створюють красиву драпіровку тканин штор
4. Створюють і доповнюють віконні композиції неповторним шармом, натякаючи на тонкий смак свого власника.
5. Здатність замаскувати старі і часом не дуже естетичні конструкції.

Особливу групу підхватів для штор утворюють вироби з металу, стрічок, мотузної бахромки, мережева, магнітного зажиму, бісеру або намистин, овалів, кілець, різних за формою та величиною.

Отже, підхвати - часто використовуваний елемент декору, здатний кардинально змінити загальний вигляд як віконної композиції, так і інтер'єру приміщення в цілому. Великий вибір підхватів дозволяє використовувати їх практично у всіх дизайнерських рішеннях.

Моделі-аналоги підхватів для дитячої кімнати.

Модель №1.

Модель №2.

Модель №3.

Модель №4.

Модель №5.

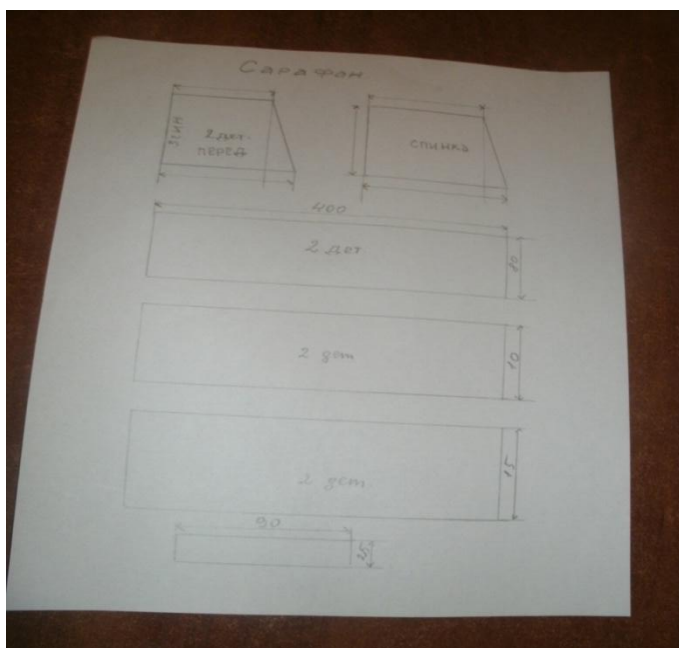

Модель №6.

Розглянувши різні аналогічні моделі я виконала ескіз власного підхвата – це двосторонній підхват “Котко-киця”

Ескіз виробу, лекала.

Матеріали, інструменти, обладнання.

- ▣ 1. Велюр чорний - 50 см, вельвет коричневий, білий - 20 см.
- ▣ 2. Хутро штучне білого кольору - 20см.
- ▣ 3. Клейовий флізелін – 50 см.
- ▣ 4. Пінофол – 20см.
- ▣ 5. Мідний дріт- 150см.
- ▣ 6. Синтепон – 50см.
- ▣ 7. Нитки для вишивання – мулуне.
- ▣ 8. Нитки для шиття чорні, білі № 40.
- ▣ 9. Тканина в клітку 10 см.
- ▣ 10. Голка, ножиці, крейда, кілочок, наперсток, шпильки, швейна машина, праска.

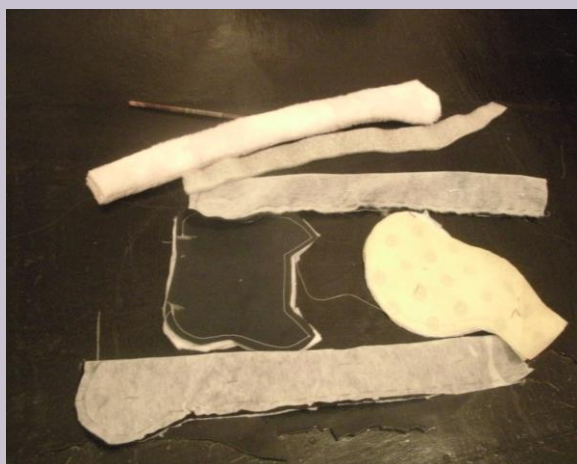

Технологічний процес виготовлення виробу

- ▣ Виготовити лекала за ескізом.
- ▣ Обвести лекала , надаючи припуски на шви - 1 см.
- ▣ Розкроїти усі деталі, зробити маркування та необхідні надсічки.

- ▣ Розкроїти деталі з клейового флізеліну, приклеїти їх за допомогою праски.
- ▣ Зшити хвіст, вивернути, наповнити його синтепоном.
- ▣ Зметати деталі голови, деталі хвоста, та передніх та задніх лап лицьовим боком всередину.
- ▣ Зшити зметані деталі.

- ▣ Видалити наметку.
- ▣ Зробити надсічки і вивернути зшиті частини на лицьовий бік.

- ▣ Наповнити деталі синтепоном.
- ▣ Зметати та зшити отвори на лапах
- ▣ Зметати деталь голови з тулубом.
- ▣ Зшити голову з тулубом, видалити наметку.
- ▣ Вишити мордочку кота і киці.
- ▣ Пришити лапи ручним швом.
- ▣ Пошити метелика для кота і бантик для киці, пришити їх.
- ▣ Прикрасити шию киці перламутровими бусинами.

Кінцевий вигляд виробу та його демонстрація.

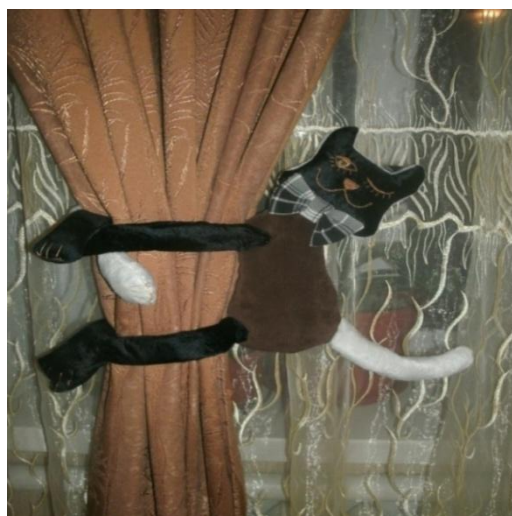
Розрахунок витрат матеріалів

- ▣ 1. Велюр чорний-50 см., вельвет коричневий, білий.-----
- ▣ 2. Хутро штучне білого кольору- 20см.-----
- ▣ 3. Клейовий флізелін – 50 см. - ----- 8 грн.
- ▣ 4. Пінофол – 20см.-----
- ▣ 5. Мідний дріт- 150см.-----
- ▣ 6. Синтепон – 50см. ----- 30 грн
- ▣ 7. Нитки для вишивання – муліне.-----
- ▣ 8. Нитки для шиття чорні, білі № 40.-----
- ▣ 9. Тканина в клітку 10 см.-----
- ▣ 10. Голка, ножиці, крейда, кілочок, наперсток, шпильки, швейна машина,
праска.-----
- ▣ 11. Намистини.-----

Всього 38 грн., всі інші матеріали не купувались.

Реклама виробу “Котко-киця”

Я підхвати майструвала,
Ними штори прикрашала.
Щоб у нашеє віконце
Засвітило ясне сонце.
Із підхватом цим чудовим
Стало гарно в нашім домі.
Котик муркає співає -
Діток спатки укладає.
Ви купуйте ці підхвати!
Буде котик воркотати
А маленькі дітки спати...

Висновок

Під час виготовлення підхвата для штор я використовувала різні техніки обробки тканин, техніки вишивки.

Ознайомившись з інформацією про різні види, призначення, підхватів для штор, я обрала варіант який дає можливість використовувати підхват як м'яку дитячу іграшку.

Мій підхват «Котко-киця» має дві різні сторони, з одного боку це котик, а з іншого киця. Такий виріб можна використати як чудовий подарунок. При виготовленні виробу я витратила мало часу. До того ж я використовувала залишки тканин, в результаті чого, я витратила мало коштів, тому мій виріб вийшов економний.

Недоліки. При розкрюванні тулуба на початку я використала два види ситцевої тканини в клітку та горошок. Але виготовивши тулуб, при з'єднанні з головою я помітила, що тканини не гармонують за кольором та фактурою, тому мені довелося замінити цю тканину на вельвет.

Інформаційні джерела

<https://yandex.ua/images/search?text=%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%88%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F>

<http://casaveli.com/uk/shtory-2/aksesuari-dlya-shtor/pidkhvaty-dlia-shto>

II районний етап
Всеукраїнської учнівської олімпіади з трудового навчання
2015-2016 н.р.

Творчий проект
(домашнє завдання)

Сучасна текстильна іграшка

Киця – Марися

Виконала учениця 9 класу
Барахтівського НВК «ЗОШ І-ІІІ ст.- ДНЗ»
Струк Анжеліка Миколаївна
Керівник : вчитель трудового навчання
В'юн Лариса Іванівна

Київ - 2015

Зміст

1.	Історія виникнення текстильних іграшок _____	2
2.	Моделі – аналоги _____	4
3.	Ескіз виробу _____	5
4.	Матеріали та інструменти _____	7
5.	Безпека праці _____	7
6.	Технологічна послідовність пошиття. _____	8
7.	Розрахунок витрат матеріалів _____	13
8.	Реклама виробу _____	14
9.	Висновок _____	15
10.	Інформаційні джерела _____	16

Історія виникнення м'якої іграшки.

Історія м'якої іграшки почалася в 70-і роки 19 століття в Німеччині. Багато жіночих журналів у той час почали друкувати викрійки та поради щодо власноручного виготовлення м'яких іграшок. У 1879 р. мешканка німецького міста Гінген Маргарет Штайфф, з дитинства прикута до інвалідного візка, посила кілька кумедних іграшок у вигляді звірів в якості подарунка для своїх племінників на Різдво. Іграшки страшенно сподобалися сусідам, і незабаром у Маргарет Штайфф вже було багато замовлень на виготовлення іграшок. Батько молоді рукодільниці відкрив невелику майстерню, в якій Маргарет та її сестри виготовляли м'які іграшки. Вже через кілька років майстерня перетворилася на фабрику іграшок «Steiff». Саме там в кінці 20-го століття "народилася" іграшка, яка згодом стала улюбленою у багатьох країнах світу. Це плюшевий ведмедик. Звичайно, ведмедів робили і раніше, але художник Ріхард Штайфф, один з племінників Маргарет, придумав поєднати конструкцію м'якої іграшки та ляльки. У ведмежати, виготовленого за його ескізами особисто Маргарет Штайфф, передні і задні лапи рухалися на шарнірах.

У 1902 в США з президентом Теодором Рузвельтом трапилася історія, яка згодом привела до появи всім відомого ведмедика Тедді. Теодор Рузвельт був на полюванні у лісах на кордоні штатів Міссісіпі і Луїзіани. Але полювання не склалося, оскільки ведмедя знайти не вдалося. Щоб президент не засмутився, люди, що його супроводжували, наказали будь-що знайти ведмедя, доставити його на галявину і прив'язати до дерева, щоб президент ніби випадково побачив його. Теодор Рузвельт побачив ведмедя і, хоч і був пристрасним мисливцем, стріляти відмовився. Він обурився тим, що йому запропонували стріляти в беззахисного прив'язаного звіра і крикнув "Пощадіть ведмедя!". Історія потрапила в газету «Washington Post», і малюнок до неї вийшов дуже кумедним: художник намалював смішного ведмедика з круглими очима і великими вухами.

Американці перейнялися симпатією до свого президента за його порядний вчинок. А заодно і до ведмедів. Емігрант з Росії Моріс Міктом виставив у вітрині свого невеликого магазинчика іграшкового ведмедика, якого пошила його дружина зі шматочків тканини і набила тирсою, а поруч з іграшкою повісив вирізку з газети з історією про Рузвельта і ведмедя. Біля вітрини зупинялися перехожі і дивилися на іграшку. Багато хто хотів її купити, тож незабаром Роза і Морріс стали виготовляти іграшкових ведмедів на продаж. Кажуть, що, коли іграшка вже добре продавалася, Морріс Міктом написав лист Теодору Рузвельту і попросив дозволу назвати ведмежатко скороченим від Теодор ім'ям «Тедді». Президент такий дозвіл дав. Так в Америці з'явилася іграшка - ведмежатко Тедді (Teddy Bear). Незабаром Морріс Міктом відкрив іграшкову фірму "Ideal Novelty and Toy Co". Ведмедик Тедді користувався величезним успіхом. У 1903 році велика іграшкова фірма «Butler Brothers» уклала з Міктомом угоду про масове виробництво плюшевих ведмедів.

Зараз, в 21-му столітті м'яка іграшка залишається популярною як один з найяскравіших спогадів про дитинство.

Сучасні м'які іграшки багато чому навчилися: вони вже і співають, і розмовляють, і танцюють. У Японії давно розроблені м'які іграшки, які повністю імітують домашнього улюбленця: кошеня чи цуценя. Але не це головне. Найважливіше - це та доброта і ніжність, яку дарує кожній дитині м'яка іграшка, і пам'ять про яку залишається на все життя.

М'яка іграшка у сучасному декоративно-ужитковому мистецтві. Саморобна іграшка набула останнім часом величезної популярності.

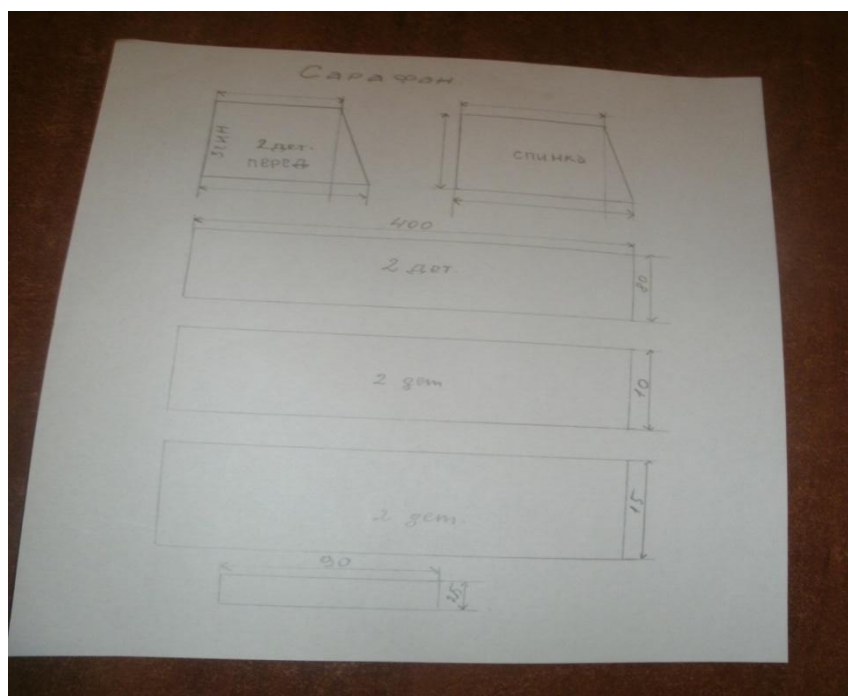
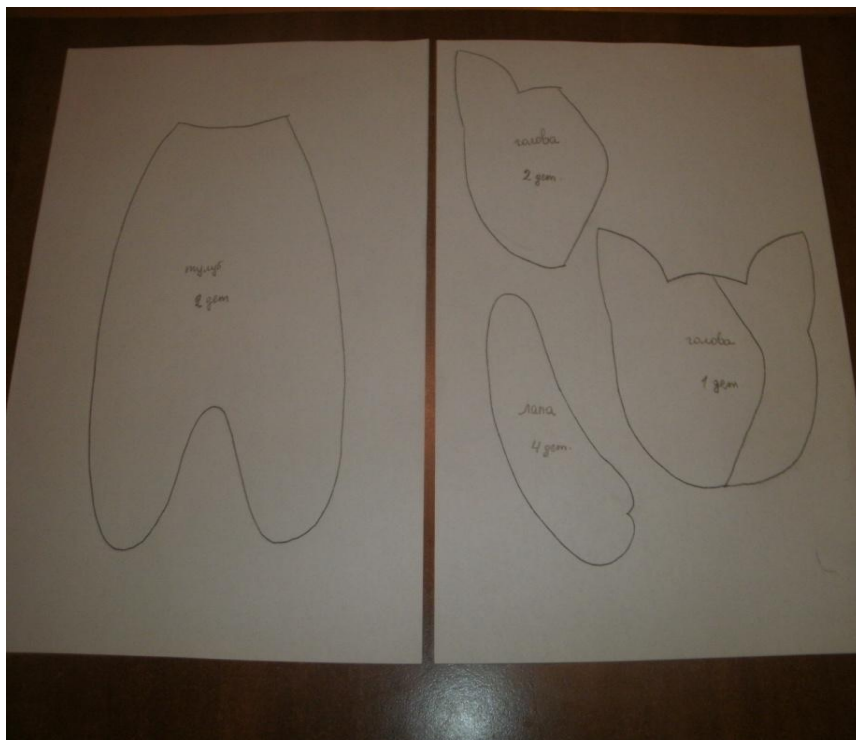
Сучасні іграшки мають різне призначення: Розвиваючі іграшки для дітей. Декоративні іграшки для оздоблення приміщень. Колекційні іграшки. Народна іграшка Обрядова іграшка. Іграшка для театральних вистав. Іграшка-сувенір.

Моделі- аналоги.

Види м'яких іграшок. Плоскі іграшки. Об'ємні іграшки.

Креслення виробу, лекала

Матеріали для виготовлення текстильної іграшки.

Основні матеріали: - цупка саржева тканина, ситець, стара хустка, синтепон.

Оздоблювальні матеріали . Мереживо, атласна стрічка. Фурнітура: гудзики, нитки для вишивки -муліне. З'єднувальні матеріали - нитки швейні .

Інструменти для шиття м'якої іграшки. Голки, шпильки ,ножиці, кілочок , наперсток , нитки швейні, швейна машина, праска .

Прийоми безпечної праці.

Якісні голки та шпильки мають бути гострими, рівними, неіржавими. Шпильки та голки потрібно зберігати в гольниці, в подушечці для голок, на магніті; категорично забороняється вколювати їх у маленькі м'які іграшки. Ножиці під час роботи потрібно тримати на столі із зімкнутими лезами, кільцями до себе, справа (зліва для шульги) на відстані від краю стола не менше 20 см, щоб випадково не впали. Передавати ножиці потрібно кільцями вперед, тримаючи пальцями за зімкнуті леза. Оптимальну довжину нитки для ручного шиття відміряйте так: тримаючи двома пальцями за кінчик, обведіть нитку кругом ліктя знову до пальців.

Технологічна послідовність виготовлення виробу.

Для пошиття іграшки потрібно використовувати ручні шви: шов “уперед голку”, шов “назад голку”, шов “через край”, шов “петельний”, вишивальні шви – тамбурний, полтавська гладь, стебловий; машинні шви: зшивний, оздоблювальний, настрочний.

Технологічна послідовність виготовлення киці.

1. Виготовити лекала за ескізом.
2. Обвести лекала, надаючи припуски на шви - 1 см.

3. Розкрити усі деталі, зробити маркування та необхідні надсічки.

4. Зметати деталі голови з тулубом , деталі хвоста, та передніх лап, 2 деталі обличчя лицьовим боком всередину .
5. Зшити зметані деталі.
6. Видалити наметку.
7. Виконати поточну WTO.
8. Зметати деталь обличчя з тулубом.
9. Зшити деталь обличчя з тулубом, видалити наметку.
10. Зметати задню і передню частини тулуба.
11. Зшити задню і передню частини тулуба, деталі хвоста та лап, видалити наметку.
12. Виконати надсічки в заокруглених місцях.

13. Вивернути деталі через залишені отвори.

14. Наповнити деталі іграшки синтепоном.

15. Зметати та зшити отвори.

16. Пришити хвіст та лапи ручним швом.

17. Вишити обличчя іграшки.

Технологічна послідовність виготовлення сарафана.

1. Нанести на тканину розмічальні лінії за лекалами.
2. Надати припуски на шви.
3. Розкроїти деталі сарафана.

4. Зметати деталі ліфа, спідниці по бокових швах.
5. Зшити деталі ліфа та спідниці, видалити наметку.
6. Обметати бокові зрізи.
7. Обробити низ двох спідниць мереживом настрочним швом.
8. Зметати деталі бретелей лицьовим боком всередину, вставляючи в шов мереживо.
9. Зшити деталі бретелей, видалити наметку.
10. Виконати поточну ВТО.
11. Вметати бретелі в верхній зріз ліфа.
12. Зшити 2 деталі ліфа з бретелями обшивним швом.
13. На спинці виконати петлю для гудзика.
14. Зметати деталі трьох спідниць по лінії талії.
15. Прокласти 2 строчки для виконання зборки.
16. Зібрати спідницю по лінії талії на зборку.
17. Зметати спідницю з ліфом, зіставляючи бокові шви.
18. Зшити спідницю з ліфом.

19. Видалити наметку та строчку для зборки.
20. Обметати зріз.
21. Виконати заключну ВТО.

Розрахунок витрат матеріалів

1. Синтепон - 20 см.- 10 грн.,
2. Стрічка атласна – 20см.- 6 грн.

Оскільки деталі іграшки та сарафана виконані з обрізків; нитки для вишивання, пошиття, використані зі старих запасів, то вони не враховуються мною.

Отже, матеріалів витрачено на суму 16грн.

Але, дослідивши вартість таких іграшок , що пропонуються для продажу я свою іграшку теж продала б за ціною 300 грн.

Реклама.

Іграшки – це вартові дитячих мрій та снів.
А діти – це наше все: це ми зараз і ми в майбутньому.

А мрія дитини - це його бажання та прагнення.

Зробіть життя Вашої дитини різноманітнішим.

Виконуйте його бажання!

Висновок

В процесі роботи над виготовленням сучасної текстильної іграшки я використовувала знання набуті з різних видів обробки текстильних матеріалів, різні техніки вишивання ; ознайомилась з різними видами текстильних іграшок,.

Виготовити таку іграшку зовсім не важко, а виготовивши її, я отримала неабияке задоволення, адже це іграшка виготовлена власними руками!

Мою іграшку – кицю я подарую своїй молодшій сестричці Сашуні, вона обожнює такі іграшки і до того ж вміє їх берегти

Інформаційні джерела

<https://yandex.ua/images/search?text>

<http://casaveli.com/uk/shtory-2/aksesuari-dlya-shtor/pidkhvaty-dlia-shto>

[Журнал “Дошкільне виховання”2006, №6.](#)

http://www.it-n.ru/communities.aspx?cat_no=237818&tmpl=com

<http://www.oberejie.ru/pelenashka.htm>

<http://www.liveinternet.ru/users/ar56/post109412310/>

http://budivnytstvo.ru/news/dizajn_proekt_ditjachoji_kimnati/2013-02-19-362